

Дәмелі ҚҰСАЙЫНҚЫЗЫ



ӘКЕ











Дәмелі ҚҰСАЙЫНҚЫЗЫ

# ӘКЕ

Өлеңдер  
жинағы

Ақсай - 2002



*Орал облысы, Бөрлі ауданы,  
Ақсай қаласының маслихат хатшысы*  
**Ибрагим Қайырұлы ІЗМАҒАМБЕТОВКЕ,**  
*Ақсай қаласы «Сауда үйі»нің директоры*  
**Самат Сапиұлы ҒАБДУЛЛИНГЕ**  
*«Әке» деген кітабымды шығаруға демеуші  
болғандықтары үшін шын жүрегімнен алғыс айтамын.*  
**Дәмелі Құсайынқызы.**

## ӘКЕ

Сезерме әке рухың, қиналып жүрмін, қиналып,  
Өзіңді іздестіруге, ішімнен жүрмін ұйғарып.  
Кешіріші, әке, қызыңды. алаңым молдау артымда,  
Күйбеңі жетер тірліктен, шыға алмай жүрмін жиналып.

Менің бұл кітабымды «Әке» деп атауымда әкеге деген сағынышым арқылы айтар ой-арманымды: өлеңім, қолөнерім арқылы қол таңбамды кейінгі ұрпаққа қалдыра отырып, сүйсігі қай жерде қалғаны белгісіз соғыс құрбаны Есенбаев Құсайын деген әкеме ескерткіш қойғаным деп есептегендіктен «Әке» деп атадым. Сәбила Нұғыманова деген ұстазым менің «Болмасын соғыс» деген өлеңімді оқып, анам Есенбаева Бәтінше «Бәке» сенің арманың жоқ, Дәмелі әкесіне ескерткіш қойыпты деп менің өлеңіме ризашылығын білдіріпті. Ал кітабымды «Ана» деп атамаған себебім мен анамды тек ер адамның киімімен жүрген кезін елестетем.

Әкем соғысқа кеткен де бес қызбен қалған анам, соғыс кезінде бар қиындықты басынан кешіре отырып, бес қызды Мәрия, Қыйбат, Дәмелі, Ендіқой, Аманжол өлтіріп алмай аман-есен өсіріп, оқытып, бәрін тұрмысқа беріп, біраз жиен сүйіп, 1999 жылы ақпан айының басында 89 жасында дүниеден озды. Өте жігерлі, қайратты, ер тұлғалы адам болды. Өмірден озғанша жай ғана дауысымен өлең айтып, ұрпағына үйретумен кетті. Көз жасын көрсетпейтін. Әке орнын, ана орнын мойнына жүктеген ананың «Әкеге» айналып кету себебі де осыдан деп білгін.

Бес қыздың бірі-мен әкеге арнап өлең шығарып, өлеңмен, өрнектеген (оюмен) екі киіз үйді әкеге ескерткіш - ұрпаққа мұра деп қалдырсам, Мәрия апамның қызы Қадиша Керейқызы осы өлеңдерді өз қолыммен теріп, кітап қылып шығарса Әке мен Ана аруақтары риза болар. Ал бұл кітапты Орынбор қаласынан шығартуда да үлкен себеп бар. Мен әке зиратын әлі іздеп жүрмін ғой. Бәлкім Орынбор жақтан соғысқа бірге барған біреулер шығып қалар.

Әкем Есенбаев Құсайын, анам Есенбаева Бәтінше соғыстан бұрын Орынбор жақта «Қоғалы», «Краснохолм» деген жерлерде тұрыпты. Мен «Қоғалы» деген жерде дүниеге келіппін. Соғыстан бұрын әкемнің ағалары Ғілеков Жуынбай атақты шебер, ерші, домбырашы кісі болған. Шет елде қалып қояды деп елге көшіріп әкеліпті. Мәрия, Қыйбат, Дәмелі деген қыздары Орынбор облысында дүниеге келіппіз. Тууы туралы құжатты елден алыпты. Қазіргі Сырым ауданы, бұрынғы Жымпиты ауданы, Жосалы совхозының орталығы «Қоңыр» деген маскардың атымен аталады. Әкем масқар, анам қызылқұрт. Бірінші класқа барғанда өзім әкемнің атына жазылдым. Басқалары Есенбаева болды. Әкемнің атын тасқа бастырып қалдырсам деген арманыма жеттім бе деп ойлаймын. Әкемнің аруағы риза болсын.

**Қызың Дәмелі.**

## АНА ЖҮРЕГІНІҢ КӨГЕРШІН ЖЫРЛАРЫ

Ақын Дәмелі Құсайынқызы туралы айтатын болсақ, ол он бала тәрбиелеп өсірген ардақты «Батыр ана», ері Шапай Қажығалиев екеуі ұлын ұяға, қызын қияға қондырып, немере, шөбере сүйіп отырған үлкен шаңырақтың иесі, ауыл-елге сыйлы зиялы адамдар. Сонымен қатар, олар бүкіл саналы ғұмырын ұрпақ тәрбиесіне арнаған зейнеткер-ұстаздар.

Дәмелі осындай абыройлы міндеттерді атқара жүріп, өзінің жас кезінен анасынан, әжесінен үйренген қазақтың қайталанбас киелі қол өнерін ұштап, кешегіден бүгінге жалғастырып келе жатқан он саусағынан өнері төгілген ісмер. Ол киіз үйдің бүкіл ішкі-тысқы ою-өрнектері мен әбзелдерін тігіп, осы жасанған киіз үйлерімен Мәскеудегі Халық Шаруашылығы жетістіктері көрмесіне қатысып, әруақты өнердің қадірін білетін зиялы орыс жұртын тамсандырды. Сырым Датұлы бабамыздың туғанына 250 жыл толуына арналған Алматы қаласындағы мерейтойға өзінің киіз үйін жасауымен тігіп, оған республикамыздың барлық шалғайынан келген құрметті меймандарға осы киіз үйде дәм татқызып, асыл өнердің құдіретін асқақтатып көрсете білді. Тұрған ауылы - Аралтөбеде ісмерлік өнердің өзіндік мектебін қалыптастырып, ұрпақ сабақтастығының жақсы дәстүрін салып кетті. Дәмелінің қолтума өнері жөнінде арнайы деректі телехабар түсіріліп, есімі республикалық және жергілікті баспасөз бетінде мадақталды.

Бір басына біраз өнерді жинақтаған сегіз қырлы, бір сырлы Дәмелі Құсайынқызы өлең де жазып, өзі жазған өлеңдеріне саз шығарып, оны домбыра үніне қосып, ән де салады. Халқымыздың ұлттық салт-дәстүрінің тамаша үлгілерін жақсы меңгеріп, бойына сіңірген ол «Ақ жаулықты әжелер» байқауының бірнеше дүркін жеңімпазы, облыстық, аудандық ақындар айтыстары мен жыр сайыстарына қатысып, жүлдегер атанып, грамота, мақтау қағаздарымен марапатталды.

Дәмелінің мына тұңғыш өлеңдер жинағына оның әр жылдарда жазған шығармалары топтастырылып отыр. Оның тақырыбы да сан-алуан: туған жер, ана, әке, жастар, тілек, ақындарға арнау, жыл мезгілдері, туған еліміз - Қазақстан, тағы басқалар. Оның Ұлы Отан соғысында қаза тапқан әкесіне арнаған толғауы, болмаса, анасы кайтыс болғанда шығарған «Бақыл бол, анам, жан анам» күй-толғауы шиыршық атқан үлкен толғаныстың, ата-анаға деген перзенттік іңкәр сезімнің көрінісі. Топтама ішіндегі ұлтымыздың бірегей тұлғаларына арналған жырлар, кейінгі толқын - жас ұрпаққа ғибрат өлеңдер тартымдылығымен, мазмұн тереңдігімен оқырмандарына жақсы әсер қалдырады.

Жастайынан өнерді серік етіп, ән мен жырға бөленген өлкеде өсіп, тәлім алған, өзі де тәлімгер, ақылман-ұстаз дәрежесіне көтерілген Дәмелі-ақын ана жүрегінің көгершін жырларымен қоғамдық өмірдің сан-салалы өзгерістері мен келелі оқиғаларына, тәуелсіздік самалы ескен жылдардың жаңа үрдістеріне үн қосып отырады. Кешегі кеңестік кезеңдегі туған жырларын да сол дәуірдің жаңғырығы, уақыт табы деп қарауымыз қажет.

Ақын өлеңдерінің негізгі арқауы - инабаттылық, адамгершіл асыл дәстүрлер, аналық жүректің сыршыл сезімі әсем жыр болып ақтарылған. Тіліміз бен өнеріміздің, ізгілік пен имандылықтың жаршысы, данагөй әже өзінің кестелі жыр шумақтарымен де айналаға мейірім шуағын шашып тұрғандай.

Жинаққа, сонымен қатар, Дәмелінің сырлы әлемін арқау еткен ақындардың арнау өлеңдері, өнерпаз-ұстаздың шығармашылық өсіп-өркендеу, кемелдену жолын баяндайтын баспасөз мақалалары енгізілген.

Кітапқа кіргізілген өлеңдер мен деректі шығармалар бүгінде бала-шаға игілігін көріп, немере-жиендерінің қызығына кенеліп отырған бір әулеттің уыздай ұйыған мағыналы өмірінің шежіресі іспеттес.

Дәмелі шығармашылығының ең басты ерекшелігі - тәлімдік өнегелілігі, ол, әсіресе, бүгінгі таңда өсер ұрпағымызға керек, сондықтан да ақын сөзі барлық жұрттармен терезесі тең егемен еліміздің ұлы мұраттарымен де үндесіп отыр.

Қысқасы, Дәмелі Құсайынқызының бұл алғашқы жыр жинағы оқырмандар тұшынып оқитын, олардың кітап сөрелерінен лайықты орын алып, қадесіне жарайтын дүние болар деп ойлаймыз.

**Қуанышқали ҒҰСМАНОВ,**  
**Бөрлі аудандық «Қазақ тілі» қоғамының төрағасы,**  
**Қазақстан журналистер Одағының мүшесі.**

**Сайлау АБЫЛАЕВ,**  
**Қазақстан журналистер Одағының мүшесі.**

## ӨЗІМДІ ТАНЫСТЫРУ

*(Телеконкурсқа  
«Ақжаулықты әжелер»  
сыйысынан)*

Өзім жайлы сөз етсем дастан болар,  
Байұлынан тараған «Масқар» болам.  
Топқа түскен келінін сезіп жатса,  
Мәлке атам бір аунап жатқан болар.

Қызыл құрттың мен өзім жиенімін,  
Кеудеме қонақтаған киелі жыр.  
Қырық бес жыл ұстаздық еткен ерім,  
Сонша жыл шаңыраққа ие бүгін.

Отасқан қырық бес жыл отағасы,  
Келеді берік ұстап босағасын.  
Өнеріме көлденең тұрған емес,  
Өзгелерге өнеге осы арасы.

Рухани байлықты басты дейді,  
Өнермен айналысқан жақсы дейді.  
Қолыма домбыра алсам отағасы,  
«Ал кетті, біздің қара бақсы» - дейді.

Одақтарар алдынан әрігірек,  
Киіз үй өрнектегем әдемілеп.  
Облыстың намысын қорғап жүрген,  
Бұл әжені біліңіз Дәмелі деп.

Өнерімді жүргем жоқ аяп қалып,  
Отыз жыл намысымды таяқтадым.  
Мұғалім, тәрбиеші бола жүріп,  
Жұмысты ұстаздықпен аяқтадым.

Өлең жазып жүргесін «ақын» дейді,  
Он балалы болғасын «батыр» дейді.  
Жасымнан өнерменен айналыстым,  
Халқым мені өнерге жақын дейді.

Кейде менің кеудемді ән кернейді,  
Шабыт қысса ырқыма әл келмейді.  
Өзім жазған өлеңге ән шығарам,  
Оны білген ағайын «сазгер» дейді.

Москва, Алматыға барып қайттым,  
Өнерімді ортаға салып қайттым.  
Өзгенің де өнерін тамашалап,  
Азды-көпті ғибрат алып қайттым.

Кейде менің кеудемнен жыр атылды,  
Ал, шабыт тыңдамайды тұра-тұрды.  
Алдыңғы өрнектеген киіз үйім,  
Москва көрмесінде жұма тұрды.

Білгендер шеберлерді санап отыр,  
Мені де шеберге балап отыр.  
Алдыңғы, соңғы тіккен киіз үйді,  
АҚШ пен Германия қарап отыр.

Мен ойған ою-өрнек үлгілері,  
Жан-жаққа әлде қашан тарап кетті.  
Ұрпаққа қажет болар, кім біледі,  
Қолтаңба қалдырғанша тағат кетті.

Алматыға «музейге» затым барды,  
«Жұлдызда» жүзге жақын хатым қалды.  
Еңбек сұрау дегенді білмейтінмін,  
Алмаған әрбір жерде ақым қалды.

Қалсын мейлі, алмаған атақ ақым,  
Тисе болды халқыма шапағатым.  
Ұрпақ шықса болғаны өнер қуған,  
Мұрамызды ғасырға апаратын.

Үш жесір ана бағып бата алдым,  
Мен үшін баға осы аса мәнді.  
Әкімнің өз қолынан Ақсайдағы,  
Құрметті «шебер» деген атақ алдым.

Бұл жылды тұтас тойдың жылы дерсіз,  
Толассыз күзде жауды нұры дерсіз.  
Өлеңмен өзін-өзі таныстырған,  
Дәмелі Құсайынның қызы дерсіз.

2001 жыл

## **АҚЫН ЖҮРЕГІ**

Ақынның жүрегінде маза бар ма,  
Мазалы жүрек өлең жаза ала ма.  
Ақындар жүрегінен толғатады,  
Кеудені жарған ойын тазаларда.

Ақынның жаны нәзік, жіңішкелеу,  
Толқытса жанын жейді бір іс дереу.  
Ақынның тауын шағып жер қылады,  
Халқымен ортақ іске кіріспе деу.

Тіл безер тірелсе де арты жарға,  
Жүк болар ақын дерті алты нарға.  
Қуаныш, қайғысын да бөлісетін,  
Ақынын бағалайтын халқы бар ма?

## **ТУҒАН ЖЕР ТОЛҒАУЫ**

Туған жерің өзіңе тартады екен,  
Сағынып жүр өзінді марқа бөпең.  
Ауылымның сағындым адамдарын,  
Жұртыңды да сағындым ата-мекен.

Ойы-қыры құнарлы өңір еді,  
Орталығы ауылымның «Қоңыр» еді.  
Қырда қызыл қызғалдақ, ойда көгал,  
Көздің жауын алатын төңірегі.

Ауылымның сағындым шыбығында,  
Ұмыта алман ауылымды ғұмырымда.  
Көк сағымды сағындым келбетін де,  
Қалыптасқан сәбилік ұғымымда.

Әнімменен өзінді тербейінде,  
Қиялыммен төріңе төрлейін бе?  
Туған жерім өзіңе өлең арнап,  
Құлашымды биікке сермейінде.



## ӨЛЕҢТІ

Өлеңті Алатаудың етегінде,  
Сеніменен қоштасып ем кетерімде.  
Қамысың, қайраңың мен бұлағыңды,  
Көзіме елестетпей өтерім бе?!

Өлеңті балалық шақ ойнаған жер,  
Суында балық болып шомылған жер.  
Тұрасың да қоясың көз алдым да,  
Қайраңға көзіңді ашып бойлаған жер.

Көктемде кемеріңнен асып едің,  
Біздерде талай қызық ашып едік.  
Есімде оқу жылы таялғанда,  
«Қоңырға» талай жаяу асып едім.

## ҚҰДАША

Хош келдіңіз құдашажан, құдағай,  
Той болған соң ән бастадым шыдамай.  
Осы тойды тамашалап отырмын,  
Қонақ болып жатыңыз бір жұмадай.  
Осы тойға көрік бердің құдаша,  
Екі көзге ерік бердім құдаша.  
Досымысың, бауырымысың жеңгейдің,  
Қалай ғана еріп келдің құдаша.

Осы тойда тілдесейік қалайда,  
Құдашажан айналайын жарай ма?  
Сәті түсіп тіл табысып кете алсақ,  
Алғысымды жаудырар ем ағайға.

Құдашажан лағындайсың еліктің,  
Сізді көріп осы тойда желіктім.  
Бір басыңа теңеу іздеп құрбыжан,  
Ал ішімнен «елігім» дей беріппін.

Жібектің бір талындайсың құдаша,  
Ақ маралдың лағындайсың құдаша.  
Біз екеуміз тіл табысып кете алсақ,  
Жар таңдаудан жаңылмайсыз құдаша.

Күн нұрындай жып-жылы екен дидарың,  
Щуағыңды өнбойыма сыйладың.  
Өліп-өшіп отырғанмен мен байғұс,  
Көзіңнің бір қиығында қимадың.

Ынтық болдым құрбым сізді көргеннен,  
Айналайын сізді ерткен жеңгемнен.  
Сізді көріп мазам кетті құрбыжан,  
Басқа жанға көңіл қосып сенгенмен.

## КИЕЛІ ДОС

Домбырам сенімен мен қоштаспаймын,  
Сазыңа ән қосуды тоқтатпаймын.  
Шерткенде қоңыр үнің күмбірлеген,  
Өмірің олқылығын жоқтатпайды.

Жалғасып ғасырлардан ғасырларға,  
Серік боп күйші, жыршы, ақындарға.  
Жамаған жан-жыртығын домбырамен,  
Ерте-кеш қоштасуға хақым бар ма.

Домбырам қолға алмадым көптен бері,  
Өмірдің кедергі боп өткелдері.  
Өзіңе, киелі дос, қол созғызды,  
Тәкаппар рухымның өктем лебі.

## АЛ, ХАЛАЙЫҚ, ТОЙЛАРЫҢ ТОЙҒА ҰЛАССЫН!

Есімін ел білетін бар адамдар,  
Көп емес, аз да емес санағанда.  
Өмірден ертелі-кеш озды дейді,  
Совхоздың ірге тасын қалағандар.

Есімі ардақталған тірілердің,  
Санында жүргендердің бірі менмін.  
- Деп кейде кейбіреуі сыр шертеді, -  
«Той болып шақырылсақ, жүгірермін».

Кім сізден аяр дейсіз жақсылықты,  
Көрдіндер бейнетті де тапшылықты.  
Айтады кейбіреуі аңыз қылып,  
Көк суын іріткінің ас қылыпты.

Бұл күнге қиындықпен жеттік дейді,  
Өмірдің қияметін өттік дейді.  
Бір уыс бидай ұрлап көзге түссек,  
Айдалып түрмеге де кеттік дейді.

Біз деген деп сөйлейді, не көрмедік,  
Айдалдық шахтаға да көгенделіп.  
Тек қана төзімділік қайрат берген,  
Әйтпесе, аштық жылдар неге өлмедік.

Әйелдер пішен шауып, шөп тасыпты,  
Майданға шұлық тоқып, оқ тасыпты.  
Асырып бар адалын қан майданға.  
Талқаннан талғажау ғып ботқа асыпты.

Жоқтықтың көрген талай зардаптарын,  
Жоғалтқан қан майданда ардақтарын.  
Соғыстың қан жылатқан қасіреті,  
Әйелге салды дейді салмақтарын.

Естелік шертіп отыр әжелерің,  
Олардың әзір шығар кәделері.  
Совхоздың алпыс жылын тойлап алып,  
Тойлауда жетпіс жылын-дәмелері.

Алпыс жыл аз да емес, көп те емес,  
Беріп жүр арамызда көпке кеңес.  
Соғыстан аман кайтқан ағатайлар,  
Еңкейіп қасіреттен шөккен емес.

Ыбырай, Кәри, Латып, ағаларым,  
Көбейді ұрпақ шашты балалары.  
Соғыстың ардагері аталып жүр,  
Бақытты-жайлау қазір жағалары.

Үлгі қалар ол кісі жүрген ізде,  
Әдем ағай отыр ғой іргемізде.

Қадірі өтті бір айтар ағамыздың,  
Байланыс торабынан білген іздер.

Кетті ғой орындалмай бір арманы,  
Іренжіп арызданбай тұра алмады.  
Соғыстың ардагері еді Сүйініште,  
Жаңа үйді көп сұрады, кіре алмады.

Не жетеді ауылдың қалашына,  
Ыссы нанды жұрт алды таласып-ақ.

Алғысында кезінде аяған жоқ,  
Марқұм болған Күбидай ағасынан.

Алтыннан да ардақты нарқың болды,  
Қолың сенің Зәріпжан алтын болды.  
Жақсылықты халқыңа көп жасап ең,  
Құрдасы едің совхоздың марқұм болдың.

Малды төлден өсірген малшыларым,  
Қайсыныңның дей алам жақсы халың.

Осы тойдың құрметті қонағы етіп,  
Сізді тойға шақырар басшыларың.

Ала жақ па халқына, бере жақ па,  
Оған жауап ауылы бере жатар.  
Мен білетін Бижанов Аманғазы,  
Қызмет қып қалтқысыз келе жатыр.

Сәрсенғалиев Серікті ұмытпалық,  
Күнінде дүрілдеген партком болған.  
Басынан асып жатыр жұмыстары,  
Жасап жүр сондай жұмыс арты оң болған.

Сыйлаймыз Молдағали ағамызды,  
Орденін таққан Ленин бабамыздың.  
Заманым жақсарып-ақ кетер еді,  
Жақсылар толықтырса арамызды.

Ерлердің қыздар да бар құрамында,  
Қазағым халықсың ғой шыдамың бар.  
Айғаным, Тояшым бар совхозымда,  
Ойнаған трактордың құлағында.

Суретші Махмұд бар арамызда,  
Сабақ берді күй тартып баламызға.  
Әзірленіп бұл тойға күйді тартса,  
Күй тындауға, әрине, барамыз да.

Қиындықпен өмірі басталыпты,  
Отыз бес жыл мектепті басқарыпты.  
Ерте тұрып, кеш жатып Мәбден ағаң,  
Жанын салып жұмысын атқарыпты.

Ата-анадан естіген алғысы көп,  
Отыруға жұмыссыз барғысы жоқ.  
Қырық үш жыл ұстаздық етсе дағы  
Чапай ағаң, жұмыстан қалғысы жоқ.

Кейбіреулер тірнектеп мал жияды,  
Кеудесіне кейбіреу ән құяды.  
Рухани байлыққа қанбайтұғын,  
Кім білмейді мұғалім Ақзияны.

Озат малшы Мақсот пен Ерік дейді,  
Бағалаған еңбегін Серік дейді.  
Уақытында мадақтап отырған соң,  
Қандай адам ондайға елікпейді.

Фазез, Айдын кезінде малшы болған,  
Мақтануға орынсыз қарсы болған.  
Ұмытылып кетіпті соңғы кезде.

Көңілдері сондықтан жарты болған.

Сайын, Опа, Ақболат ағаларың,  
Кұрылыс салды келгенше шамалары.  
Эстафета ауысып баласына,  
Жанболаттай жалғады балалары.

Ұмытсақ Райхандай ағамызды,  
Жеңгеміз көрмей кетер қарамызды.  
Екеуі көшіп барып қалада отыр,  
Тегістей біліп алған қаламызды.

Жаңыласың үйлерді санап ақыр,  
Осы совхоз үлкейіп бара жатыр.  
Махамбет пен Қайыржан салған үйлер,  
Қала болар кешікпей, қара да тұр.

Киім болар, ас болар мал жисаңыз,  
Қуат кірер бойыңа қан жисаңыз.  
Дері сөзсіз осылай елде болса,  
Дәрігер Қапышева Ағисамыз.

Сөйлесе сөзге ешкімді ілдірмейді,  
Акушер Зәурешті енді кім білмейді.  
Кіндік кескен баланың аналары,  
Оған борыштарлығын білдірмейді.

Тізе берсек көп болар жақсыларың,  
Татқан тұщы өмірдің ащыларың.  
Осы тойда көрерміз аман болсақ,  
Бұл совхоздың, бұрынғы басшыларың.

Ел аузында айтылды аты аңыз ғып,  
Директор Кудрявцева апамыздың.  
Қазақ пен түсініскен орыс қызын,  
Кей кезде әңгіме ғып жатамыз біз.

Еске алсақ Сисенбаев ағамызды,  
Ұрпағын осы ауылдан табамыз-ды.  
Еңбегі сіңген адам осы елге,  
Ұмытсақ аламыз ғой жазамызды.

Совхоздың шаруасын жолға қойған,  
Түзетіп қисық жерін оңға қойған.  
Жетпіс бірде директор болып тұрған,  
Қала алмас Сади ағай ол да тойдан.

Үйренген бауырлардан шығыспалық,  
Кетсе екен қас-қабағым дұрысталып.  
Совхоздың өрге тартқан жанның бірі,  
Прокоф Нагай қартты ұмытпалық.

Алдынан іренжісіп шығатынбыз,  
Жайыңды соңын ала ұғатын-ды.  
Кегі жоқ Азамат қой дейтін едім,  
Директор Шоланбаев Мұратыңды.

Ақ жігіт жарқылдаған Марат інім,  
Тұғандай үгіт үшін жаратылып.  
Елім деп еңірейтін, ерме деуші ем,  
«Елім-ау» кетпесе екен таратылып.

Басталған аяқталмақ күздегі іс бар,  
Диірмен, фонтан, ішкі түздегі іс бар.  
Шұжық пен нанның цехын іске қосты,  
Бойында Мүти інім ізденіс бар.

Көзге түскен еңбекте жастарым көп,  
Атын атап олардың жатқаным жоқ.  
Тірілік болса тойларға, той ұласар,  
Алдарыңда алынбақ асқарың көп.

Болып тұрса тыныштық жерімізде,  
Тәуелсіздік орнықса елімізде.  
Көк байрағым желбіреп тұрар болса,  
Қиындықтан шығармыз, сеніңіздер.

Айтылмаған есімі тарландарың,  
Айтыларсың, еңбекте қақ жарғаның.  
Жетпіс жылдық той тойлар күнге жетсек,  
Сол уақытта жырлармын қалғандарын.

Түкті болсын жігіттер жүректерің,  
Мықты болсын еңбекте білектерің.  
Асқақ болсын әрдайым армандарың,  
Құтты болсын сүйенген тіректерің.

Ұрпақ өссін, есейсін-бойды бассын,  
Төрт түлек мал көбейіп ой-қыр ассын.  
Алпыс жылдық тойымыз, құтты болсын,  
Ал, халайық тойымыз, тойға ұлассын!

## ҚАЙҒЫҢА ОРТАҚТАСАМЫН

Жексенбі күні «жорықта»

Екі қыз суға кеттіпті.

Хабарды жайсыз жолыққан

Кешірек жұрттан естіппін.

«Серуен» деген сапарға,

Ажал ғой айдап апарған.

Біреуге жайлы біреуге

Тағдырдың ісі қаталдау.

Төбе құйқам шымырлап,

Тас төбеме жиналды.

Азалы әнмен ыңқылдап,

Өлең жаздым қиналдым.

Қайғырғанда тартамын,

Ақындықтың азабын.

Қайғылы әнді қағазға,

Көз жасыммен жазамын.

Біреудің өрттен ажалы,

Біреуге судан екен ғой.

Мәншөк, Мүти қарағым

Бекем бол, енді бекем бол.

Орны толмас қазалар,

Ер жігітті сынайды.

Қайрылмасты азалап,

Бор кеміктер жылайды.

Ерте солды қызғалдақ,

Көздің нұрын қандырған.

Қасірет қарып тұрғанда,

Қайғыға қарғам алдырма.

Орны тұрар қаңырап,

Анасы қалды аңырап.

Қайыр болсын айтуға,

Қайғырып жұртың ағылар.

Таусылып дәмі бір үзім,

Ертерек кетті-ау, құлының.

Қолыңда бар ғой ұл-қызың,

Қайғыңды басар қызығың.

Жырақта жүрген жақының,

Азалап жылап көрісті.

Қызмет қылып күн-түні,

Қайғыңды халқың бөлісті.



Су да сенің, қойнында,  
У да сенің, қойнында.  
Қос сәбиді алдың ғой,  
Жер ана енді тойдың ба.  
    Қайғырдың қатты байқадым,  
    Басымды үнсіз шайқадым.  
    Жыламас болар азамат,  
    Қайғыңа жоқтау айтамын.

Қолыңда бар ғой балдырған,  
Сүйгенде мейір қандырған.  
Қайратқа жеңдір қарағым,  
Қайғыға кұрық салдырма.  
    Өмірдің адам қонағы,  
    Туады қайта солады.  
    Қайғы мен шаттық алмасып,  
    Бәрі де ұмыт болады.

Ажалға өкпе қойма зіл,  
Ісі ғой бәрі Алланың.  
Иманың болсын жолдасың,  
Бақыл бол, кызым Бағдагүл.  
    Қайғының тартпай азабын,  
    Халқыңды басқар қарағым.  
    Қыруар жұмыс қарап тұр,  
    Кете алсаң алып, жарадың.

## **КІШІРМЕҢДЕР, АҚЫНДАР, КІШІРМЕҢДЕР!**

Кішірмеңдер, ақындар, кішірмеңдер,  
Биіктігіңді ұғар түсінгендер.  
Түсінбесе түсінбес, сөздеріңді,  
Тиіп кетіп өзіне ісінгендер.  
    Жырларыңнан көрінсін асқақтығың,  
    Асқақтардың маңдайын жасқапты кім.  
    Шүрегейге шүйілсін қырғи жырың.  
    Кішірмеңдер өлеңді тастап бүгін.  
Ағайынның тойымсыз айласы мың,  
Ақындары ауданның қайдасыңыз.  
«Жан ашырлар» көбейіп жатқан тұста,  
Маңдай терін халқыңның пайда қылып.  
    Ел ырысын ұрлап жеп-пісіргендер,  
    Тиіп кетіп сөзіміз ісінгендер.  
    Шошынғындай қыран жыр ұшырыңдар.  
    Кішірмеңдер ақындар, кішірмеңдер.

Текті ақын жасқаса, жана түсер,  
Ойламаңдар бақ өсер, баға түсер.  
Адамдық пен арамдық арпалысса,  
Жыр семсерің халқыңа ара түсер.

Халық мұнын, дер біреу айтпа маған,  
Қынжыларсың білгені осы болса.  
Халқың үшін өкінбе қайтса баған,  
Шыңдала түс бетіңнен осып алса.

Ақынбысың-халықсыз, осыны біл,  
Тойымсызды шошытсын тосын үнің.  
Боратыңдар өлеңді ақындарым,  
Айбарлы жыр керек-ақ осы бүгін.

Құлақ түрмес халық жоқ, өлең десе,  
Көлеңкелі іс көбейіп көлеңдесе.  
Айтар кезде айтарын айтып алмай,  
Кінә, ақын кішіріп төмендесе.

Бас кесілер, жоқ бірақ тіл кесілмек,  
Ғұмырды ақын халқымен, бірге сүрмек,  
Ақындардан жаны бар жыр күтемін,  
Иықтары салбырап жүрмесін деп.

## **ЖҮЙКЕНІҢ ЕМІ**

Іс істеуде түрі ғой, жұмыстың бір,  
Отыра қал, іс істе, бір іс тындыр.  
Өзің қолдан істеп бір ісінді,  
Мұқтажыңның біреуін ығыстырдың.

Мойныға алған ол да бір жұмыс еді,  
Бітпей тұрған біраздан бір іс еді.  
Уақыт бөліп сол істі тиянақтау,  
Әйел үшін жүйкенің тыныс, емі.

Ұршық иір, көйлек тік, тоқы шәлі,  
Отбасының орнықтыр үстемдігін.  
Әйелдер қауымының осы сәні,  
Жеті жұттан құтқармақ ісмерлігің.

## **ГАЗЕТИМЕ СЫР**

Қақтырған қанатымды пірім едің,  
Алқанда мүшең болып жүріп едім.  
Отырмын қолға қалам ұстай алмай,  
Белгісіз - өлетінім, тірілерім.

Жоқ еді өнерімнен тартынбағым,  
Бұл күнде қос өнерден салқындалым.  
Қиянат әлде кімдер іренжеткен,  
Құзыр боп кеңірдектен алқымдады.

Баспасөз, жайым солай, дем берерім,  
Алты ай есігіңнен енбегелі.

Жүректе сыздап тұрған жан жарасын,  
Енді де артық болмас емдегенің.

Қалған соң өнерімнің сағы сынып,  
Өзіңе келдім тағы жан ұшырып.  
Сауығып кетер ме екен шабыт құсым,  
Көрейін қолдан келсе тағы ұшырып.

## **ҚЫЗЫҒАМ**

Бір күнімнен келер күнім аумады,  
Күйбеңменен уақытымды жаулаймын.  
Жыйып қойып, бітпес күйкі тірлікті,  
Неге бір-кез өлең болып жаумаймын.

Неге бір кез үдемеймін жел болып,  
Бір кез неге сөгілмеймін сең болып,  
Перзентің ғып жаратқан мен табиғат,  
Жаратыпсың ақ жаулықты пенде ғып.

Біраз істі тындырып ап тынығам,  
Қайталанған істен кейде шығынам.  
Біздей емес күйбеңі аз ерлерге,  
Шынымды айтсам мына өзім қызығам.

## **АЙТАРЫМ БАР**

Жас жасамыс аналар, айтарым бар,  
Үйге артық зат кірді, байқадыңба?

Ұлың, ие еріңнің бұл ісіне,  
Күдіктеніп, басыңды шайқадың ба?

Қорыттыңба ойыңның елегінде,  
«Қалай келді бұл мүлік» - демедіңбе.

Бұл біреудің көз жасы екендігін,  
Ойладың ба түйілмей жегеніңде.

Қозғады деп сөкпендер қайдағы істі,  
Қандай іспен азамат айналысты.

Сүріндіру, сүюеу де ерімізді,  
Саған, маған аналар байланысты.

Оңымызға, қаралық солымызға,  
Ардақты ма, азамат сорымыз ба,  
Арандатып алмау да азматты,  
Сіз бен біздің аналар қолымызда.

## КӨКТЕМ СУРЕТІ

Күн күлді, ызғар кетті, көктем келді,  
Күн келді, сағындырған көптен бергі.  
Кемірді жал-жал қарды кеуілжірдей,  
Күн туды, шуағы мол, өкпек желді.

Жылжыды жыл мезгілі жазға қарай,

Көктемнің шуағына көмілдіріп.

Кәдімгі жазға лайық сазға орай,

Сайрайды көктем құсы төгілдіріп.

Дегендей қызықтасын барша халық,

Кұстарда өзіңе тән ән салады.

Сөгілді жердің тоңы пәршаланып,

Толтырып жылға-жылға сай саланы.

Құрсауын жер анамыз шешінгендей,

Сіңіріп көктем суын төсін керней.

Бұл шақта тіршіліктің көңіл күйі,

Көктемнің майда желі есілгендей.

Па, шіркін уақытын айт көктеменің,

Келеді көре бергің көктегенін.

Шатырдан сырғып төмен аққан суға,

Ұстап тұр бір бүлдіршін «котелогін».

Тіршілік көктемеден таралады,

Бәрі де жер анадан нәр алады.

Жер ана көктем келе түрленеді,

Жамылып қызыл жасыл, дала алабы.

## ҚАЗАҚСТАН АДАМЫМЫН

Өмір қалай өтіп жатыр, байқамадым,

Бақытты елдің бесігінде шайқаламын.

Менің елім қазақ елі екендігін,

Бар әлемге мақтанышпен айта аламын.

Жаршысымын бейбітшілік ұранының,

Көмейімнен жыр тасқыны тұр ағылып.

Біздің елдің тілейтіні бейбітшілік,

Ұрпағына үйретері қырағылық.

Жаршысымын бейбітшілік хабарының,

Паш ететін бақытты елдің жаңалығын.

Жиырмамыншы ғасырларда өмір сүрген,

«Қазақстан» деген елдің, адамымын.

## **АНА ЖҮРЕГІ**

Қуанышым, көз нұрым, қарашығым,  
Сезе ме екен жүрегін анасының.  
Жамандығын жанымның көрмей жүрсем,  
Табар еді-ау тағдырым жарасымын.

Көп қараймын, құлыным, қабағыңа,  
Отырамын қуанып талабыңа.  
Сен қуансаң мээ-мәйрам боп жүремін,  
Бөленемін бақыттың шанағына.

Сәл ұзасаң отырам алаң болып,  
Кетсе екен деп тілеймін адам болып.

Бір адамға қиянат ете көрме,  
Алданышым өтейін панаң болып.

Мүлік қуып, құлыным, артынбай жүр,  
Адамдықтан ешқашан тартынбай жүр.  
Қиындық та кездесер бұл өмірде,  
Уайым шегіп ешқашан сарқылмай жүр.

Басың аздап ауырса, жаным шығар,  
Жақсы болсаң жанботам, бағым шығар.

Ауыр тисе бір сөзім жай түсіндір,  
Қатты айтсаң құлыным сағым сынар.

Ұқшы жаным, бақыттың не дегенін,  
Жақсы болсаң мен мәңгі көгеремін.  
Қара суды уайымсыз ұрттағаным,  
Үлде менен бұлдеге бөлегенің.

## **АНАҢ ТІЛІН ЖАСАМА, АЯҚАСТЫ**

Сөйлесіп тұр екі қыз өзге тілде,  
Қазақ болар тартады көз де, тұр де.  
Көрсең оны жүре бер өз жөніңе,  
Анасын сөк, қыздарға сөз келтірме.

Айқара аштық-өзгеге есігінді,  
Бөліп жедің ырыздық несібенді.  
Анаң тілін - жасасаң аяқ асты,  
Бола алмаймын ағайын, кешірімді.

Өзге тілдің бәрін біл санаң барда,  
Оқы, ізден, қам жаса, надан қалма.

Өз тіліңді ешқашан төмендетпе,  
Өз тұғырың Отаның - анаң барда.

Сөйлесіп тұр екі қыз өзге тілді,  
Қазақ болар тартады көз де, тұр де.  
Шашын қйып, сарыға бояп қойған,  
Ернін бояп жағыпты көзге сүрме.

Иман ұятты шалған ел құрбандыққа,  
Ар-намысың түбінде ояна ма.  
Өз бояуы өзінде тұрғандықтан,  
Әжелерің беттерін боямаған.

Өз намысын қорғамас ел болмаған,  
Намысты ер біреуге жем болмаған.  
Ақ сүтімен ананың тілін білген,  
Абай, Мұхтар ешкімнен кем болмаған.

Ей ағайын, қараңдар жан-жағыңа,  
Құлағың сал ақынға - зар жағыңа.  
Тіл беделі төменден тұрған тұста,  
Жүгінейік бір кезек арға мына.

Өз тілінде сөйлесе жарамас па?  
Өзге тілде сөйлейді бала-бақша.  
Мемлекет тілімен сөйлеспей ме?  
Мемлекет төрінде араласса.

Ұрпақты біз қалайша сөге аламыз,  
Өзге тілде сөйлесе өз анамыз.  
Ана тілін жасаса аяқасты,  
Қалай Ұлы мемлекет бола аламыз?

## **ҚҰТТЫ БОЛСЫН ҚАДАМЫҢ**

Ұлым-қызым ұланым,  
Алған білім пырағың.  
Білімді жан әрқашан,  
Биігірек тұрады.

Оқы, ізден, ерінбе,  
Құтты болсын қадамың.  
Даңқың асып еліңнен,  
Құлақ түрсін ғаламың.

Он-онбес жыл оқырсың,  
Жылыңа жыл жалғанып.  
Жасыңа жас қосылып,  
Биік болсын талғамың.

Қосыл ұлан дүрмекке,  
Ғалам сырын білмекке.  
Ғалам сырын ұқтырған,  
Ұстазыңды құрметте.

Қосыл ұлан дүрмекке,  
Ғалам сырын білмекке.  
Айқара ашқан есігін,  
Мектебіңді құрметте.

## ШАҚЫРУ БИЛЕТІ

Есенсізбе, дос-жаран, жақындарым,

Міне мен де елуге жақындадым.

Апрельдің сегізі туған күнім,

Бас қосалық келіңдер, шақырғаным.

Ойға түсер ондайда өткен іздер,

Өмір сүріп өттік пе текке біздер.

Бас қосуға жол түсіп келгендерің,

Бауырсақ пен шай берсем, сөкпеңіздер.

Мәселемді үлкендік қарап жатыр,

Жастығымның базары тарап жатыр.

Шашу-машу дегенге саспаңыздар,

Ақ ниетпен келсеңдер жарап жатыр.

Үлкендіктің енбекпін қақпасына,

Көше жаққа бір шығып аптасына.

Пенсияны балдарға бөліп беріп,

Кино қарап кім кепіл жатпасыма.

Ақын жаны ондайға төзер ме екен,

Үйде отырсам болмысты сезер ме екем.

Ай білмеймін, тотыдай торға түскен,

Бейғамдықтан тағы да безер ме екем.

Есенсіз бе ауданның ақындары,

Міне мен де елуге жақындадым.

Апрельдің сегізі туған күнім,

Қарсы аламын, келіңдер, шақырғаным.

Жастығымның базары тарап жатыр,

Көрпесімен үлкендік орап жатыр.

Шашу-машу дегенге саспаңыздар,

Екі-үш шумақ әндерің жарап жатыр.

Бас қосалық сол күні, келіңіздер,

Шақырғаным, дос-жаран, сеніңіздер.

Кім келеді сол күні кім келмейді,

Күні бұрын жауабын беріңіздер.

Аттағасын өмірдің босағасын,

Мың жасаған дұрысы жасағасын.

Мың жасауға қамданыс жасағанша,

Кұрығынан ажалдың тасаласын.

1998 жыл



## НЕМЕРЕМ НҮРБЕРГЕНГЕ

Жапырағым - алаңым,  
Кеудеңе от жағамын.  
Бет алғанда мектепке,  
Құтты болсын қадамың.  
Мән бере жүр хатыма,  
Бұл батам бал татыған.  
Сыйға сөмке сыйлаймыз,  
Атаң-әжең атынан.  
Басың тұнған ес болсын,  
Бойың тұнған сес болсын.  
Оқығанда құлыным,  
Сөмкең толған бес болсын.  
Білімді ізде татымды,  
Ұл болып өс ақылды.  
Есіп тұрсын бойыңнан,  
Парасат пен батылдық.

## ҰШҚЫР УАҚЫТ АЛҒЫРЛЫҚТЫ ҚАЛАЙДЫ

Тағдыр тосса алынбайтын қамалын,  
Бұзып өтер қуат, қайрат бары анық.  
Компартия, Отан берген күш-жігер,  
Он бойымда қанымда жүр таралып.  
Қат-қат ойлар түнгі ұйқымды қашырып,  
Оянамын ертеңіме асығып.  
Өз бойымнан жақсы нышан жарқ етсе,  
Қаларым жоқ өзгелерден жасырып.  
Өнерліні, өнерді де сыйлаймын,  
Күйбің - күйбің от басында жинаймын.  
Уақыт шіркін өтіп жатыр зымырап,  
Өтіп жатқан уақытымды қимамаймын.  
Айтарымды айтып әзір болғам жоқ,  
Қонатұғын тұғырыма қонғам жоқ,  
Көңілімнің көк кептері ұшып жүр,  
Ұша бермек, қанаты оның талған жоқ.  
Таңым атып тұрған шақта арайлы,  
Ұшқыр уақыт алғырлықты қалайды.  
Көк аспанның тереңдігін сыйласаң,  
Тағдыр маған сол сыйлығың жарайды.

## ӨМІРДІҢ МӘНІ

Келемін тұрып жығылып,  
Өмірдің мәнін ұғынып.  
Жүремін кейде ашылып,  
Жүремін кейде тығылып.  
Құрсаулап бойды қысады,  
Тіресе кейде тығырық.  
Қарасам оймен өткенге,  
Артыма бір сәт бұрылып.  
Өтіппін өмір сынынан,  
Өзімді көрсем үңіліп.  
Көрмеппін шүкір оған да,  
Өмірден ешбүр түңіліп.  
Шүкірлік дейсің өмірге,  
Кетпеген болсаң сүрініп.  
Өзіңді өзге түсіне,  
Жүресің жайнап құбылып.  
Түсінбей тепсе кеудеңнен,  
Қалады тауың жығылып,  
Өмірдің мәні осы да,  
Оған да бірақ жасыма,  
Тағы бір көрсет тірілік.

## БІРЕУГЕ ҚАРА ЖАҚПАҒЫН

Жаны бар өлең болар ма?  
Жүректен жарып шықпаса.  
Жүрегім тыншу табарма,  
Сөзіңді жұртың ұқпаса.  
Ұшырар желге сөзіңді,  
Жүрегі жоқтар мықтаса.  
Жалғасын әнің табарма,  
Санаға жетпей ықтаса.  
Жүректе жарқыл боларма,  
Жаныңды әсер жылытпаса.  
Ақында сабыр қаларма,  
Қайтарым сөзің дәл тауып,  
Қарсыласып ұтпаса.  
Күйінбей жаның тұрар ма,  
Жүректен шыққан өлеңің.  
Кейбіреуге жақпаса,

Көрер ем өзін мен сонда.  
Ұят деген бір мықты,  
Өмірін шолып солардың  
Өздерін бір кез соттаса.  
Біреуге қара жақпағын,  
Етегімнен тартпағын.  
Қанатымнан атпағын,  
Қомданып тұрған кезімде.  
Келеді алға аттағым,  
Біреуге ұзақ болғанмен.  
Біреуге өмір қасқағым,  
Елу жыл өмір сүргенмен.  
Өлеңнің табалдырығын,  
Жаңадан ғана аттадым.

### **АҚЫННЫҢ ЖӘЙІ ОСЫНДАЙ**

Қөтерсең көңіл жиегін,  
Ағытсаң сөздің тиегін.  
Біреуге жайлы тигенмен,  
Біреуге жайсыз тиеді.  
Түсінші адам баласын,  
Қозғасаң ұқпас санасын.  
Басыңа пәле тіліңнен,  
Ақымақ болып қаласың.  
Таусылса егер шыдамы,  
Өртке де қойып кетеді.  
Соңынан барып ұғады,  
Сыздатқан кезде кеселі.  
Нысанаң тапса адамын,  
Тиеді сөзің жасындай.  
Куаныш, мұңын азабын,  
Ақтарар ішке жасырмай.  
Таныса сені айналаң,  
Жайдары жүзбен күлесің.  
Түсінбестер салса байбалам,  
Қыйналып іштей жүресің.  
Түйдектеп арман бергенше,  
Түймедей шабыт бер дейсің.  
Мәреге жетер сертіңді,  
Орындап шықпай көнбейсің.

## ОН ҚАЗЫҚ

Өзімді он қазыққа байлап алып,  
Отырмын от басында ойға қалып.  
Босанып он қазықтан шығар болсам,  
Әннен сел ағызарым айдан анық.

Шырмалып он қазықтан шыға алмадым,  
Тықыршып бір орында тұра алмадым.  
Отырмын жүрегімді онға бөліп,  
Байланып он қазыққа мың арманым.

Қазықты қаға түстім тереңдетіп,  
Арманды алмаған соң өрем жетіп.  
Байланған он қазығым берік болса,  
Өтермін енді өмірден өлеңдетіп.

Демеймін ар алдында жазықтымын,  
Байлансам он қазыққа нәзіктігім.  
Мың жерден мықты болсаң құтылмассың,  
Тағдырың қағып қойса қазық қылып.

## СОЛДАТ ҰЛЫМА

Сағынамын жүрегім елжіреді,  
Жанарыма жас тұнып мөлдіреді.  
Сенің аман оралаған шағыңды аңсап,  
Күткен шақта уақыт та өнжімейді.

Хат кешіксе өзіңнен алаңдаймын,  
Өзімді өзім қолыма ала алмаймын.  
Қандай күйде құлыным жүр екен деп,  
Өз-өзімен береке таба алмаймын.

Ел де, ана да айналды ұлдарынан,  
Сақ күзетіп Отанын тұрғанынан.  
Жаңылмашы өмірдің ырғағынан,  
Адамдықтың көрінші шыңдарынан.

## ТАБЫС ТІЛЕЙМІН

Елдің шеті Тасқұдық, Талдыбұлақ,  
Егін егіп, алыпты малды құрап.  
Ел басқара білетін Кейпін деген,  
Жігіт жайлы аңызды шалды құлақ.

Елден ондай азамат табылғаны,  
Масылдықтан халықтың арылғаны.  
Ел азғанын естісек біреулерден,  
Пытыр-пытыр сөгілді қабырғамыз.

Елден ондай азамат туса керек,  
Әке жолын көргенді ұл құса керек.  
Дұрыс жолға түсуді мақсат қылып,  
Ініміз белді бекем буса керек.

Жақсылыққа бастаған өмірлерді,  
Ел басқарған жігітті көргім келді.  
Ойлы-қырлы, бұлақты, сай-салалы,  
Мал жайылған сағындым өңірлерді.

Жүрегім бар елім деп ән салатын,  
Кім бар елде апа деп қарсы алатын.  
Талдыбұлақ халқының айтуынша,  
Бұлақ суын ішпей-ақ тамсанасың.

Жақсылыққа бастайтын үміттерді,  
Үлгі болар ұрпаққа жігіттердің.  
Ел ішінен табылып жатқандығы,  
Көңілдегі сейілтті күдіктерді.

Саясына аң мен құс салқындаған,  
Көк тіреген теректер қалпында ма?  
Отын үшін ағашты отамайтын,  
Болмауы шарт сыйласқан халқың надан.

Інім сені ойладым намысты деп,  
Сыртыңыздан отырмын табыс тілеп.  
Көңілінен халқыңның шығып жатсаң,  
Апаң жүрер тілегім қабысты деп.

## МҰХТАР АТА - МӘҢГІЛІК БАҒДАРЛАМА

Қазақ елі кең байтақ ел емес пе,

Көңілі де қазақтың кең емес пе.

Қазақ елін әлемге таныстырған,

Мұхтар аға алдымен сен емес пе?

Қарап тұрған парасат биігінен,

Шерлі болған замана күйігінен.

«Абай жолын» оқыған кезімнен-ақ,

Данышпандық ойыңа иіліп ем.

Кемдігімді жазыпсың, елдігімді,

Бостандық пен жырладың теңдігімді.

Қазақ елін биіктен қарап тұрған,

Жарық жұлдыз өзіңсің сен бүгінгі.

Естімеген ағайын таңғалыңдар,

Мұхтар ата сенің не арманың бар.

«Еңлік-Кебек» қайғылы оқиғасын,

Жиырмаға толғанда жазғаның бар.

Мәңгі көктеп тұратын көк терегім,

Ұрпағыңа тиіп тұр көп көмегің.

Экраннан түспейді, түспек емес,

Кино болып шығып жүр «Көксерегің».

Жаныменен ұғынып дала сырын,

Ғасырлардан ғасырға баратұғын.

Тіл мұрасын қалдырған қазағының,

Мәңгілігін ойлаған жан ашырым.

Көргеніңді ақылмен түйіндедің,

Қуанғаның көрінді күйінгенің.

Қайратыңды халқыңа сарқа жұмсап,

Қиындыққа ешқашан иілмедің.

Қиналудай қиналдың, мойымадың,

Мойындаттың қазақтың ойы барын.

Мойындаттың қазақтың бар әлемге,

Әлі талай жасайтын тойы барын.

Қайсы бірін айтайын, жазғаныңның,

Сенен алған өнеге маздағыңның

Талайларын тар жолда қинап бақты,

Еңіреген елім деп ардағымды.

Ғасыр толғап бір ұлды таптырыпты,

Маңдайымда жарқырап бақ тұрыпты.

Қол көтерген Абайға тоғышарлар,

Сені бір кез түрмеге жаптырыпты.

Әлі солай, жақсыны күндегішпіз,  
Тілде жүйрік, тілдеудей тілдегішпіз.  
Бірді біреу көз жетпей қаралайды,  
Біреулері бастаса іргелі істі.

Сен туғалы біраз жыл, айлар өтті,  
Талай ақын, жазушы сайрап өтті.  
Не бір шешен ақындар тілін безеп,  
Қызыл тілін қылыш қып қайрап өтті.

Алыс, беріс, күн көріс амалдасып,  
Жер шарымен отырмыз хабарласып.  
Мекке бару бұл күнде қиын емес,  
Телефонмен отырмыз амандасып.

Ел боп тұрмыз бұзылмай қаймағымыз,  
Желбіреп тұр көгілдір байрағымыз.  
Мұхтар болып біресе Абай болып,  
Мұхтар ата сіз бүгін сайрадыңыз.

Ғажап емес ел болу таңғажайып,  
Бақыт жолын таба алсақ алмағайып.  
Шарқ ұрып жүр сол жолды іздестіріп,  
Президент Нұрсұлтан Назарбаев.

Жарық ортақ қараға, хандарға да,  
Ақылдыға, ақымақ жандарға да.  
«Абайы» мен қалдырған «Абай жолын»,  
Мұхтар ата - мәңгілік бағдарлама.

## **МЕКЕНГЕ ҚҰТТЫ АЙНАЛСЫН**

Ақ жайнаң сіңлім Ақұштап,  
Жүр едің елден алыстап.  
Орнығып елге болғасын,  
Ойымда жақын таныспақ.

Таныспыз десек өлеңмен,  
Биіктік көрем өреңнен.  
Ашылмай жатқан әлі де,  
Кеудеңнен көмбе көрем мен.

Жайықта болса мекенің,  
Өлеңің елге жетеді.  
Бағалап елің қол соқса,  
Шарықтар шабыт еселі.

Қырымбек бізге келгелі,  
Жағдайды көріп елдегі.  
Қолдаудан істі бастады,  
Өнерлі деген пендені.



Үй берсе әкім ініңіз,  
Қол соққан жанның біріміз.  
Шуағын елге шашпай ма,  
Арада жүрсе іріміз.

Жаңғали, Қадыр қаншама,  
Белгілі жандар баршаға.  
Ортадан ойып мұражай,  
Қол соғам қазір алса да.

Атағы кеткен алысқа,  
Әніне Мұхит қаныққан.  
Қатимоллаға үй берді,  
Оны да құптар халықтар.

Төрт арыс қонған шаңырақ,  
Мекенге құтты айналсын.  
Екі арыс қонып тағы да,  
Уайымсыз-мұңсыз жайлансын.

## **ЕЛБАСЫНА СЕНЕМІН**

Отырдым көзге жас алып,  
Толқыдым іштей және де.  
Тәуелсіздіктің басы анық,  
Жетті-ау деп ақыр мәреге.

Көтердік нарық жүгін де,  
Қиындықтар көп бүгінде.  
Жақсылық болар түбінде,  
Түңілме, халқым, түңілме!

Арманшылдарды жасқамай,  
Азабы жетер тар жолда.  
Елбасы халқын бастағай,  
Арманы биік ақ жолға!

Ең бастысы замандас,  
Ел бірлігі емес пе!  
Елбасы бейне ақ алмас,  
Көтеріле берсін белеске!

Ел едік қой жырды емген,  
Тойдан тойға кенеліп.  
Ел болармыз гүлденген,  
Елбасына сенелік!

## ТІЛЕК

Тұрып алып азанда,  
Қожа болдым қазанға.  
Наурыз көже пісіріп  
Келіп тұрмын алаңға.

Тойға келген жараңдар,  
Шыққан күнге қараңдар.  
Наурыз тойын көңілді,  
Думан той ғып тараңдар.

От басында сән болсын,  
Ортасында ән болсын.  
Қыдыр ата келгенде,  
Дастарханда дәм болсын.

Оңтүстіктен жел енді,  
Күн менен түн теңелді.  
Наурыз тойын тойлап ел,  
Қуанышқа кенелді.

Жаңа жылың құт болсын,  
Әрбір затың жұп болсын?  
Тілек еткен ар жанның,  
Ойлағаны құп болсын!

Ел ырзыққа толықсын,  
Дастарханы молықсын.  
Наурыз күні әр үйге,  
Қыдыр ата жолықсын!

Өрге бассын әр ісің,  
Төлге толсын өрісің.  
Әр қашанда халықтан,  
Қолдау тапсын жөн ісің!

Бұзылмасын қаймағың,  
Тыныш болсын аймағың.  
Ең бастысы, халайық,  
Достық бірлік пайдалы.

Қиындықтар қыр ассын,  
Тойлар тойға ұлассын.  
Аспанда ән қалықтап,  
Көмейлерден жыр ақсын!

## МІНЕЗ

Зеңір аспан көгімде жадыраған,  
Жұлдыздары жымыңдап жамыраған.  
Дүлей шабыт келгенде дауылдатып,  
Саған қарап көңілге сабыр алам.

Күліп жүрем кей кезде күн секілді,  
Түнеремін кей кезде түн секілді.  
Табиғаттың перзенті болғасын ба,  
Табиғатқа ұқсамау мін секілді.

Өн бойымды ток күші жайлап алып,  
Жан сауғалап болмайды қайда барып.  
Жер бетіне сыймаймын осы кезде,  
Қас-қағымда қонамын айға барып.

Табиғаттың перзенті болғасын ба,  
Алтын да бар, бойымда қорғасын бар.  
Өзімді өзім байқасам менің бар ғой,  
Табиғаттың мінезі мол басымда.

Жаз, күз болам, қыс болам, көктем болам,  
Шынында да табиғат неткен жомарт.  
Табиғаттан мінезім айнымаған,  
Нәрін жұтып сан ғасыр өткен қонақ.

## КӨҢІЛ

Қиналып әлі жүрмін-ай,  
Кетіпсің ерте құрбым-ай.  
Қатыгез неткен сұм ажал,  
Асыққан екен құрғыр-ай.

Бағасы сай бір нарқына,  
Жыр беріп кетті халқына.  
Өзі үшін жасар өлеңі,  
Қайырын берсін артына.

Жылағың келсе жылап ал,  
Өлеңін жинап, сұрап ал.  
Шашылып жүрсе жырлары,  
Қолыңнан келсе құрап ал.

Көзіңе кейде ерік бер,  
Берік бол, құрбым, берік бол.  
Ақының ақын қалдырса,  
Кеудесін үрле, көрік бол!

Ажалдан мен де қорқақпын,  
Ол жайлы ойға шорқақпын.  
Қаламдас достың зайыбы,  
Қайғыңызға ортақпын.

## АБАЙЛАҢДАР, АДАМДАР!

Абайлаңдар, адамдар, абайлаңдар!  
Тарих дейтін алдыңда шар айнаң бар.  
Тарих бетін ұрпағың ақтарғанда,  
Қызармаудың жақтарын қарайлаңдар.  
Абайлаңдар, адамдар, абайлаңдар!  
Халық дейтін жаныңда шар айнаң бар.  
Ебін тауып екі жеп ел ырысын,  
Еңіреген соңынан талайлар бар.  
Абайлаңдар, адамдар, абайлаңдар!  
Уят деген мықтыға қарайлаңдар.  
Жүрген, тұрған ізіңді көретұғын,  
Ұрпақ деген артыңда шар айнаң бар.

## СОЛДАТ ҰЛЫМ КЕЛГЕНДЕ

Сені ойлаған кездерде,  
Кетуші едім елжіреп.  
Бүгін аман келгенде,  
Жарылсайшы бұл жүрек.  
Бетіңді басшы кеудеме,  
Иіскетші төбеңнен.  
Еміреніп оңайын  
Айналайын жан ботам-ау.  
Шақтарымда сағынған,  
Түнгі ұйқымнан жаңылғам.  
Хат тасушы кешіксе,  
Почтадан табылғам.  
Сен келетін қарсаңда,  
Түстік әбден сарсаңға.  
Тұра-тұра жүгіріп,  
Жолаушыны қарсы ала.  
Сүйгіз, жаным, маңдайдан,  
Алма-кезек бетіңнен.  
Мауқымды бір басайын,  
Айналайын, жан ботам-ау!  
Сағыныштың шарабын,  
Сарқып ішіп тауыстым.  
Бүгін, міне, қарағым,  
Аман-есен қауыштым.  
Күліп тұрып жыласам,  
Қуанғанның салдары.  
Тап бүгін жоқ арманым,  
Айналайын жан ботам-ау.

## ТОЙ БАСТАР

Келін алып, қыз беріп, той жасаймыз,  
Көңлімізді көтеріп, бой жасаймыз.  
Той иесі тойыңыз, тойға ұлассын,  
Деген ізгі тілекте ой жасаймыз.

Отырмайық томсырап ой үстінде,  
Ашылайық осындай той үстінде.  
Шат заманда бақытты өмір сүрдік,  
Боз торғайдың ұясы қой үстінде.

Отыралық ән шырқап,  
Тойға келдік емес пе.

Бас қосулар осындай,  
Бір дәуренің емес пе.

Келініңіз көргенді жерден болсын,  
Көркіне сай мінезді келген болсын.  
Думандатып бұл тойды отырайық,  
Олай болса, той бастар менен болсын.

Ақ көгершін бұл үйге қонған екен,  
Жұбайлардың арманы болған екен.

Ата-анасы, жақыны жұбайлардың,  
Қуанышқа кенеліп қалған екен.

Тойлар тойға ұлассын,  
Заман жақсы емес пе.  
Той жасаулар осындай,  
Игі дәстүр емес пе.

Босағасы отаудың берік болсын,  
Енесі келініне серік болсын.

Үлкен менен кішіге ізеті мол,

Бала болып осы үйге көрік болсын.

Жайраңдаған келініңіз ашық болсын,  
Өле-өлгенше жарына ғашақ болсын.

Деген бар ғой «жақсы сөз, жарым ырыс»,  
Құт береке бұл үйге асып толсын.

Түрлі, түрлі тағамдар,  
Толып тұрған ас үйде.

Қуанышты көп тойлар,

Болып тұрсын осы үйде.

Келініңіз ақылды бала болсын,  
Болашақта ақылды ана болсын.

Қарап жүріп жарының қабағына,  
Ата-анаға қайрымды пана болсын.

Тойлар тойға ұлассын,

Заман жақсы емес пе.

Тойда болу осындай,

Бір жасаған емес пе.

## БІЗ БАҚЫТТЫ АНАМЫЗ

Күннің нұры таралып,  
Көктен күліп қарады.  
Тағы жылжып барады.  
Тарихтың бір парағы.

Қуанышпен жаңалық,  
Эфирден таралып.  
Есіткенді көз көріп,  
Экраннан қарадық.

Мұңсыз біздің баламыз,  
Әлемге ұран саламыз.  
Әйелдер мен ерлер тең,  
Біз бақытты анамыз!

Шарықтады санамыз,  
Білімдіміз бөріміз.  
Тарықпады баламыз,  
Бейбітшілік әніміз.

Оңайлады жұмыстар,  
Он төрт сағат тыныс бар.  
Мамаң тыныш ұйықтасын,  
Ұйықта, балам, тыныштал.

## ЖАҢА ЖЫЛ

Қолында ақ таяғы,  
Маң-маң басып аяғын.  
Тағы келді «Қыс Ата»,  
Жаңа жыл тұр таялып.

Ақ сақалы төгіліп,  
Ақ шапанға көміліп.  
Жайғасуда «Қыс Ата»,  
Жаңа жыл тұр емініп.

Келе жатыр жыл басы,  
Арқасында дорбасы.  
Дорба толы аңдары,  
Ауыр дорба салмағы.

Әзірлене беріңдер,  
Безендіріп «Елқаны».  
Ақылдасып көріңдер,  
Кім боламыз ал кәне?

Аю, қоян, түлкі бол,  
Өз еркінде мысық бол.  
Домаланған кірпі бол,  
Көгершін боп ұшып көр.  
Балық болып билесең,  
Жерге аяғы тимесін.  
Бірінші орын болмайды,  
Үйлестіріп кимесең.

Ат мүсінін сала алсақ,  
Үш коңырау табалсақ.  
Үш ақ боз ат жайқалған,  
«Тройка» боп байқаңдар.  
Келе жатқан жаңа жыл,  
Құтты болсын, қадамың.  
Құлақ түрер жаңалық,  
Құт береке ала кір!

Келе жатыр жаңа жыл,  
Серпін беріп жаңа бір.  
Жүрек жарды қуаныш,  
Шаттығыңды ала кір!

## СОҢҒЫ ҮНІ ҚОҢЫРАУДЫҢ

Құрметті ұл-қыздарым, қарақтарым,  
Жайқалған жапырағым қанаттарым.  
Соңғы үнін қоңыраудың сыңғырлаған,  
Таялды еститұғын сағаттарың.  
Бітіріп онжылдықты тарайсыңдар,  
Азамат, өздеріңді санайсыңдар.  
Өмірде бұралаң жол көп болады,  
Күтіп тұр алдарыңда талай сыңдар.

Бітіріп онжылдықты тарады деп,  
Қуанар құсым ұшып барады деп.  
Сендерді жақсы десе ата-анаңыз,  
Шаттанар балапаным жарады деп.  
Бітіріп онжылдықты тарады деп,  
Өмірге жолдама алып барады деп.  
Сіздердің баршаңызға бақыт тілеп,  
Тұр, міне, алдарыңда ана жүрек.

Ұрпақты мақтан етер халқымыз бар,  
Өміршең дәстүр де мол салтымызда.  
Біздердей аналарда не арман бар,  
Сіздердей ұрпақ өссе артымызда.

Оқытып білім берді Отан-анаң,  
Отанның намысына кір жақпаңдар.  
Бата ғып қолын жайған ата-бабаң,  
Баласы аттанарда бір жақтарға.  
Аяулы алтын ұя мектептерің,  
Жатсынып еш қайсыңды шеттетпеді.  
Сіздердің ұяңыздан ұшар сәтің,  
Ұшқандай көңіліңнің көк кептері.  
Бұр жарып, көктеп тұрған орманымсың,  
Сендердің болашағың толғағым шын.  
Ертеңгі сынақтардан жақсы өтіңдер,  
Қашан да сапарларың оңғарылсын!

### **КІМ ЖАЛҒАР!**

Тері илеп, етік тігіп, қайыс тіліп,  
Ағаштан түйін түйген майыстырып.  
Бір адам өтті бір кез дүниеден,  
Жүр ғой сол қабырғамды қайыстырып.  
Тілеков Жуынбайды естідің бе?  
Күй тартып, отыратын пеш түбінде.  
Кететін талай адам қона жатып,  
Күйлерін Жуекемнің естиін деп.  
Тілеков Жуынбайды естідің бе?  
Ер жасап отыратын пеш түбінде.  
Атадан өсіп өнген ұл қыздары,  
Сіздерге қарай алмай кешіріммен.  
Атамның шеберлігін марқаланып,  
Кетсейші домбырасын арқаланып.  
Ұстайтын ата өнерін ұл, қыз қайда,  
Бақыт қой артында от, қалса жанып.  
Алатын қолдан жасап домбырасын,  
Кім жалғар сол атамның мол мұрасын.  
Иіп кеп әлде қандай ағаштарды,  
Домбыра шанағына қондыратын.  
Қазіргі күйдің көбін тартатұғын.  
Қалатын көңіл жібі тарқатылып,  
Дейтұғын «Қанжылатам домбыраны» -  
Кімдер бар артында үміт артатұғын.  
Атамнан бір мұрагер табыла ма?  
Атамның шамы қайта жағыла ма?  
«Шекпен қалды», «Нарату», «Кыз Ақжелең»,  
Мұрагер бармағынан ағыла ма?



## АРНАУ

(Ақын Абдолла Жұмағалиевтің інілеріне).

Шайдолла мен Ғайнолла ауылдасым,  
Сәлем жаздым жүрегім ауырғасын.  
Төркін елім «Жосалы» болғандықтан,  
Есептеймін сіздерді бауырласым.

Армандарға ойлаған жеткіндер ме?  
Күйкі тірлік қуалап кеткіндер ме?  
Бірге туған ағаның атындағы,  
Мектебіне тал шыбық еткіндер ме?

Ағасы бар ішінде ағаның да  
Өмір жатыр ағаның қаламында.  
Аға жайлы деректер жинастырып,  
Аға арманын жалғауға жарадың ба?

Ағасы бар ішінде ағаның да,  
Қалды есімі ағаның қаламында.  
Соғыста өлген ағаның бейітін сен,  
Барып, көріп келуге жарадың ба?

Естілмейді біріңнің есіміңіз,  
Есітпесем сырт жүріп кешіріңіз.  
Тірі жүрсең екеуің бұл өмірде,  
Ағаға арнап бәйтерек өсіріңіз.

## ПАСПОРТ

Ұлдар, қыздар паспорт тисе қолыңа,  
Қосылдым де Азаматтың тобына.  
Қайда жүрсең, қайда тұрсаң сол паспорт.  
Ғұмырыңа серік болар жолыңа.

Паспорт сенің, азаматтық мандатың,  
Сендер енді Ұлы Отанның солдатты.  
Сендер енді жалғайтұғын өмірді,  
Сендер енді кәрілердің жалғасы.

Паспорт сенің, документің мақтаның,  
Ұлы Отанның сенімін сен ақтадың.  
Бұдан былай Азаматсың сен енді,  
Ұлы өмірге араласа бастағың!

Айырбастап ала алмайсың басқаға,  
Айырбастап сата алмайсың ақшаға.  
Паспорт сенсің - паспорт сенің серігің,  
Қайда жүрсең паспорттыңды тастама!

## ҰЛАҒАТ

Өмірге айтарыңды айта алмасаң,  
Өмірден шапалақты жедім дей бер.  
Бергенін Отаныңның қайтармасаң,  
Ұятқа ата-анаңды көмдім дей бер.

Жалыны жастық шақтың байқалмаса,  
Мен бейбақ жанбай жатып сөндім дей бер.  
Бақытын жалқаулықтың тойтармасаң,  
Тірілей өзінді өзің өлдім дей бер.

Өмірге айтарыңды айтып өтсең,  
Мен мына дүниеде бармын дей бер.  
Бергенін Отаныңның қайтып берсең,  
Алдыңа даңғыл жолды салдым дей бер.

Жалыны жастық шақтың лапылдаса,  
Сөндірме жалыныңды алда үрлей бер.  
Эрқашан жалқаулықтан қашық жүрсең,  
Адамның санатында қалдым дей бер.

## ОҚУ КЕРЕК

Қысқарды қол жұмысы істен бүгін,  
Электр техникасы үстем бүгін.  
Өрелі ой еңбегі басым түсіп,  
Тілеп тұр әр адамның іскерлігін.

Сондықтан, оқу керек, оқу керек,  
Көңілге оқығанды тоқу керек.  
Ертең істер ісіңе, дайындалып,  
Әрбір таңды асыға тосу керек.

Қатарларыңнан ешбірің қалмау керек,  
Жан жағыңды санаңмен барлау керек.  
Мүмкіндік толып тұрған уақыттарда,  
Асыға алыстарға самғау керек.

Оқу ортақ үлкенге, кішіге де,  
Оқымаған еш жайға түсінеме.  
Оқымаған адамның санасы тар,  
Арман кіріп шықпайды түсінеде.

Оқу азық өмірлік, байлығың да,  
Киімің де, ішіп жер айлығың да.  
Біліміңнің өлшенбек салмағы тек,  
Өзгелерге көрсеткен қайрымызда.

Ешқашанда оқудан қол үзбеңдер,  
Білімді жан болуға жол іздеңдер.  
Тегін алған білімді тегінде сіз,  
Қайтаратын Отанға қарыз деңдер.

## ЖЕБІР САТУШЫНЫҢ СЫЙҚЫ

(Сықақ)

Сатушы әйел Жекене,  
Сәлем десем жетеме.  
Таразыдан жегенің,  
Тиген жоқ па шекеңе.  
Ілдірмейсің неге сен,  
Жейтініңді сезбесем.  
Таразыдан жемесең,  
Сені жемқор демес ем.  
Ашық айтсам атыңды,  
Бұның қалай демессің.  
Бұрын жеген затыңды,  
Бұдан былай жемессің.  
Кісі басы күніне,  
Он граммнан жегенің.  
Келгенменен жігіне,  
Бола бермес дегенің.  
Өлшеп берген матаңнан,  
Сантиметр жегенің.  
Ұятына маталған,  
Зарлап айтар өлеңін.

## КЕЛЕ ЖАТЫР ЖАҢА ЖЫЛ

Ақ шапанын жамылып,  
Ақ моншағын тағынып.  
Келе жатыр Жаңа жыл,  
Алыс жолдан сабылып.  
Ақ бөркі бар басында,  
Ақ қырау бар қасында.  
Жақындады Жаңа жыл,  
Дорбасы бар асынған.  
Салбыраған мұрты бар,  
Ұзын бойлы тұрқы бар.  
Қойны толған үскірік,  
Қар жамылған сұрқы бар.  
Белге түскен сақалы,  
Дорба толы мүлкі бар.  
Аппақ Аяз атаның,  
Езуінде күлкі бар.  
Қолында ақ таяғы,  
Арқасында дорбасы.  
Жай басады аяғын,  
Ғасыр соңы болғасын

## ЖЕЛТОҚСАНДА

Жандарым-ай, жазықсыз жазаланған,  
Бұдан асқан сорақы жаза бар ма?  
Әлі күнге ызаға булығамын,  
Еске алып сендерді азаларда.

Боздақтар-ай, жаралған ар-намыстан,  
Бабалардың өрлігін қалған ұстап.  
Егер сендер қаһарға мінбесеңдер,  
Құлай кетер ме едік жарға жықса.

Жоқ, жоқ, құлай кетуім мүмкін емес,  
Құлай кетсек күреспей түркі демес.  
Аз халықпыз десек те өр халықпыз,  
Өрді ешкім оп-оңай сілкілемес.

Жүректерін сыздатып анасының,  
Әке, іні, қарындас, ағасының.  
Шаштарынан сүйрелеп қамап жатты-ау,  
Түрмелерге қарғадай қарашығын.

Ай, не деген надандық, сорақылық,  
Жатпағанмен көшеде оқ атылып.  
Жандармдар кәдімгі толып кеткен,  
Аттаппады-ау аяққа оратылып.

Бұл сұмдықты көргендер көзі менен,  
Жатар алды шошынбай көз ілеме?  
Нақақ жала жабумен қорқытумен,  
Сүйрелеудің тұрады өзі неге.

Қыршындар-ай, бостандық алып берген,  
Жолға салып кеттіндер халықты ерген.  
Көзін ашып кеттіндер соқырлардың,  
Тарих айтты болғасын анық тергеп.

Басынудың белгісін байқағасын,  
Бодандықтың қақпасын айқара ашып.  
Теңсіздіктің құрсауын шешіп беріп,  
Құлаттындар қамалды шайқап ашып.

Қазақтығын анықтап, жазып жырын,  
Жұбан аға айтпаса әділдігін.  
Ессіз соқыр сезімдер шыныменен,  
Айтар ма еді атуға әзірлігін.

## ПАҚЫРШЫЛЫҚ ҚАС-ҚАҒЫМ

Қалай жүрмек налымай,  
Шашылған соң тарыдай.  
Зейнеткерлер ел ауған,  
Ілтипатқа жарымай.

Тағдыр қайда бастадың,  
Төменшіктеп асқағың.  
Еленуден қалды ғой,  
Пақыршылық қас-қағым.

Туған жердің төсінде,  
Жүрген алғы көшінде.  
Зейнеткерден құдай-ау  
Ала алмаған өшің бе?

Санада жоқ, санда жоқ,  
Көңіл күйі қапада.  
Қақпақылдау адамды,  
Әділдікке жата ма.

## ЕСІНДІ ЖЫЙ, БАУЫРЫМ!

Бүгін сені байқасам,  
Болып, толып жетіпсің,  
Кешегі сен, сен емес,  
Тоғышар боп кетіпсің.  
Тасымайтын барына,  
Қиналмайтын жоғына,  
Пәк көңілді жан едің.  
Бүгін саған қарасам,  
Байлығыңды санасам,  
Мал да, жинап алыпсың,  
Мүлкің де көп орасан.  
Сонда да сен бұл күнде,  
Жоқтан өзге айтпайтын,  
Жылауық боп кетіпсің.  
Есіңді жый бауырым,  
Үйің толған дүние,  
Сервант толған хрусталь,  
Қалай жыйдың барлығын.  
Қалай болдың зымыстан  
Сенен сірә туысың,  
Кеткен шығар алыстап.  
Мұнша мына мүлікті,  
Кіммен алдың жуысып,  
Мына сансыз кілемдер,  
Қандай жолмен кірді үйге,  
Ақшасы оның адал ма?  
Қолыңдағы жүзік ше,  
Құлақтағы сырғаң ше.  
Түрлі-түрлі киім ше,  
Ақшасы оның адал ма?  
Жауап берші осыған,  
Бауырым-ау тасыған.  
Дүниені жыйнаған,  
Әлде сенің еріңбе?  
Мол ақшаны мұншама,  
Қайдан алдың дедің бе.  
Айналайын ақжаулық,  
Дүниені жыйнауға.

Қатысың бар сенің де,  
Кім боп кеттім өзім деп.  
Ойлайсың ба тегін де,  
Есіңді жый бауырым.  
Түбі шикі арамның.  
Жыйған мүлкі түбінде,  
Игілікке жарамас.  
Алыстаған туысың,  
Енді саған жоламас.  
Сездің бе сен осыны,  
Олжа кіріп батпаңдап,  
Жетіп артып жатқанда.  
Келді ме үйге жақының,  
Жылы қабақ көрсетіп,  
Қарсы алдың ба сен оны,  
Есіңе бір түсіріп,  
Есіңді жый бауырым.

## МАЙ ЖЫРЫ

Қыр гүлі ашылды,  
Жер анам сөйлеп тұр.  
Қызылды-жасылды,  
Көгала көйлекті.  
    Көзіңді жаулаған,  
    Қыр гүлі самсап тұр.  
    «Көк кілем» аумаған,  
    Жоқ ешбір жаңсақтық.  
Бір ұшып, бір қонып,  
Кұстар да сайрайды.  
Ырғақты жыр болып,  
Жырлауға жарайды.  
    Құлпырған қыр гүлін,  
    Қызыға жинайсың.  
    Қыр шөбін қырмызы,  
    Басуға қимайсың.  
Көңілдер көктеген,  
Жап-жасыл беу Майым.  
Көктемгі көкпенен,  
Ән болып қаулайын.

## ТОЛҒАТАСЫҢ ЖҮРЕКТЕН

Жамырамай ойларыңның орманы,  
Айтар ойың жырға айналса сомданып.  
Жырларымды жұрт оқыса сүйсініп,  
Сонда ақынның жағдайының оңғаны.

Жырларыңды жұрт оқыса тұшынып,  
Жырларыңнан есіп тұрса кісілік.  
Сезерме жұрт ақындардың азабын,  
Жыр перзентін шығарғанша пісіріп.

Өлең жырды жасамайсың білекпен,  
Өлең балшық емес, қазар күрекпен.  
Ойды оймен, қазып азап шегесің,  
Толғантудай толғанасың жүректен.

## АМАН ЖҮР ҰЛЫМ

Көңілім қатты алаңдап,  
Өзіңді ойлап жүргенім.  
Жүрсем де сырттай қараңдап,  
Ойымда ылғи біргемін.  
Аман жүр, жаным аман жүр,  
Ойыңнан қума анаңды.

Балалық шақтан көкешім,  
Алыстап жүрген шығарсың.  
Анаңның жайын төтесі,  
Балалы болсаң ұғарсың.  
Аман жүр, ұлым, аман жүр,  
Сені ойлап ылғи алаңмын.

Қайда да жүрсең, аман бол  
Адам-бол қарғам, адал бол.  
Еліңе, туған туысқа,  
Қашан да балам алаң бол.  
Аман бол қарғам аман бол,  
Анаңа ылғи алаң бол.



## **ҚҰТТЫ БОЛСЫН, БАСПАСӨЗ ҮЙІҢІЗ!**

Баспасөз үйін келіп көрелік,  
Көрімдігін өлең-жырдан берелік.  
Жаңа орында редакция алқасы,  
Жемісті еңбек атқарар деп сенелік.

Құтты болсын жаңа мекен жайыңыз,  
Өлең болсын бізден бұйымтайыңыз.  
Үлкен келер, кіші келер үмітпен,  
Әрқашан да өстіп құшақ жайыңыз.  
Ашып қалсам «Қызыл тудың» айнасын,  
Еңбекшінің жүзі бұл-бұл жайнасын.  
Ұялатын болсын оқып газетті,  
Ойлайтындар қара бастың пайдасын.

Газет бетін алып келіп қалғанда,  
Еңбеккердің түр келбетін көрелік.  
Балта шауып өтірік пен жалғанға,  
Семсер сынмен сыбағасын берелік!  
Асығыстау өлең шумақ құрадым,  
Оңашада туар болар жыр алып.  
Жылы қабақ танытсаңыз Үлкен үй,  
Анда-санда келіп кетіп тұралық.

## **АҚ ДӘМІМНЕН АҒАЙЫН АТТАМАҒЫН**

Жасырын бірігіп іс жүргізеді,  
Туыстар осы неге дүрлігеді.  
Қазақтың қытығына тие беріп,  
Кеп жүрме батырлығын білгілері.  
Қара жер қаза берсең су шығады,  
Қызыл тіл қайрат берсең у шығады.  
Қазақтың қаны нағыз қарайғанда,  
Қалқиған он қазақтан ну шығады.  
Қазақтың саны, ия, төменірек,  
Ойлайды-ау қазақ момын ел еді деп.  
Махамбет, Исатайдың қандастары,  
Ойлама, оңайлықпен көнеді деп.  
Өздері тиіспесе керіспейміз,  
Қылығын туыстардың теріс дейміз.  
Басымнан бақалшаққа дейін ыза,  
Өлсек те ешкімге енді беріспейміз.

Ойланыңдар орыстың қандастары,  
Төңкермендер қайғының алдаспанын.  
Шатақ түбі соқтырар қасіретке,  
Дұрыс болар бірігіп қамдасқаның.

Бәріміз де тудық жер анамыздан,  
Асыраушы сол жер ғой, панамыз да.  
Елірмендер есерлер тоқтатыңдар,  
Шоқ салмаңдар өртейтін арамызға  
Қуып жатқан жоқпыз ғой ешкімді де.  
Жатырқаған жоқ едік еш тілді де,  
Қай ұлтың да қолдауда «Ана тілін».  
Шұбарланып кеткенін кеш білді де,  
Қаптап кетті еліміз келімсекке,  
Қумадық біз намысқой көрінсек те.  
Жерді ешкімге бермеспіз оңайлықпен,  
Қылғындырып жатсақта шеміршектен.  
Түсініңдер бәріміз бауырласпыз,  
Шетке шықсаң Оралдық ауылдассың.  
Бөлінем деп елірсе енді келіп,  
Қалай ғана қиналып ауырмассың.

Облысым - Оралым - баспанаңыз,  
Бауыр басқан ұяңыз - тас қамалың.  
Дәмін татып, ғасырлар суын іштің,  
Ақ дәмімнен, ағайын, аттамыңыз.

### **КЕШІРШІ, МАМА**

Сағындым, ма-мау, сағындым,  
Ойласам істен жаңылдым.  
Өмірге жарық әкелген,  
Сүтіңе аппақ табындым.  
Сағындым, ма-мау, сағындым,  
Сағынған екем сағынған,  
Шықпадың ма-мау, жадымнан.  
Сағыныш кернеп кеудемді,  
Қайысып кетті-ау қабырғам.  
Сағынған екем сағынған,  
Жанарың толып сағымға.  
Қуатың қайтқан шағыңда.  
Кешірші, ма-мау, кешірші,  
Табылмай қалсам жаныңнан,  
Кешірші, ма-мау, кешірші.

## АСЫЛ ЖАР

*60 жасқа толуыңмен*

Отастық қырық жылдай асыл жарым,  
Қызықта қиындықта қасыңдамын.  
Мен бүгін құттықтап ән шырқамасам,  
Білемін өкпелеуге хақың барын.  
Күн нұрын шашып тұрсың аспаңыңнан,  
Көп болсын жан ашырың қастарыңда,  
Тілегім-жанұяңа сүйініш боп,  
Аман жүр, азаматым - Асқарымдай.

### **Қайырмасы**

Асыл жарым -           А  
Жасыл бағым.

Қызықта қиындықта қасыңдамын,  
Жиналса бала, жиен, немереміз,  
Екеуміз қуанышқа кенелеміз.  
Қызығын қызықтамай балалардың,  
Екеуміз көп жасамай неге өлеміз,  
Тірлікте балалардың қамын жерсің,  
Бейнет пен сұм ажалаға сабыр берсін.  
Құдайдан тідейтінім ұзақ жаса -  
Қайғысыз теріп жейтін дәмін берсін

### **Қайырмасы**

## ТАҒДЫРЫМ

*(Әні бар)*

Сап алтын болмасам да,  
Алтынның сынығымын.  
Сайрайтын анда-санда,  
Даланың бұлбұлымын.

### **Қайырмасы**

Өмірім жарасқанда,  
Көңілім шарықтайды.  
Көгілдір көк аспанда,  
Әсем саз қалықтайды.

Сандуғаш болмасам да,  
Сайрайтын анда-санда.  
Тілегім тағдырым-ау,  
Басымды шарға салма.

### **Қайырмасы**

Шаттығым сел болғанда,  
Көңілім жаз болады.  
Көкірек көл болғанда,  
Кеудеме саз қонады.

### **Қайырмасы**

## БЕСІК ЖЫРЫ

Айналайын немерем,  
Қылықты едің не деген?!  
Сенің туған күніңді,  
Ырзалайын неменен.  
    Әр қылығың таң қылып,  
    Жүр әжеңді мәз қылып.  
    Сенің туған күніңе,  
    Ән сыйлайын мәңгілік.  
Еш ауруға көнбейін,  
Ержеткенше сен кейін.  
Сөйле, қарғам, былдырлап,  
Ана тілін жөңдейін.  
    Кет дегенді «тет» дейсің,  
    Желкілдеген көктейсің.  
    Туған күнің жалғасып,  
    Бақытты боп өскейсің.  
Көз алдымда тұрады,  
Сен көрсеткен қылықтар.  
Кім болсаң да, шырағым,  
Ана тілін ұмытпа.

## ОТАНЫМ АЛТЫН - БЕСІГІМ

Үйреткен өзің тотыңмын,  
Үрлеген өзің отыңмын.  
Сүйікті менің Отаным,  
Төріңде сайрап отырмын.  
    Ұшырған өзің түлекпін,  
    Қияға қанат қомдаймын.  
    Түбінен терең жүректің,  
    Шегі жоқ сәлем жолдаймын.  
Ұшсам да самғап қияға,  
Қонамын қайтып ұяма.  
Көрсеткен шексіз қамқорлық,  
Санасам санға сыя ма?!  
    Ұшқанша баптап балапан,  
    Алақандардан алақан.  
    Қамқорлық шексіз халқыңа,  
    Айналайын Ұлы Отан!  
Қатайып ұшты түлегің,  
Өзің деп соқты жүрегім.  
Айналдым - алтын бесігім,  
Аман бол, Отан тірегім.

## ДӘМЕЛІ АПАЙҒА

Көңіліңде сыр тұнып,  
Жыршы жүрек тулайды.  
Қызғалдақтай құлпырып,  
Жайқалды жыр шумағы.

Жауқазындай жырыңды,  
Түйдек-түйдек төгесің.  
Жаңалыққа бүгінгі,  
Жаршы болып келесің.

Жыр әлемнің көгінде,  
Қанатыңды қағасың.  
Ұрпақ жайған өмірге,  
Жаны жайсаң анасың.

Нәзіктігі ананың,  
Жырыңа да жұғыпты.  
Жыршы ананың талабын,  
Халқы құптап ұғыпты.

Әр шумақта төгіліп,  
Жатқандай бір сыр сандық.  
Сәтті ойларға шомылып,  
Шаттана бер жыр жазып.

**інің Асқар.**

## САҒЫНЫШ САЗЫ

*(Әні бар)*

Қыз ұшырдым ұядан,  
Ұл қондырдым қияға.  
Көрмей жүрсем кеудемде,  
Сағынышым сия ма?

Алтынайым неғып жүр,  
Күмісайым неғып жүр,  
Сол мазамды алып жүр,  
Қуанышым неғып жүр,  
Алданышым неғып жүр,  
Сол мазамды алып жүр.

Батыста жүр бір қызым  
Шығыста жүр бір қызым  
Бар қызым да қырмызы -  
Бәрі жарық жұлдызым.

Ақшолпаным неғып жүр,  
Таңшолпаным неғып жүр,  
Сол мазамды алып жүр,  
Қуанышым неғып жүр,  
Алданышым неғып жүр,  
Сол мазамды алып жүр.

Қылығыңа тоймаймын,  
Қызығыңа тоймаймын.  
Көзден таса жүрсеңдер,  
Күндіз-түні ойлаймын.

Қанаттарым неғып жүр,  
Қарақтарым неғып жүр,  
Сол мазамды алып жүр.

## АҚЫНҒА АРНАУ

*(Бұл өлең Ақұштап Бақтыгерсевамен  
оқырмандар кездесуінде оқылды)*

Хош келдіңіз, ақын қыз, жырақтағы,  
Ел қонуда «Ақсайға» тұрақтанып.  
Азды-көпті қиындық болып жатыр,  
Түңілуден аулақпыз бірақ та біз.

Шындық іздеп шарқ ұрған пендесіңіз,  
Жырларыңмен сіңіп жүр, елге ісіңіз.  
Туған елді бетке ұстап келген шақта,  
Қарсы алады қуана жерлесіңіз.

Қиындық та, қызық та болып жатыр,  
Қалаға кеп қырдағы ел, қонып жатыр.  
Хал-жағдайын халықтың сұрасаңыз,  
Айтатын сөз, карағым, толып жатыр.

Қонақ келсе, қалатын азаптанып,  
Жақсы дәстүр бар еді қазақта бір.  
Өлең арнап, қарсы алды Дәмелі апаң,  
Сіңлім елден қайтсын деп қанаттанып.

«Алты жасар алыстан бала келсе,  
Алпыстағы шал келіп амандасқан».

Ақ жүрегін Ақұштап ала келсе,  
Ақ ниетін қабылдар қаламдастан.

Бара алмаймыз арызбен арнайы біз,  
Әрлім-берлім қазіргі жағдайымыз.  
Мың өліп, мың тірілген халықпыз ғой,  
Көп уәдеден күйіп тұр таңдайымыз.

Ара-тұра мен өзім жыр жазамын,  
Ел байлығын жат-жұрттан қызғанамын.  
Асты тұнған мұнай, газ болғасын да,  
Болашағы бар деп жүр бұл қаланың.

Ақын сіңлім, аман жүр жырақтағы,  
Бақыт қонғай еліме тұрақтанып.  
Ел еркесі атанып, шарықтай бер,  
Күмбірлетіп көмейден жыр ақтарып.

Үміт отын тұтатып халайыққа.  
Болашаққа сеніммен қарайық та.

Сіз бенен біз таялған жаңа жылды,  
Жақсы жырмен қарсылап алайық та.

Азабың мол, бауырым, жырға сіңген,  
Қимастықпен қоштасып бұл ғасырмен.  
Шалқар шабыт тіледім өзіңізге,  
Жаңа ғасыр таялып тұрғасын мен.

## ҚЫС КӨРІНІСІ

Аспан сұр, жердің беті тегіс аппақ,  
Тағы да қар жауып тұр жапалақтап.  
Алақай «Аяз ата» жасаймыз деп,  
Балалар қуанды қол шапалақтап.

Жиналды бір топ ойын балалары,  
Кейбірі сүйретіп жүр шаналарын.  
Ақ қарды бірі шашып, бірі қуып,  
Кейбірі ұлпа қарға домаланды.

Бір бала ұлпа қарды асап жатыр,  
Бір бала «Аяз ата» жасап жатыр.  
Ақ ата, ақ сақалды шыға келді,  
Бір бала көздің орнын қашап жатыр.  
Жаңа жыл ақ қарынды төге берші,  
Қайтадан жыл айналып келе берші.  
Береке бақыт болып жоғарылап,  
Әр үйге қуаныш боп ене берші.

## ҚҰЙЫЛ ШАБЫТ

Қайда тұрсаң тығылып, құйыл шабыт,  
Тұрғандай бір мойнымда ауыр қамыт.  
Тұйықталып қаламын кей кездері,  
Қиял кейде самғайды көкті жарып.

Дауыл қуған толқын боп келмейсің бе?  
Ақын болған жайыма сенбейсің бе?  
Тығырыққа тіреліп жүргенімде  
Көшкен бұлттай төбемнен төнбейсің бе?

Көшкен бұлттай төбемнен аунайсың ба,  
Аунағанша құйып кеп жаумайсың ба.  
Көрген түйген өмірден аз боп тұр ма?  
Әлі күнге диплом даулайсың ба.

Қайда тұрсаң ей шабыт жарыққа шық,  
Мен бейбаққа бір талант дарытқасын.  
Ақ толқыны шабыттың ән боп аунап,  
Айдынында әлемнің қалықтасын.

Кетіrmеші салымды суға менің,  
Құйыл шабыт бір мезгіл бума мені.  
Жырлайтұғын елім бар шабытпенен,  
Өлеңімнің арқауы туған елім!



## АҚ ТІЛЕК

*Бой жеткен қызына  
анасынан арнау*

Он сегізге толдың қарғам,  
Тарам-тарам жол тұр алда.  
Кеудең толы болсын арман,  
Кім боласың өзің таңда.

### **Қайырмасы:**

Ерке-бұла шақтарыңды,  
Бантик байлап жатқаныңды.  
Елестетіп көз алдыма,  
Атқызармын ақ таңымды.

Қадағалап қадамыңды,  
Жасқа шылап жанарымды.  
Сағынышпен өтер күндер,  
Күтуменен хабарыңды.

### **Қайырмасы:**

Жалғыздықтан торыққанда,  
Елесіңмен жолыққанда.  
Өзімді өзім қолға алармын,  
Жолың болсын жорытқанда.

### **Қайырмасы:**

Жаңсақ жолға түспе жаным,  
Уайым уын ішпе, жаным.  
Ата-ананның тілегі сол,  
Аппақ болсын іштегі арың.

### **Қайырмасы:**

Адамдыққа қамданғанда -  
Тосқауыл бол жалғандарға.  
Адам болып келгеніңді,  
Тойлап жатсам арман бар ма.

### **Қайырмасы:**

Өсіп қалған шақтарыңды,  
Ұзап бара жатқаныңды.  
Елестетіп көз алдыма,  
Атқызармын ақ таңымды.

### **Қайырмасы:**

## АҚ БАТА

(Ақын інім МӘЛС-ке)

«Таудан мұнартып ұшқан тарланым»

Өс, тіл-көзден, ұлым, аман бол.

Көрерсің әлі, тағдырдың басқа салғанын,

Заманың үшін ылғида, балам, алаң бол.

Оқы, оқып ал, үңіл тереңге,

Көне алмасың көрініп-ақ тұр дегенге.

Көп білгенің де, жабысар саған дерт болып,

Не жетсін ұлым, халықтың қамын жегенге.

Дүлдүлсің қарғам, тұлпарсың суың шайқалмас,

Сен айтқан сөзді көптеген қарттар айта алмас.

Бірақ та сенің жаныңда жүр ғой көп адам,

Айырмасы аз шалшыққа шыққан қоғадан.

Тірі жүрсең сен ешкімге намыс бермессің,

Өлме сен ұлым, өлсең де мәңгі сөнбессің.

Дауылды күнгі лаулап бір жанған өртсің ғой,

Жалындысың ғой, сөндірем деуге көнбессің.

Қара қылды қақ жарып туған қарағым,

Көрініп-ақ тұр ұзаққа сенің шабарың.

Жасқанба, ұлым, маңдайың жарға соқтықса,

Сүрінбе, балам, тірелсе тасқа табаның.

Тылсым күш қой, табиғат түйген жұмбағын,

Жібере тартып алады ашып сырларың.

Маңдайдан қақпай өсірер ме еді, шіркін-ай,

Бір ғасыр бойы толғатып туған ұлдарын.

Жырыңды тыңдап пай-пайлап басты шайқадым,

Ақиық ақын болатыныңды байқадым.

Жас қыраным самғап бір ұшшы көгіме,

Жас тұлпардай жорғала ұлым жайқалып.

Таудан мұнартып ұшқан тарланым,

Есіңе алшы қасыңа сүй деп барғаным.

Емірене тұрып анаң боп сүйдім маңдайдан,

Ақ батамды хат арқылы арнадым.

Жырыңды сенің толқымай тыңдау оңай ма?

Шыныңды айт халқым, ғажап қой жыры, солай ма?

Сәби ғой әлі айналып қана кетейін,

Тұғырың халқың, тымағың алтын болғай да!

## АЗАМАТТАР

Азаматтар ұсақ емес ірілер,  
Азаматтар әділдікке жүгінер.  
Азаматтар ар намысқа үңілер,  
Міне солар нағыз ерлер, сірілер.

Бір ерлер бар, біреулерді даттайтын,  
Бір ерлер бар, жарын балағаттайтын.  
Бір ерлер бар, жұдырығын оқтайтын,  
Міне, солар азаматқа жатпайтын.

Бір ерлер бар суға кеткен салыдай,  
Жүретұғын түк армансыз налымай.  
Міне, солар саналмайды азамат,  
Санасында саңылау жоқ тарыдай.

Бір ерлер бар күшке сенген ұрда-жық,  
Берген оған жүректі де жұрдай ғып.  
Аяқтарын алшақ-алшақ басатын,  
Өзін-өзі көтеретін дырдай ғып.

Азамат бар көтеретін ел жүгін,  
Соларды әне, дәріптейді ел бүгін.  
Тарихта да өткен талай азамат,  
Тілеп өткен Отанының елдігін.

Азамат бар ел бақытын ойлайтын,  
Азамат бар бейнетке де тоймайтын.  
Азамат бар ұрпақ қамын ойлайтын,  
Міне, солар ер атанбай қоймайтын.

## БАҚЫТЫМНЫҢ ҚОҢЫРАУЫН СОҒЫҢДАРШЫ

Жиырма жыл орта мектеп аталғалы,  
Көбейіп ұстаздардың қатарлары.  
Толысқан шәкірттер мен ұстаздардың,  
Қайырлы қадам болсын сапарлары!

Мекендеп «Аралтөбе» түбектерін,  
Ұшырдың талай оның түлектерін.  
Ұстатып қолдарына аттесттатын,  
Тулатып қуаныштан жүректерін.

Ағарды кейбіріңнің шаштарыңыз,  
Бұл күнде талай ұстаз мақтанымыз.  
Қазірде өздеріңдей ұстаз болды,  
Сіздерден білім алған жастарыңыз.

Таңдады әр мамандық салаларын,  
Өздерің білім берген балаларың.  
Қай жақта, қандай маман болсадағы,  
Оятқан ұстаздар ғой саналарын.  
Аталып Октябрьдің 50 жылы,  
Жиырма жыл орта мектеп ашылғалы.  
Басында куәгері мен болған соң,  
Келіспес ішке бүгіп отырғаным.  
Атасаң жиырма жылдық ақпарымыз,  
Баршылық мақтан етер жақтарымыз.  
Жан-жаққа директор боп кетіп жатыр,  
Ортадан тәлім алған достарымыз.  
Шәкірттер әр мамандық иелері,  
Ендігі коммунизм иегері.  
Партия бара жатыр топты бастап,  
Лениннің идеясы сүйенері.  
Шәкірттің шат күлкісі сыңғырлаған,  
Қоңырау шылдырындай шылдырлаған.  
Қосылып ұстаздардың дауысымен,  
Бақыттың қоңырауын тындырмаған.

## СӘЛЕМ

Соғыссыз тыныш тұрса Әлеміміз,  
Әлі де талай шырқар Дәмеліңіз.  
Мың алғыс бағаңызға Кәкім ақын,  
Әнменен жетіп жатса сәлеміміз.  
Алдымен жаңбыр жаумас тамшыламай,  
Тамшылар жаңбыр болар жиылғанда.  
Өлеңді ақын жазар қамшыламай,  
Жазармыз шабыт келіп бұйырғанда.  
Халқыммен бөлісермін табысымды,  
Түзермін қамшысыз да шабысымды.  
Шыбыртқы сегіз өрме осып өтті,  
Әйелдік шынымды айтсам намысымды.  
Отырсың ашылар деп арулар да,  
Сайрармыз әнімізге зәру барда.  
Досты дос, дұшпанды да дос ететін,  
Тең келер асыл сөзге қару бар ма.  
Дарын бар адамдарды алалайтын,  
Жасына үлкен кіші қарамайтын.  
Отырдым қиялыма қанат жалғап,  
Шабыт кеп самғағанда сабалайтын.

Сөзімді жан табылса ұғатұғын,  
Шығар да, шым бұлақтан жыр ашылып.  
Жараса жыр бұлағы сусындауға,  
Жырларға жыр жалғасар шұбатылып.

Ән-жырды ұсынармыз жақұт болса,  
Әлі де ғұмыр болып, уақыт болса.  
Қүдірет талант деген айналсоқтап.  
Кеудеге шабыт деген бақыт қонса.

Біраздан естуші едім даңқыңызды,  
Оқыдым жырман жазған хатыңызды.  
Өзіңіз өрген сегіз өрмеменан,  
Өзіңіз осыңызшы атыңызды.

Сіз бен біз жыр жазалық мәнерлеген,  
Отанға табыс тілеп Әлемменен.  
Сіз маған игі тілек тілепсіңіз,  
Сондықтан өлең жаздым «Сәлем» деген.

## **БӨБЕКТЕР - МӘҢГІЛІГІМ**

Бүлдіршінім, бөбегім, балапаным,  
Жапырағым жайылған болашағым,  
Аяласын анаңның алақаны,  
Күліп атсын жарқырап жаңа таңың!

Былдыр-былдыр сөйлеген сөздеріңнен,  
Айналайын, бейкүнә көздеріңнен.  
Сенің тәтті исіңнің теңеуі жоқ,  
Тәттілігін иіскеп сезгенмін мен.

Айналайын, бөбегім, қылығыңнан,  
Мейірімді сезіп өс сыбырымнан.  
Қызығыңды қызықтап мен өтейін,  
Тайғанымша кәрілік тұғырымнан.

Болашағым бөбектер мәңгілігім,  
Сендерге арнап жазамын әнді бүгін.  
Мен қартайып келемін өздеріңе,  
Аударылып арқамнан қалды жүгім.

Отан жүгін өздерің көтеретін,  
Өздеріңді Отан тұр мәпелейтін,  
Бақытты боп өсіңдер бүлдіршіндер,  
Сендерсіңдер жаңа өмір әкелетін.

Ұрпақтарым соғысты көрмеңіздер,  
Жамандыққа ешқандай ермеңіздер.  
Егеменді елімнің көк байрағын,  
Қанды қолға ешқашан бермеңіздер.

## ЖҮРЕГІМ САҒЫНЫШТАН АУЫРАДЫ

Құрметті Жосалылық ағайындар,  
Сізге бір сәлем жолдап алайын да.  
Көзіммен маңдайдағы көрмегенмен,  
Көкірек көзіммен бір қарайында.

Құрметті Жосалылық туыстарым,  
Араға көп жыл салып жуыспадым.  
Бәріңді бір аралап көрмеген соң,  
Жүргенім өз өзімнен қуыстанып.

Құрметті бірге оқыған құрбыларым,  
Ағыттым Сіздерге арнап жыр бұлағын.  
Мектепте бірге оқыған кезімізді,  
Көзіме елестетіп жүрмін әлі.

Құрметті Жосалылық жерлестерім,  
Біріңмен иша десіп, сен деспедім.  
Бәріңді бауыр санап жүрмін-десем,  
Кейбірің сенермедің, сенбеспе едің.

Бастауы көңіл, көзі шырағының,  
Әнімнің шып-шып аққан бұлағының.  
Сарқылмас қайнар көзі Сіз деп білем,  
Құрметті Жосалылық мұғалімім.

## КІМ БОЛДЫҢ СЕН?

Бір бітірген мектепті құрбыларым,  
Өздеріңді сағынып жүрмін әлі.  
«Отыз жылдық кездесу болады» - деген,  
Сөзді шалып қалғаны бір құлағым.

Қайдасындар, құрбылар қайдасындар?  
Халдер қалай, қандай күй-жайдасындар.  
Елге лайық азамат болдыңдар ма?  
Кім болдың сен замана айнасында.

Кім болдың сен, болдың ба, қызыл түлкі,  
Пайдакүнем, жарамсақ жұртқа күлкі.  
Жүрсің бе сен еңбекте ер атанып,  
Орден тағып кеудеге дүркін-дүркін.

Елу деген жақын жүр күз белесі,  
Он сегізде жас қызды іздемеші.  
Отыз жылда кездессек класстастар,  
Өтінерім, сен деші, сіз демеші.

Кеткенсің бе жасарып байғұс деші,  
Мына тұрған жаным-ау қай қыз деші.  
Кетіпсің деп өзгеріп айтпашы тек,  
Бір-біріңе «ай бала, ай қыз» деші.

Не тындырып өмірде жүрсің деші,  
Жастық шақты еске алып күрсінбеші.  
Кетіпсің деп қартайып, айтпашы тек,  
Әлі күнге құлпырып жүрсің деші.

Әжімдерді беттегі санамашы,  
Бір-біріңе сын көзбен қарамашы.  
Отыз жылда кездескен құрбыларым,  
Отырыңдар қыз-жігіт араласып.

Есейген боп бір күнге сызданбашы,  
Бір-біріңнен біріңді қызғанбашы.  
Қайда жүрдің отыз жыл не бітірдің,  
Айтшы құрбым сырыңды бұлданбашы.

Қара шашты кетсе егер құрау шалып,  
Кетті ме деп көңілді қылау шалып.  
Бір-біріңді кіналап отырмашы,  
Отыз жылға отыр тек сұрау салып.

Кетсе менің ағарып қара шашым,  
Отыз жылмен сен қалай таласасың.  
Заманыма қоятын бір кінам жоқ,  
Заманның мен өткіздім тамашасын.

Еріндерді бір күнге бояйықшы,  
Үлкендікті сызданған қояйықшы.  
Отыз жылда құрбылар кездескенде,  
Адал ізгі ниетке тояйықшы.

Қастарыңды бір күнге сызыңдаршы,  
Ішпесең де ішімдік қызыңдаршы.  
Отыз жасты жасыңнан алып тастап,  
Жап-жас болып бәріңде тұрыңдаршы.

Ескертіп қой жігіттер зайыбыңа,  
Түсінер ол әзілдің байыбына.  
Жігіттерін қызғанса құрбысынан,  
Бетімізден он сүйсін айыбына.

## АҚЫНДАРҒА

Өткір тіл жыр шеберін ақын дейміз,  
Сөз тапқыр ұшқыр ойлы болса егер.  
Жүрекке ұяласа мақұл дейміз,  
Онда тек ақын үшін қол соға бер.

Кәкім мен Дәмелі ақын бастамасы,  
Жалғасса оған ешкім жоқ таласы.  
Басылды газеттерге қос ақынның,  
Толғаған жырларының топтамасы.

Осы жаз басталады айтыс деген,  
Кім қалай танылады тартыспенен.  
Суырылып шығар, сосын талай саңлақ,  
Бәйгіде де шашына шаң түспеген.

Қос съезд жүктеп отыр зор міндеттер,  
Ақындар от жырымен елді үгіттер.  
Ұштаңдар өткір етіп қаламыңды,  
Дем беріп ер еңбектің туын көтер.

Шабыттың биігіне жырмен өрлеп,  
Өмірде әзіл-оспақ сын деген көп.  
Паш етіп жырлаңыздар ел табысын,  
Айтысып салайық бір жырдан өрнек.

**Қанатқали РАХМЕТОВ.**

## ӨЛЕҢ МЕН ҒАРИФОЛЛА ЕГІЗ ҰҒЫМ

Ол дарын ұмытылмас ағып өткен,  
Қанатын шырқау көкке қағып өткен.  
Халқының қаумалаған ортасында,  
Кезінде сауық-сайран салып өткен.

Көрінген көкіректен сағым ғұрлы,  
Шырқаған әнші даусы сағындырды.  
Шырқайтын көкшіл көзін ойнақшыттып,  
Айтса да қай өлеңді қағындырды.

Ағаның асқақтата салған әні,  
«Нұржамал», «Жиырма беске» арнағаны.  
Құлаққа жағымды еді сол бір дауыс,  
Тұратын әнге бөлеп сар даланы.

Көмейден ән сорғалап төгілетін,  
Дала шырқап тұрғандай көрінетін.  
Әр адам өз Зәурешін есіне алып,  
Аһ ұрып қабырғасы сөгілетін.



Шырқайтын әуелетіп, сорғалатып,  
Тайпалтып, аяңдатып, жорғалатып.  
Тартатын домбыраға тіл бітіріп,  
Өлең де шығаратын болған ақын.

Ән шырқап, паң далада малдас құрған,  
Мұхит баба орынын алмастырған.  
Фарифолла ағаның әнішілігін,  
Ұрпақтар шығып жатыр жалғастырған.

## **ОБЛЫС АҚЫНЫ ЖАҢЫЛ ЖҰРМАҒАНБЕТОВА АПАҒА ХАТ**

Жан апа - Жаңыл апа армысыңыз,  
Бітірмек, бітпей жатқан барма ісіңіз.  
Мені алғаш топқа қосқан сіз едіңіз,  
Жетер ме хат арқылы алғысымыз.

Жол ашып көбейткенсіз санымызды,  
Білейін хат арқылы халыңызды.  
Ел жайлы, көңіл жайлы толғаңызшы,  
Сарқығым келіп кетті барыңызды.

Әр кезең жыр жазудан тартынбасын,  
Білемін сізден сөздің артылмасын.  
Ападан суыртпақтап хал сұрайын,  
Тағы бір топқа түсіп жарқылдасын.

Ағытар түйдегімен сөз ілегін,  
Келеді жақсылардың көзі дегім.  
Хат жазып хабарласпай жан апатай,  
Бұл күнде тағып жүрмін өзіме мін.

Қарттыққа, Жаңыл апа, алдырмаңыз,  
Жүзге жетпей ат басын шалдырмаңыз.

Бермеген бәйге алдын ала сізге,  
Әрқашан қарыздармыз алдыңда біз.

Жағдайдан хабарым аз елімдегі,  
Жазуға елден хабар ерінбеңіз.  
Сырым баба елінен әрқашанда,  
Жақсы хабар алуға сенімдеміз.

Сөз етсем өзім жайлы азды-көпті,  
Жазбайын хатқа тізіп барды жоқты.  
Замананың ағымын пайымдайтын,  
Әйтеуір, рухани арлы боппыз.

Серік қып рухани азығымды,  
Іс қылдым азды-көпті тағылымды.  
Сәлем етіп елді бір көргім келіп,  
Бұл күнде сарқып жүрмін сабырымды.

Сыздатқан көкірегін ауыл әні,  
Көптеген айтыстардың балуаны.  
Апамыз жауап хатты толғағанда,  
Қолдағай Сырым баба аруағы.

## СЫЙЫМ - АРНАУ ӨЛЕҢІМ

Төрінде «Қаратөбе» жайлауының,  
Қызмет етіпсіңіз Сайлау інім.  
Мәнісі осы екен деп жаңа ұқтым,  
Тілінде анасының сайрауыңның.

Әр жерден ырыздықты теріп жедің,  
Бар екен қыз-күйеу, ұл-келіндерің.  
Жылт еткен жақсылықты теріп жазып,  
Ұштаудан қаламыңды ерінбедің.

Бағасы журналистер төмендеп тұр,  
Көбіне еңбегіңіз еленбей жүр.  
Инемен құдық қазуменен тең ғой,  
Жұмысың бағаласа тереңдеп бір.

Ерінбей ізденудің арқасында,  
Он жылдай теледидар алқасында.  
Көптеген тәжірибе жинақтадың,  
Алқынбай алға інім тартасың да.

Домбырамен әнді де сала аласың,  
Еңбегіңді ел-жұртың бағаласын.  
Кішіпейілдігің болар сірә,  
Халқыңмен кеттің еркін араласып.

Байқаймын сегіз қырың бар секілді,  
Білімің жеткілікті жан секілді.  
Біреумен ақтарыла сөйлескенде,  
Көңілің аппақ-таза қар секілді.

Болып тұр тілегенім қайда дайын,  
Сый шапан жабатұғын қайда жайым.  
Сыйым-арнау өлеңім бұл Сайлау інім,  
Жасыңыз құтты болсын, айналайын.

## **ҚЫЗЫМ ГҮЛФАРАҒА**

Аспандағы айды алып бер деп ең,  
Кешір қызым, ол қолымнан келмеді.  
Күніңді көр жұрт қатарлы елменен,  
Ай керек қой тіршілікке жердегі.

Жаңа ғана қырық жасқа толыпсың,  
Рухани жан азығың молықсын.  
Көкте күліп тұра берсін Ай мен Күн,  
Одан басқа барлық бақыт жолықсын.

Баруға да мүмкіндігім болмады,  
Ақ тілек қой үлкен сыйлық қолдағы.  
Онға бөлген жүрегімнің бөлшегін,  
Қабыл алшы хат арқылы жолдадым.

## **БАТЫР ЖІГІТ, ХОШ КЕЛДІҢІЗ «АҚСАЙҒА»**

Спорт жолы болған емес тақтайдай,  
Бір жеңіліп, бірде жеңіп жатпай ма?  
Қазақ елін, әйгілеген әлемге,  
Батыр жігіт, хош келдіңіз «Ақсайға».

Батыр жайлы жазылар сан том алда,  
Сиднейден абыроймен оралған.  
Ермаханын қуанышпен қарсы алар,  
Көңілі ауып, жолы түскен Оралға.

Аңыз болмақ ғасырлардан ғасырға,  
Халқымыздың мәртебесін асырған.  
Сәлем бердік бөрліліктер атынан,  
Қазақ ұлы Ермахандай асылға.

## АРМЫСЫЗДАР, ҰСТАЗДАР

*Ардагер ұстаздарым  
Шалабай Қожамұратовқа,  
Сәбила Нұғымановаға,  
Наурызбай Ізтілеуовке,  
Дүйсен Малаевқа,  
алғашқы ұстазым  
марқұм Сақыш Абдрахмановқа  
арнаймын*

Ұстаздарым ардагер бармысыздар,  
Деніңіз сау қуатты армысыңдар.  
Сіздер екен білім тал тамырланды,  
Сіздерге айтар теңіздей алғысым бар!

Сіздер берген білімнің арқасында,  
Арман теңіз қалқимын ортасында.  
Алғанымды ортаға салып жүрмін,  
Тағы қандай тілектер артасыңдар.

Ұстаздарым аяулы асылдарым,  
Сіз үйреткен өмірді, ғасыр мәнін.  
Жақсылық пен жаманның айырмасын,  
Зұлымдықтың болғанын жасырмадың.

Ұстаздарым аяулы ардақтарым,  
Қай жақсымен тең келер салмақтарың.  
Бейнеңізді жаттаған жанарына,  
Шәкірттерің есейді жан-жақтағы.

Ұстаздарым ардагер-асылдарым,  
Айналаңда қаулап тұр жасыл бағың.  
Егін орып, мал бағып ер атанды,  
Оқымайтын сабақты «масылдарың».

Профессор, дәрігер, доктор болды,  
Озат деген оқуда балаларың.  
Басшы болды, көбісі ортаң қолды,  
Ел билеп жүр келгенше шамалары.

Домбырамды қолға алып оңашада,  
Эн шығарсам сіздерге жараса ма.  
Заңғар биік ардагер ұстаздарым,  
Сіздерменен ешбір жан таласа ма?

Мерекеңмен, ардагер ұстаздарым!  
Бізбен өтті сан қилы қыс-жаздарың.  
Сізге арнап шәкірттер өлең жазса,  
Сіз ұстатқан қаламның ұшталғаны.



Батыр, ақын, сазгер,  
шебер-ана  
Дәмелі Құсайынқызы



**Батыр ана ұрпақтары**



**Гүлфара**



**Зейтуна**



**Зәуре**



**Нұралы**



**Гүлсара**



**Қуаныш**



**Гүлнара**



**Шолпан**



**Нұрлан**



**Айман**



**Жұбайы  
Шапай  
Қажғалиұлы**





# ДИПЛОМ

Ел тәуелсіздігінің 10 жылдығы шеңберінде өткізілген аудандық  
“Ақ жаулықты әжелер”  
байқауында көрсеткен үздік өнері,  
айрықша танылған таланты үшін

*Құсайынова Дәмелі*  
марапатталады

Мәдениет бөлімінің  
мекен басшысі

Т. НЫМЕТОВ

# МАРАПАТТАМА

Дәмелі Құсайынқызы ҚҰСАЙЫНОВА ханымға  
Борлі аудандық әкімшілік атынан  
Қазақстан тәуелсіздігінің 10 жылдығы  
мерейтойы аясында аудандық  
“Шеберлік”  
атағы берілді.

Борлі ауданының әкімі:

С.ЕРКЕБАЕВ

10 желтоқсан 2001 жыл



# ДИПЛОМ

*Арманшолға өзінің ұлы баласын мұрагеріне  
Д. Құсайынқызыға тапсыра*

„Наурыз“ мейрамына әзірлік жұмыстарына  
және оны өткізуге белсене қатысқаны үшін  
берілді.

Ұйымдастыру комитеті

Жымпиты селосы, 14-март 1989 жыл.

## ДӘМЕЛІ ҚҰСАЙЫНҚЫЗЫНА

Құрметті Дәмелі апай!

Сізді бүгінгі 60 жылдық торқалы мерейтойы-  
ңызбен шын жүректен құттықтаймыз.

Асқаралы асуға Сіз бүкіл саналы ғұмырыңызды  
урпақ тәрбиесіне, халқымыздық қайталанбас  
ісмерлік қол өнерін насихаттауға арнаған бай  
өмірлік тәжірибеңізбен келіп отырсыз. Сіздің  
қолтума өнеріңіз бүкіл одақтық және республикалық  
халық шаруашылығы жетістіктері көрмелерінен  
лайықты бағаланып, ұрпақ мұрасына айналды. Ол  
ұл-қыз тәрбиелеп өсірген аналық жүректің нәзік  
сыршыл сезімі өсем жыр болып ақтарылды.

Ұлтымыздың тілі мен өнерінің жанашыры, ізгі-  
лік пен имандылықтың жаршысы, данағой әже,  
аяулы жар, абзал ана - Сіз отбасыңыздың алтын  
діңгегі, берекесі болып, Шапай ағамызбен ұзақ ғұмыр  
кешудіңізге, бала-шағаңыз бен немере-жесендеріңіздің  
ізілігін көріп, бақытқа кенелуіңізге тілектеспіз.

“Барлық жақсылық күннің нұрынан, ананың ақ  
сүтінен жаралған” деп, ұлы Максим Горький  
айтқандай, нұрлы жанарыңыз айналаға мейірім  
шуағын шаша берсін, ылайымда!

Құрметпен:

Аудандық “Қазақ тілі” қоғамының төрағасы,

“Тіз және Дін” газетінің редакторы,

Қазақстан журналистер Одағының мүшесі:

Қуанышқали КАБДОШУЛЫ

“Тіз және Дін” газетінің ақмадастар  
алқасының мүшесі, Қазақстан  
журналистер Одағының мүшесі:

Сайлау АБЫЛҒАЙҰЛЫ.

Ақсай қаласы,  
1998 жылғы 8 сәуір.



"Ақсайгазсервис" қызметкерлері







Наурызда



Келін түсіру  
тойы







## ЕЛБАСЫНА

Арналғанда өлеңім Елбасына,  
Шалқар шабыт легі кел басыма!  
Ел тағдырын мойнына алып тұрған,  
Елбасының амандық бер басына!

Парасаттың биігін, дарын берген,  
Бір басына өнердің бәрін берген.  
Қара нарға қайқайтып жүк артқандай,  
Нұрсұлтанға халқының қамын берген.

Нұрсұлтандай сұңқардың шырқары шың,  
Жыр толқыса кеудеңде бұрқанасып.  
Жыр алыбы Жамбылға бала болсаң,  
Қарасайдай батырдың ұрпағысың.

Әйтеке ме, Төле ме, Қазымысың,  
Халқың үшін арналды жазы-қысың.  
Күй толқыса кеудеде күмбірлеген,  
Нұрғисадай әуеннің сазымысың?!

Мәртебемді көтеріп биіктеттің,  
Отаныма көп ұлтты ел сыйып кетті.  
Keң пейілін дәлелдеп дархандығын,  
Қазақ елін дәл қазір иықты еттің.

Қазақ елі болғанын әлемдегі,  
Жер шарына дөңгелек дәлелдедің.  
Әлемдегі әр елдің корольдері,  
Ел басына түзеді сәлемдерін.

О тәңірім, қолдай көр Елбасымды,  
Әл-Фараби, балаңа бер жасыңды.  
Арыстанның күшін бер, айбатын бер,  
Маңдайына жазған соң ер ғасырды!

Иығына салып тұр заман жүгін,  
Ақылына зер салды ғалам бүгін.  
Ойын толғап парасат биігінен,  
Танытып жүр халқына адалдығын.

Көріп мақтау шарт емес көзіңді,  
Назар қойып тыңдаймыз сөзіңді.  
Сізге сеніп тағдырын тапсырған ел,  
Хан сайламақ қайтадан өзіңді.

Ел атансақ кең пейіл, Егеменді,  
Саясаттың арқасы көрегендік.  
Халқыменен қауышқан Елбасына,  
Ел анасы - батасын берер енді.

Мәңгілікке атыңыз қалар болды,  
Дұрыс таңдап алдыңыз барар жолды.  
Бейбітшілік аңсаған әлем халқы,  
Сізден үлгі, өнеге алар болды.

Ақыл ойың, санаңды кір шалмасын,  
Сара жолға халқыңды бір салғасын.  
Дамылдарсың, сапарың ұзақ болғай,  
Асқақтатсын атыңды жыр, сан ғасыр.

Ұрпақ үшін отырмын, алаң болып,  
Апаң болып айналдым, анаң болып.  
Ағыл тегіл берелік батамызды,  
Ата-бабам көрген жоқ сараң болып.

Ата-бабаң рухы жебей жүрсін,  
Жоқшылықтан құтылып кедей күлсін.  
Бейнетіңнің зейнетін елің көріп,  
Ақ батасы халқыңның демей жүрсін!

1998 жыл.

## **ҚАЛАМҒЕР, ЖУРНАЛИСТЕР КҮНІҢМЕН!**

Қалтқысыз қызмет қып халқыңа,  
Қаламымен із қалдырған артына.  
Бәрі, бәрі арқаларың сіздердің,  
Ел алдына шықса біреу жарқырап.

Жүректерге жетіп жатса сөздерің,  
Ел рухын көтеретін өздерің.  
Өзекті ойды қаламына арқау ғып,  
Қаламгерлер қамын жейді өзгенің.

Адам жаны инженері - мықтылар,  
Бар ғұмырын тек халқына ұтқызар.  
Жаныңыздың жайлауына еніп ап,  
Рухани бал-шырыңды жұтқызар.

Жанын мүжіп, кемірсе ой-санасын,  
Жазса ғана жаны тыншу табатын.  
Көкірегін көрік қылған қаламгер,  
Журналистер артында із қалатын.

Қолдарынан қағаз-қалам түспейтін,  
Рухани жан-азықты үстейтін.  
Жай адамнан биігірек тұратын,  
Журналисті мойындамас іштей кім?

Айырмайтын күндізің не, түнің не,  
Халқы үшін еңбек етіп сүрінген.  
Дарындылар санатына ілінген,  
Қаламгерлер, Журналистер күніңмен!

## **АНАДАН ОЗУ КЕЗЕГІҢ**

Жолымды қарғам кеспеші,  
Мен сенің тіптен анаңмын.  
Қайтесің сырттай өштесіп,  
Қабығын тырнап жарамның.

Біріндейсің ғой баламның,  
Сенікі дұрыс «жаманмын».  
Біреуді білмей жамандау,  
Қылығы болар наданның.

Ақпын деп қарғам ақталма,  
Іштарлық саған жараспас.  
Таласар кезде тақтарға,  
Ана мен бала таласпас.

Қайтемін атап атыңды,  
Беттесу бізге лайықсыз.  
Анадан алып ақыңды,  
Жамандап елге жайыпсыз.

Жағымпазданып өскеннен,  
Көтерілмейді беделің.  
Біреудің жолын кескеннен,  
Іздерсің өкпе себебін.

Талпынсаң алға баптаймын,  
Талабың барын сеземін.  
Жолыңа бірақ жатпаймын,  
Анадан озу кезегің.

Күншілге жаным, қосылма,  
Ел-мұңын бірге көтердік.  
Жанымды ұққан осында,  
Жандар бар дос қып өтерлік.

Талас тек сырттай даттама,  
Тартынба, алға озып шық.  
Боларлық үлгі басқаға,  
Ақылға салып озықтық.

Жанымды ұқпас жандармен,  
Ұрсысып бедел төккем жоқ.  
Басында түйсік барлармен,  
Айтысып өтсем өкпем жоқ.

## **БӨРЛІГЕ ХОШ КЕЛДІҢІЗ!**

*(Аудан әкімі  
С.Б.Еркебаевқа арнау)*

Демейік біз ерте не кеш келдіңіз,  
Әкім жігіт Бөрліге хош келдіңіз!  
Халқыңызға жақындау болу үшін,  
Бойыңызда болу шарт бес белгіңіз!

Бірсөзділік қасиет таптырмайтын,  
Адам да көп тураны жақтырмайтын.  
Психолог болу шарт әкімдерге,  
Жағымпазға іздерін бастырмайтын.



Ел ішіне жатады тарап ақпар,  
Әділ болу жарасар азаматқа.  
Көп шешетін түйінді жалғыз шешу,  
Дұрыс болмас халқына саралатпай.  
Бере алса жүректің жылылығын,  
Халқы таныр басшының ұлылығын.  
Мұң-мұқтажын шағынған қара халық,  
Алдыңыздан шықпасын дымы құрып.  
Әкім жігіт Бөрліге төрлетіңіз,  
Қиындықта есейіп ер жетіңіз.  
Атан түйе тарта алмас ауыр жүкті,  
Өрге сүйреп танылсын келбетіңіз!

### **ӨЛЕҢІМ МЕНІҢ - БАЙҒАЗЫ**

Жаны нәзік ойы терең ақынды,  
Жанды-жақты қолдай білсек мақұлды.  
Біздің бойда қалмай жүрген әдет бар,  
Көрмейтұғын қасындағы асылды.  
Нәрін ұққан салт-дәстүрдің қазақы,  
Мен білгелі «Бөрлі» жақта аз ақын.  
Нұрашева Дариға атты қызым бар,  
Анда-санда татымды жыр жазатын.  
Жырларыңнан сырлар ұқтым мазасыз,  
Бірде болса бірегей жыр жазасың.  
Жан-сырыңды ашық айтпай жай ғана,  
Ұқтырумен жүрекке жол табасың.  
Дауласпаймын, қызым текті ақынсың,  
Бір ізбенен жүріп келе жатырсың.  
Тұйықталма, жырыңды ұсын халқыңа,  
Халқың танып мәртебеңді асырсын.  
Ақ Жайыққа көптік етпес шағала,  
Шамаң келсе шабытыңды сабала.  
Ән-жырыңды биіктерден көрейік,  
Анау-мынау тосқауылға қарама.  
Уақыт ұтпа, ақын қызым, сайрағын,  
Ән сұрап тұр «Көгілдір ту» - байрағың.  
«Гүл-сезімдей» кітабыңа ақын қыз,  
Ақ ниетпен бұл ұсынған байғазым.  
Сіздер барған жерге біздер бармаспыз,  
Ақұштаптай апаң ізін жалғастыр.  
Жылы-жылы лебіздермен аймалап,  
Ақ батадан қарыздар боп қалмаспыз.

## ҚЫЙБАТҚА

Бірге оқып, бірге өскен сыңарым-ай,  
Жетпеді жоқтамауға шыдамым-ай.  
Ішімнен рухыңмен сөйлескенім,  
Жетер ме жер астынан құлағың-ай.

Жан апам-алдымдағы қарасыным,  
Үлкені - бір әулеттің, жан ашыры.  
Артыңды аңыратып кете бардың,  
Анжаққа асыққандай алас ұрып.

«Жерлейміз» деген суыт хабар алдық,  
Тілдеспей калдық-ау деп азаландық.  
Қыз-күйеу, келін-бала, бауырларың,  
Аңырап жылап-жылап қала бардық.

Ұмыту қызға жат қой елді мүлде,  
Біз жүрміз тірлік етіп кемді күнге.  
Елді аңсап ауыл жаққа жолым түссе,  
Барамын басты тіреп енді кімге.

Мінезің сабырлының сабырлысы,  
Болып ең қатарыңның алдыңғысы  
Жерге де жақсы адам керек екен,  
Сөз қозғау жақсы жайлы ардың ісі.

Сұм соғыс әкемді алып кетіп еді,  
Үшеуі бес қызының шетінеді.  
Шаңырақ ұстайтұғын ұл боп тумай,  
Қыз болып туғаным өкінемін.

Кешірім ағайыннан сұранайын,  
Халқым-ау, қалай ғана жыламайын.  
Жер жалғай, жолда жаман бара алмаймыз,  
Той қылса, қайтыс болса бір ағайын.

Ауылдың кедейлігі асқыныпты,  
Белгісі мәйіттердің тас құлыпты.  
Өлгендер тұра қашып кететіндей,  
Моланы ақ таспенен бастырыпты.

Құзырдың бойымдағы әлегінен,  
Ескерткіш жоқтау жаздым әдейілеп.  
Қамығып жоқтау өлең жазып жүрген,  
Біліңіз бауырыңыз Дәмелі деп.

## СӘНИЯ ҚҰДАҒАЙҒА

Саналы мына ғұмырда,  
Өсірдің талай ұл-қызды.  
Қондырып бәрін тұғырға,  
Сағатың соқты жұлдызды.

Еңбекқор болды ұл-қызың,  
Шетінен алған мамандық.  
Бәрі де алды құрбының,  
Таңдаған жолы адамдық.

Немерең Әмір жанымның,  
Нағашы жұрты мен едім.  
Түсінген бала ағымды,  
Ізденіп, өсіп келеді.

Әселің болып ақылды,  
Абыройыңды асырды.  
Жеңімпазы атанды,  
Жиырма бірінші ғасырдың.

Өткізіп жылдар, айларды,  
Көңілің біраз жайланды.  
Жапырақ жайып құлпырған,  
Саялы баққа айналдың.

Басыңнан өтті кісілік,  
Ене де бақтың кішіріп.  
Күйеуге талай ене бол,  
Келіндер талай түсіріп.

Аллаға ісің жаққасын,  
Жетпістен міне астыңыз.  
Сексеннің ашып қақпасын,  
Табалдырығын бастыңыз.

Жетпіске сексен жалғасып,  
Уайымсыз ғұмыр сүріңіз.  
Шалқысын бақыт арнасы,  
Ауырмай аман жүріңіз.

## МАРИЯ ҚҰДАҒАЙҒА

*Мәрия құдағайдың сексен жасқа толуына*

Кеуделерін тік ұстап,  
Бірін-бірі ұғысқан.  
Жұбайларды көремін,  
Келе жатқан жұмыстан.

Құдағайға, құдаға,  
Сексен жасты бермейсің.  
Тұла бойы ұлағат,  
Десем бәрің сенгейсің.

Жаны жайсаң жандардан,  
Үлгі-өнеге аласың.  
Әрбір түнде, таңдарда,  
Немереге қарасын.

Құдалардың үлгісі,  
Ұл-қызына тараған.  
Жақсы болса бір кісі,  
Өнегесі анадан.

Сізді көріп-білгелі,  
Дастарханда біргеміз,  
Алыс тұрсақ кезінде,  
Жақындады іргеміз.

Жақсылардың болғаны,  
Өзгелерге өнеге.  
Өнегенің озғанын,  
Қабылдайды немере.

Жас келгенмен жаны жас,  
Жамандыққа қаны кас.  
Сіздей ана көп жасар,  
Рухани арымас.

Жақсылардың жаманға,  
Шарапаты тиеді.  
Жаны жайсаң адамға,  
Әркім басын иеді.

## **АЙТАРЫМ КӨП АҚТАРАТЫН...**

Ел-ана айтарым көп ақтаратын,  
Сыр сандық ашылатын шаққа жақын.  
Келбетің көз алдымнан кетер емес,  
Түсірген қос жанардың аппараты.

Жырақтау жүргеніме қарамадым,  
Қиялмен ой-қырыңды араладым.  
Ат ізін араға бір салмағаным,  
Жанымды жай таптырмай мазалады.

Малтыймын сағыныштың айдынында,  
Ортақпын қуаныш пен қайғыңызға.  
Ел-ана кешіре алсаң кешір мені,  
Соғармын дәм-тұз тартқан ай жылында.

## **ЕЛУ ЖЫЛҒЫ ШАҢЫРАҚТЫҢ ТҮТҚАСЫ**

*(арнау)*

Сіз, біз десіп араласып сыр алған,  
Тату көрші болып келдік біраздан.  
Нұрым аға, Ұмсын апа өлеңді,  
Шын жүректен сізге арнап шығарғам.

Талай рет алған сыйлық бағалы,  
Көкірегі ояу көрші ағаны.  
Ең бірінші паровозшы қазақты,  
Білгің келсе мұражайдан қарағын.

Жапырағын жайып тұрған бәйтерек,  
Аға жайлы жазу үшін ай керек.  
Жетпіс бес жыл жасап тұрған ағаға,  
Жетпістегі бәйбшесі сай келед.

Тату-тәтті ғұмыр кешкен жұптасып,  
Елу жылғы шаңырақтың тұтқасын.  
Тілегімді шын жүректен айтылған,  
Бір Алла мен періштелер құптасын.

## ҚАЗАҚСТАНЫМ

Қазақстаным - Бесігім алтын тербеткен,  
Ырыздық дәмді өзіңнен еміп ер жеткем.  
Өзімдік емес, өзгенің жұмақ өлкесі,  
Жақсы да болар, өзіңе бірақ келмес тең.

Қазақстаным - кең байтақ менің мекенім,  
Кей кезде сені қиялмен шарлап кетемін.  
Шет жерге шығып жұмаққа аялдасам да,  
Отаным менің өзіңе аңсап жетемін.

Қазақстаным - дарындылардың ордасы,  
Қойныңда сенің жиналған байлық хордасы.  
Халқың да сенің, өзіңе тартқан кең пейіл,  
Жаны да жомарт, анасы өзің болғасын.

Қамқорлығыңды қайтарар екем мен немен,  
Тауқыметіңді тартайын бірге елменен.  
Риза болсаң көкірегімде тербеткен,  
Қосайын жырға шабытым қисса селдеген.

Көгілдір газың шапшыған көкке алаулап,  
Сөз етіп жатыр бар әлем оны жалаулап.  
Мұнай теңіздің үстінде тұрған Отаным,  
Болашағына көкірек көзбен қарау бақ.

Республикам - Қазақстаным - мақтаным,  
Молығып халқың, ашылар қашан бақтарың.  
Елбасының еңбегін көріп отырмыз,  
Жер шарыменен байланыс жасап жатқанын.

Қазақстаным - сүйеніш, тірек қорғаным,  
Көгілдір көлің, асқар тау, көкшіл орманың.  
Далаңдай дархан, қызындай нәзік жүрегің,  
Жарылыстардан жараланбаса болғаны.

## МАҚТАН ЕТЕР ОТАНЫМ БАР

«Қарашығанақ» әлемнің назарында,  
Байлығымыз осында базарында.  
Айға шапқан арыстан ел атандық,  
Жер қойнының байлығы ғажабында.

Бостандықтың іргесі түрілгесін,  
Көзбен көріп шындыққа жүгінгесін.  
Ертең әлі-ақ байыған ел боламыз,  
Ағайынға айтыңдар, түңілмесін!

Мешіттерге жайылды жайнамазымыз,  
Тыныш тұрып пайдаға біз шыға алсақ.  
Еңбек етсек тер төгіп, сонда ғана,  
Қуатты елге ертең-ақ айналамыз!

Күш-қуатты бойдағы қопарыңдар,  
Жайлауым бар, жайылған отарым бар.  
Жер менікі, көктегі күн менікі,  
Алшаң басып жүретін Отаным бар.

Әлем сөзін қостаған көсемім бар,  
Кекілбаев Әбіштей шешенім бар.  
Ел боп тұрсаң ағайын бәрі де бар,  
Кешегім бар, бүгінім, ертеңім бар.

Тойлар тойға ұлассын, бауырларым,  
Ағайындар шираңдар ауылдағы!  
Кедейлікті қуыңдар, еңбек етіп,  
Жас батырдай алысқан дауылдағы!

## КӨЗІМНІҢ АҒЫ МЕН ҚАРАШЫҒЫ

Телміріп жолдарыңа көп қарадым,  
Біреуі кеп қалар деп көп баланың.  
Көзімнің ағы, бірі қарашығы,  
Алалық жүрегімде жоқ қарағым.

Жан-жаққа өсіп-өніп таралыңдар,  
Тұрсыңдар қиялымда, жанарымда.  
Орыны жүрегіңде жүрсе болды,  
Өсірген ата менен анаңды да.

Ойымның көк жиегін шектемедім,  
Қызықтау-қиялыңмен жекпе-жегің.  
Арқауы көңілімнің көп босайды.  
Алпыстың қырқасына беттегелі.

## ЖАРАЙСЫҢДАР, ҚЫРАНДАР!

Әлемдік жұдырықты бастап қатты,  
Боксерлер ел мерейін асқақтатты.  
Кездескен қыйлы-қыйлы қиындықтар,  
Қырандардың жігерін жасқатпапты.

Шынығып келе жатқан қырандарым,  
Құп болды елдің атын шығарғаның.  
Рухын асқақ тұтқан еліміздің,  
Тағы да орындалды бір арманы.

Бұл жеңіс Астанаға шашу болды,  
Кеуде қаққан елдерге басу болды.  
Баптауларың біршама кем болғанмен,  
Жеңістерге айқын жол ашу болды.

Ел болып, Елбасы боп қызықтадық,  
Зор атақ - екінші орын, ұмытпалық.  
Атағы алыс кеткен талай елдер,  
Жатқанда құрамадан шығып қалып.

Өз елін мойындатқан шет елге де,  
Көруін Елбасының бекер деме.  
Ортада жан күйер боп отыруы,  
Жіберді ел рухын көтермелеп.

Байқалды кей жігіттің аз баптары,  
Жеңілді жеңіп кете жаздап барып.  
Састырды дегенменен біздің ерлер,  
Қубалық алты-жеті марқасқаны.

Сайыста еселері кеткенімен,  
Тағынды күміс медаль шеттерінен.  
Сүйекке жеткізбеуге күшін салды,  
Намысы өткенімен еттерінен.

Сендерді бапкерлерің қалай шыңдар,  
Күтіп тұр алдарыңда талай сыңдар.  
Жеңіс алды алынған екінші орын,  
Жарайсыңдар, қырандар, жарайсыңдар!



## ҚАЙРАН ЕЛІМ

Өзінді қымай көштім, қайран елім,  
Қай кезде елге келіп сайрар едім.  
Нарықтың пысы басып кеттіме екен,  
Шабытым, көңіл-хошым қайда менің.  
    Қалайша қабағымды жаза аламын,  
    Ел азды-ау - осы менің жан азабым.  
    Жүрекке ұялаған көңіл кірін,  
    Өлеңмен жуып-шайып тазаладым.  
Халқыңа сан миллион берешегің,  
Ауданым қандай болар келешегің,  
Өткізген ғұмырымды қайран елім,  
Жаныма неткен ыстық елес едің.  
    Қайтейін қарынымның тоқтығын-ай,  
    Елімде биік еді-ау шоқтығым-ай.  
    Тілегім амандығың, қайран елім,  
    Тұтатқан өнерімді оттығым-ай.

## ТУҒАН ЖЕРДЕН АЙНАЛАМ

*(Әні бар)*

Туған елім жайнаған,  
Жайлауы кең айдала.  
Саған деген Махаббат,  
Ешқашанда таймаған,  
Туған жерден айналам,  
Ақ бесігің тербеткен.  
Сенде туып ержеткем,  
Туған жерім болмасаң.  
Келермедім келмеспе ем,  
Туған жерден айналам.  
Алтын ұям аттанған,  
Көкірегімде жатталған.  
Сан жылдарғы сағыныш,  
Қиялымда қатталған,  
Туған жерден айналам.  
Айналайын «Жосалым»,  
Арналады осы әнім.  
Қайда жүрсем өзіңнен,  
Хабар-ошар тосамын,  
Туған жерден айналам.

Жайлауың бар қияқты,  
Асты шалқар сияқты.  
Отырғызбай бір шыбық,  
Болып жүрмін ұятты.  
Туған жерден айналам,  
Адам болып қала алсам.  
Туған жердің көркімін,  
Айтқаныма шана алсаң,  
Ауылдастар - төркінім,  
Жүргеніммен шеткері.  
Білім алған мектебім,  
Ұстаздардың жүздері.  
Көз алдымнан кетпеді,  
Туған жерден айналам.

### **БІЛІМ ҚАЖЕТ**

Білім қажет қорғау үшін намысты,  
Білім қажет болжау үшін алысты.  
Білім қажет түсу үшін таласқа,  
Қолдан беріп алмау үшін табысты.

Білім қажет құқығыңды қорғауға,  
Білім қажет білімдіні қолдауға.  
Мақұрым жан білім, өнер, ғаламнан.  
Ешқашан да түсе алмайды ол дауға.

Білім қажет Отаныңды сүйоге,  
Қажет болса Отан үшін күюге.  
Шешілуі ортақ қиын істерді,  
Ақыл-оймен тұжырымдап түюге.

Білім қажет өзгені де тануға,  
Өзге елге тайсақтамай баруға.  
Өзге елге өз затыңды өткізіп,  
Өзге елден керегінді алуға.

Оқы, ұйықта басыңа заң жастанып,  
Қалмау үшін ешқашан ар ластанып.  
Дұрыс болмақ мектепте заң оқыған,  
Басталғаннан мектепте алғашқы «Әліп».

## ТӨРЛЕТ НАУРЫЗ, ЖАҢА ЖЫЛ ҒАСЫР БАСЫ

Төрлет Наурыз, Жаңа жыл ғасыр басы,  
Қыдыр Ата бізге бұр атың басын.  
Ақтаңдақты көп көрген «Қазақ» деген,  
Қайсар елдің мерейін асыр-ғасыр!

Бір ғасырдың алғашқы көктемісің,  
Көктем кірмек тек қана көктеу үшін.  
Ескі менен жаңаның өткелісің,  
Төрле жаңа ғасырға беттеу үшін.

Жаңа жылдан алдымен қалағаным,  
Ар-намыстың басталды аламаным.  
Жоғалтқанын халқымның қайтара кір,  
Көтере кір рухын санадағы.

Болашақтан жақсылық аңсап тұрмыз,  
Анамыздың тілінен ақсап тұрмыз.  
Шайнап беріп жұтқызып өзгелерге,  
Жалпақ шешей болудан шаршап тұрмыз.

Азайта кір Жаңа жыл мыңның мұңын,  
Шашу етіп шашайын қырдың гүлін.  
Ширата кір тініміз, ділімізді,  
Кешіре көр түсінсең жырдың дымын.

Қақсай бермек ақындай қасқалдағың,  
Аптап тұрсың ғасырдың баспалдағын.  
Ырыздықты жердегі бұйырта кір,  
Жұлдыз сұрап тұрғам жоқ аспандағы.

Төрлет Наурыз құшағым айқара ашық,  
Тілегімнің тізейін қай саласын.  
Құлқынына тасырдың қанағат бер,  
Тұғастығын достықтың шайқамасын.

## КӨКТЕМ - ӘНІМ ОРАЛҒАН

Кел көктемім, шуақты,  
Көтер көкке әнімді.  
Жыр төгілдір қуатты,  
Жадыратсын жанымды.  
Қайта оралған көктемім,  
Әнім қайта оралған.  
Қайталанбас өткенім,  
Жастық шағым жоғалған.

Өтті-ау ғұмыр саналы,  
Қыр астында қаңтар тұр.  
Самай шашым ағарып,  
Маңдайымда қаптап тұр.  
Арман, арман арман-ай,  
Қош, өткенім оралмас.  
Ғұмырымды жалғағай,  
Жыр-көктемім жоғалмас!

Арман, арман, арман-ай,  
Ғұмыр қанша әр қарай.  
Елу алты көктемім,  
Өтті-ау жылжып жалған-ай  
Келші жырлы көктемім,  
Келші нұрлы көктемім.  
Қайталанып сен келсең,  
Мен қартаяр деп пе едің.

Көкіректе мол арман,  
Қош, жастығым жоғалған.  
Қайталанған мың көктем,  
Жастыққа тең болар ма?

## СЫРЫМ БАБАҒА

*Ақсай қаласының мұражайына*

Талай күн-түн уақытымды алдырдым,  
Шанасың ба, санамды сан талдырдым.  
Қиялдағы келбетіңді о бабам,  
Мұражайға сыйлық етіп қалдырдым.  
Оннан, мұннан «Ақсайға» жұрт жыйылды,  
Елге қатер, туған кезде қиындық.  
Ұрпағыңның қолтығынан демей көр,  
Сырым бабам, аруағыңа сыйыңдық.  
Қарап тұршы мұражайдың төрінен,  
Көзің салып сайын дала, көгіме.  
Саған қарап ұрпақтарың үлгі алып,  
Ұқсап өссін адамзаттың өріне.

## БАҚЫЛ БОЛ, АНАМ, ЖАН АНАМ!

(Күйтолғау)

Қайран да менің, жан анам,  
Тілдесе алмай қалдым-ау.  
Жанымды жеген наладан,  
Жүректе мынау бар қылау.

Жүрекке тұнған наламды,  
Жоқтауым жаспен аршып ал.  
Ақ сүтін берген анамды,  
Жоқтауға хақым бар шығар.

Қойыны суық қара жер,  
Адамзат сені ана дер.  
Ағзасын алдың анамның,  
Астына мамық сала бер.

Өлеңнен құлпы қашадым,  
Тоқсанға жуық жасадың.  
Есіме алған кезімде,  
Езіліп мауқым басамын.

Үзілдің жетпей бір жасқа,  
Тоқсанға әлі жыл керек.  
Бала мен бауыр бір басқа,  
Ананың жолы бір бөлек.

Қоштастық ақпан айында,  
«Жаңаадымның» сайында.  
Қалың бір дастан шығады,  
Толғасам анам жайында.

Жымпиты - Сырым ауданы,  
Көл-көсір оның аумағы.  
«Жосалы» деген жерінде,  
Жігерің тасып лауладың.

Адамы болдың қатардың,  
Еңбекте озат атаңдың.  
Ел жүгін өрге сүйрелеп,  
Бірталай жерге апардың.

Бәлду де бәрі өтірік,  
Ауырлық белді опырып.  
Жанардан екі айырылып,  
Өмірден өттің өкініп.

«Жосалы» елің, тұрағың,  
Ұжымды өзің құрадың.  
Бақилық сонда мекенің,  
Тамсана жұтқан бұлағың.

Әкеден қалған бес қызды,  
Өсіріп, аман жеткіздің.  
Соғысқа кеткен әкемді,  
Күтумен ғұмыр өткіздің.

Қайран да менің жан анам,  
Өлеңім ұшқан - шағалам.  
Қыста да, жазда мен үшін,  
Бейітті қайтар аралап.

Еске алып әр кез толғанам,  
Ауыл да алыс, жол жаман.  
Шығарып салдым көзімнен,  
Көңілге демеу сол ғана.

Ауылдың көрдім келбетін,  
Реңі қашқан ел кетіп.  
Ауылды, сені тірлікте,  
Жүрермін жырмен тербетіп.

Толғауым күймен бара-бар,  
Жетер ме саған осы әнім,  
Қиналған кезде, жан анам.  
Өзіңнен жебеу тосамын.

Анашым бақи болғасын,  
Көңілім құйған қорғасын.  
Бақыл бол, Анам, бақыл бол,  
Иманың болсын жолдасың!

## ТОЙ ЖОРАЛҒЫСЫ

Жайылған жазираға айдынға ұсап,  
Бәріңе қуанышпен жайдым құшақ.  
Сіздермен жүздесетін сәтте жетті-ау,  
Араға асықтарған ай күнді сап.

Келіпсіз шақырғанға мол алғысым,  
Халықшыл, кішіпейіл, болармысыз.  
Ауданның бір ақыны аталған соң,  
Жасайын той бастаудың жоралғысын.

Есімім аталады Дәмелі деп,  
Кей кезде өлең жазам әдемілеп,  
Түртініп от басында жүрген жай бар,  
Ошақтан ұзай алмай әрігірек.

Болдыңыз бастамада Мәтжан аға,  
Ізіңіз үлгі болар басқаға да.  
Тілден, жерден айрылып қала жаздап,  
Тұрмыз қазір ұшырап масқараға.

Басқа теуіп қайнайды қаны құрғыр,  
Қыйналады шырқырап жаны құрғыр.  
Жерімізге тұр қазір көз алартып,  
Тойынып ап әлде кім дәмім ұрғыр.

Жетер енді бәріне төзгеніміз,  
Ойланатын келіп тұр кездеріміз.  
Табан тіреп, ел бастап ақыл айтар,  
Сенерміз, ағажан, өздеріңіз.

Егеменді елімді шарлап жүрсіз,  
Еліміздің хал-жайын барлап жүрсіз.  
Облыстың таңдаулы ақындары,  
Отты жырды халыққа арнап жүрсіз.

Хош келдіңіз, Қатимолла, ақын інім,  
Жайылып шар-тарапқа жатыр үнің.  
Атайды мақтанышпен есіміңді,  
Қосылса қос қазақтың басы бүгін.

Ұстанып Мұхит жолын әнге бастың,  
Өнерің салтанатты сәнге ұласты.  
Халқының сүйікті ұлы болып алдың,  
Домбыраң күмбірлеген монғол асты.

Шолпаным, айналайын, жарқылдаған,  
Жүлдеге алған домбыраң алтындаған.  
Қалаулы қалқымыздың қызысың ғой,  
Шақырса айтыстарға тартынбаған.

Шолпанжан еліміздің мақтанышы,  
Өнермен жасынан жүр атсалысып.  
Тең түссе айтысқанда қарсыласы,  
Қызыққа қарық болар басқа кісі.

Дариға әнің мақпал, жүзің мақпал,  
Келіпсің, ақын сіңлім, Фурман жақтан.  
Ән қосам пай-пайлатқан әуеніңе,  
Сол әнді айта алады өзі баптап.

Жазарма өлең арнап біліспеген,  
Жүлдеге алған домбыраң күмістеген.  
Ана жылы айтыста көргенім бар,  
Оралға барғанымда жұмыспенен.

Өлеңің шырқап берсең таңға жетер,  
Аялы қоңыр даусың жанға жетер.  
Дон-Еділ балам бүгін шарқатып бақ,  
Әлі де шырқайтының алда жетер.

Сыпырған томағасын сұңқарларым,  
Бәйгеге тағы түсті тұлпарларың.  
Сабалап шабытымды қиқулаттым,  
Мәреден озғаныңның шырқар бағың.

Мен бүгін жерден жеті қоян таптым,  
Үстінде тұрғандаймын алтын тақтың.  
Шет елге де танымал ақындармен,  
Жүздесіп жырдан құрап шапан жаптым.

Барым осы аз деме, көп демеңіз,  
Өлең жазып әріптес боп келеміз.  
Халқын жинап өнерлі тарландарым,  
Келіп тұрса тағы да хош көреміз.



## АЛМАТЫДА

Тарих барма шындыққа бұрылмаған,  
Шешендігің аянды бұрын маған.  
Ел қорғаған ерлігің жайлы бүгін,  
Ұрпағыңа естілді Сырым, бабам.

Ақиқатты адам ба талдамаған,  
Мен естімеген заман жоқ зарламаған.  
Ғасырлардың қойнауын ақтарғанда,  
Ұрпағы жоқ батырын аңдамаған.

Шыбын жанын халқы үшін қинап өткен,  
Ер намысын бойына жинап өскен.  
Адал ұлын, батырын шешендерін,  
Халықпыз ғой ежелден сыйлап өскен.

Өзгелерге кетсе де несібеміз,  
Өз елімнің төріне кеш иеміз.  
Жомарт және қонақжай қазағымның,  
Мінезіне тапқырлық бас иеміз.

Сыр сандығын сақтаған жүрегіне,  
Сырым бабам сенбеген білегіне.  
Тапқырлық пен шешендік қасиеті,  
Жаудың мысын қайырған жүре-жүре.

Өзге жатса барымды пайдаланып,  
Намысына ақылын қайрап алып.  
Халқын алып шығатын қиындықтан,  
Бір Сырымның туары айдан анық.

Ұрпағымыз өйткені Сырымдардың,  
Ана тілім, байлығым, жырымдалды.  
Аруағы бабамның - қолдап жібер,  
Мақпал жерім өзгеге тұлымдалды.

Ұшып барып ұшақпен астанаға,  
Сізге арнап ас бердік Астанада.  
Аруағың қолдаса ұрпағыңды,  
Бұдан биік бақыт жоқ басқа маған.

Астанада бабама ас берілді,  
Кешір бабам кеш ұқсақ қастерінді,  
Ұрпағыңа тойынды тойлап барған,  
«Сырым елі» делінген ат берілді.

Ат шаптырдың, палуан күрестірдік,  
Қазан астық, нан-шелпек үлестірдік.  
Астанаға ұшақпен-ұшып барып,  
Киіз үйін қазақтың түнеттірдік.

Тарту еттік кілемді палуанға,  
Бата еткіздік, сүйректтей жануарға.  
Астанада төр сізге тиіспесе,  
Ризамыз ағамыз Әнуарға.

Сыйлы қонақ келсе егер елге-бізге,  
Ризамыз Орынгүл жеңгемізге.  
Астанада төр сізге тиіспесе,  
Кешірім ет елдегі пендеңізге!

Батыс болып ас бердік, шығыс болып,  
Жеткізілді бес үйге ыдыс толып.  
Аға-жеңгей, бабаңның фатикасы,  
Ыдыс пенен үлессін, ырыс болып.

Өнер әлі жалғасын табар деймін,  
Ғасырынан орынын алар деймін.  
Басып өткен жерлерде Сырым бабам,  
«Сырым батыр» есімі қалар деймін.

Мынау ғасыр бір Сырым туар деймін,  
Сырым жолын сол ұрпақ қуар деймін.  
Жібірілген ездікпен кемшілікті,  
Күтіп жүрген жас Сырым жуар деймін.

## ҚЫЗЫМ ЗЭЙТУНАҒА

Қырыққа толып қалдың ба,  
Зейтуна жаным, қарғам-ай.  
Зымырап көздің алдында,  
Өтіпті уақыт жалғанай.  
«Алтын бас» деуші ек жасыңда,  
Алты жасыңнан болыстың.  
Ақылды болдың расында,  
Еңбекпен өсіп толыстың.  
«Қырмызы гүлім бақтағы»,  
«Қызарып атқан ақ таңым».  
Аялап баққан анаңның,  
Ақ сүтін өзің ақтадың.  
Қайыспай өстің ауырға,  
Майыспай өстің дауылға.  
Ата мен ана сыйладың,  
Қамқоршы болдың бауырға.  
Алып ап үш-төрт мамандық,  
Қызымет қылдың табанды.  
Алладан саған тілерім,  
Айналып өтсін жамандық.  
Жарық та жылы баспана,  
Үйді де өзің әпердің.  
Боларлық үлгің басқаға,  
Сүргіздің өмір әсерлі.  
Бойымнан қуат, күш кетті,  
Алладан болсын қайтарым.  
Алғысым тұмар істетті,  
Қолдағай сені айтарым.  
Көтеріп жүрсің ауырды,  
Жақсылық жасап сарқыла.  
Жаныңа жинап бауырды,  
Өнеге болдың артыңа.  
Таппадың жаным тынымды,  
Арқалап ауыр жүгімді.  
Алдыңнан шықсын жақсылық,  
Қызығын көргін Гүліңнің.  
Ғұмырда өткен саналы,  
Адамдық жолды қаладың.  
Анаңның берер батасы,  
Сынбасың сағың қарағым.  
Болмапты күнің жүдеткен,  
Қылығың көп қой түлеткен.  
Сарқылмас бақыт тілеймін,  
Аналық аппақ жүректен.  
Көңілің сүттей ағарсын,  
Батадан бақыт табарсың.  
Қайғысыз, мұңсыз ғұмыр кеш,  
Қырыққа қырық жамалсын.

## АҚЫН БОТАКӨЗ БАЙМАҚАНҚЫЗЫНА

*І облыстық теледидар қызметкері*

Ботакөз қызым қал қалай,  
Арманың қандай әрі қарай?  
Ал, өзімнің жағдайым,  
Көңіл күйім әр қалай.

Керемет деп те айтпаймын,  
Жаман деуге де батпаймын.  
Екеуінің арасы,  
Шындықтан қалай аттаймын.

Тұрсада аты арындап,  
Тағдырға адам бағынбақ.  
Анаң шаққан мұңыңды,  
Анаң боп алдым қабылдап.

Теретін маржан тұнықтан,  
Ақынның жанын кім ұққан.  
Өлеңің қозғап жіберді,  
Жазуды көптен ұмытқам.

Ақын боп туылғасын да,  
Ашасың сырын басқаның.  
Толғаныс қуырғасын да,  
Туады өлең қас-қағым.

Жайыңды айтып бертіңгі,  
Кеудеңе тұнған дертіңді.  
Анаң айтып алғаның,  
Сәніңді тағы келтірді.

Ажарың, сәнің келісті,  
Тұлғаң да оған лайықты.  
Мекенің жұмақ жер үсті,  
Қосасың жырға Жайықты.

Қадірін сөздің ұғатын,  
Саналы жандар баршылық.  
Алдыңа қойған мұратың,  
Қалмаса болды жаншылып.

Жаныңның ұқпай қынжылын,  
Қадірін білмей құрбының.  
Іші тар замандастарың,  
Араларыңда жүр бүгін.

Адамның сырын ашатын,  
Қиюын тапқан сөз ғана.  
Мауқыңды сенің басатын,  
Өлеңге қосқан боз далаң.

Өлеңді сүйер халқың бар,  
Ботажан жырла тартынба.  
Сен жайлы дерек іздейтін,  
Жоқтаушың шығар артыңнан.

Өнерді сүйер халықтың,  
Өнерін елге таныттың.  
Осы бір тұста сөйлейсің,  
Тұлпарын мініп шабыттың.

Ақын да сенің жадында,  
Шебер де сенің жадында,  
Айтылар әлі әнің бар,  
Абзалы қызым бағың бар.

Дауысында бар жағымды,  
Дауысыңды қызым сағындым.  
Анашың алыс жүргенде,  
Қасыңнан анаң табылды.

Дарының қысып ақ қызым,  
Салмағы түссе санаңа.  
Азабын қойса тартқызып,  
Аллаңа шағын, анаңа.

## **КӨПШІЛІК ЖАҚСЫЛАРЫН ТАНЫМАЙДЫ**

Оралға Тазабеков келген екен,  
Жанына Тараздықтар ерген екен.  
Мың алғыс айналайын Ботакөзге,  
Әйтеуір экраннан берген екен.

Бір кешті өткізетін түніменен,  
Халқын да сусындатар жырыменен.  
Айтулы ақындарым бас қосқанда,  
Шағын топ алдай салды гүліменен.

Ақындар Оралға із салып кетті,  
Фибрат азды-көпті алып кетті.  
Мұхамбетжан киетін бір шапанды,  
Шорабек әзілімен қағып кетті.

Бір үйде бас қосар-ау оңашада,  
Сайрайды торға түссе томашада.  
Жиналып алқалы топ қол соқпаса,  
Ақынның шабытына жол ашама.

Көгімде қалықтаған қырандарым,  
Бағыштап өздеріңе жыр арнадым.  
Мұхамбетжан баламның маңдайынан,  
Бір сүйіп бата беру бір арманым.

Жақсыны жариялар жақсы кайда,  
Тап болдық бәрімізде тапшы жайға.  
Көңілді желпіндіріп отырмасаң,  
Көкірек рухани қақсымайма.

Уақыттың әрісі не, берісі не,  
Мезгілдің аялдаса желісіне.  
Он жыл бұрын батамды беріп қойғам,  
Баламыз - Қосымбаев Мәлсімге.

Жақсыдан неге аяймын тілегімді,  
Жеткенше бөліп берем жүрегімді.  
Кездесем мейіріммен бір сүйер ем,  
Қызымыз - Болтанова Жібегімді.

Білмеймін кімге айтамыз қолқамызды,  
Жүретін жырға бөліп ортамызды.  
Естуден есімдерін қалып жүрміз,  
Дон-Еділ, Қатимолла, Шолпанымның

Өзін-өзі көрсетіп дараланбай,  
Өнер таным өрісі сараланбай.

Жүрген жоқ па Ботакөз ақының да,  
Жұмысы журналисттік бағаланбай.

Әркімге жаны мүлкі, малы қайғы,  
Көпшілік жақсыларын танымайды.  
Байлық қуған тоғышар ешқашанда,  
Рухани азыққа жарымайды.

## **РОЗА РЫМБАЕВАҒА**

Бұлбұлсың ба көгімде қалықтаған,  
Қайғы-мұңды бойына дарытпаған.  
Қазақстан елінің дарындарын,  
Әніменен әлемге анықтаған.

Сахнаның төрінде ойнақтаған,  
Жарқ-жұрқ еткен сәуле деп ойлап қалам.  
Шырқата бер әніңді Розажан,  
Тереңіне сазыңның бойлап барам.

## ТІЛЕУХАНОВ БЕКБОЛАТҚА

Тілеуханов Бекболатжан - қымбаттым,  
Ата-бабам сазыменен тіл қаттың.  
Домбыраны безілдетіп сөйлеттің,  
Қобызыңмен бес ғасырды жырлаттың.  
Бір ғасырда бір туар ұл - Бегімсің,  
Тұла бойың тұнған өнер сезімсің.  
Мақтан етер ұлым сенсің - Бекболат,  
Ұлан байтақ, Қазақ елі- өзіңсің.  
Шалқар сазды, шымыр тұлға - қаршығам,  
Тұла бойың тұнып тұрған ән шығар.  
Өзге елдің әуеніне бой ұрған,  
Ұрпақтарды тексіздіктен аршып ал.  
Мақтанышым, асыл текті - жанарым,  
Тіл мен көзден аман жүрші қарағым.  
Қоңыр үнді қобызыңды сөйлетесең,  
Сай-сүйекті сырқыратып аламын.  
Сендей болсын халқымыздың бір ұлы,  
Ұлы өнерде биік болсын тұғырың.  
Байтақ елден бата алып самғай бер,  
Айналайын, ұзақ болсын ғұмырың.

## АҚ БАТАМДЫ БЕРЕЙІН

Тесілсе де бармағым,  
Жігерімді жалдадым.  
Бір жыл тіккен үйімді,  
Ел басына арнадым.  
Ақыл, ойдың арнасы,  
Жәңгір ханның жалғасы.  
Өсе берсін мерейің,  
Ғасырларға жалғасып.  
Парасатпен дәлелдеп,  
Ой бөлісіп әлеммен.  
Достық туын ұсындық,  
Алыс жақын бар елге.  
Жігеріңді жанып-ап,  
Қайратыңа қайта мін.  
Жүрегіңді таныған,  
Халқыңнан күт қайтарым.  
Жердің үңгіп қойнауын,  
Ел тағдырын ойлауың.  
Азаматқа лайық-ақ,  
Бейнетіңе тоймауың.  
Адамдардын атынан,  
Ел басына сенейін.  
Аналардын атынан,  
Ақ батамды берейін.

## МУҚТАРТАНУ ДӘРІСІН ҚОЛҒА АЛАЙЫҚ!

Мұқтар ата қазақтың данышпаны,  
Қазақ деген халықтың қарыс бағы.  
Өз тілінде әр халық кітап жазып,  
Ғылымыңнан ұлағат алысқаны.

Даналықтың шуағы шашылғанда,  
Көкірегі халқыңның ашылғанда.  
Мұқтар ата сездіңбе жақсылықтың,  
Жалғасарын ғасырдан ғасырларға.

Жаныңды ұққан жас, кәрі балдырғаны,  
Арманыңды аяқсыз қалдырмады.  
Ұлылығың әлемге әйгіленіп,  
Есіміңнің тарихта жаңғырғаны.

Жасайтұғын сан ғасыр алтын ата,  
Сөз маржанын шашып ең жарқырата.  
Аудармадан оқып жүр о, қасірет,  
Ана тілін білмеген халқың ата.

Халық болдық құралған құрамыстан,  
Не дегенмен арылдық бұғалықтан.  
Бірге тойлап тойыңды Мұқтар ата,  
Жиырмасыншы ғасырды шығарып сал.

Мұқтар ата айтатын арызым көп,  
Алып жатқан шет елден қарызым көп.  
Рухыңмен халқыңды жебеп жібер,  
Айтып қойдым ақындық парызым боп.

Мақтанышым Мұқтар да, Абайым да,  
Айтып алмай аузымды жабайын ба.  
Қос шынардың сөйлеген тілін сыйлау,  
Емес пе еді парызың ағайындар.

Қолдан беріп намысты қойған айып,  
Ойланайық ағайын, ойланайық.  
Ана тілін білуге бағыт алып,  
Мұқтартану дәрісін қолға алайық!

Білгішақпыз алға жан салдырмаймыз,  
Газет-журнал жаздырып алдырмаймыз.  
Үйге егер бір қонақ басын сұқса,  
Тентек судан көңілін қалдырмаймыз.



Өзен - кері-ілгері ағып жатыр,  
Халық бақыт көпірін салып жатыр.  
Оңды-солды баюға қол созғандар,  
Рухани жағынан азып жатыр.

Жайлау қайда, мал қайда, дала қайда,  
Өзге тілде сөйлейді балақайлар.  
Егеменді ел болдық, етек жыйдық,  
Ана тілін сөйлетер шара қайда.

Кірмелерге қол бала болдық қанша,  
Шегі барма, созылмақ зорлық қанша.  
Балық бастан шіріме деп қорқамын,  
Мұқтартану заманы орныққанша.

Мұқтартану заманы орнағанда,  
Шетелдік боп кетпейік сорлағанда.  
Әйел, еркек шортикқа көшіп кеттік,  
Неміз қалды шетелдік болмағанда.

Бабаларым намысшыл емес пе еді,  
Ортаңызға мен келдім кеңескелі.  
Ана тілін түсінсе осы халық,  
Ұрпақтары Мұқтардың демес пе еді.

## **МОЛШЫЛЫҚҚА ГАЗМҰНАЙ ЖОЛ АШАДЫ**

Газ-мұнайдың жылжыған ізін қара,  
Қызыл, жасыл, сары-ала біздің қала.  
Құрылысшылар қаланы салып жатқан,  
Менің, оның және де сіздің бала.

Қызыл, жасыл, сары ала киім киіп,  
Каска кию тұрса да қыйын тиіп.  
Қызыл жалын иіскеп газшылар жүр,  
Қыйыр-шиыр темірден түйін түйіп.

Маған, саған, және де басқаға аян,  
Таңнан кетіп оралған, қас қарая.  
Үлкен борыш мойынға болары хақ,  
Газшылардан алғысты жатсақ аяп.

Сан қатердің жүрсе де ортасында,  
Газ иісі тұнса да қолқасында.  
Қиындықтан қорқатын газшылар жоқ,  
Ел байыды солардың арқасында.

Молшылыққа газ-мұнай жол ашады,  
Зор деп білем «Ақсайдың» болашағы.  
Бұл қаладан ұясын көру арман,  
Бұлбұл құстың анасы томашаның.

## ҚҰНЫҚҚАНДАР ҚҰДАЙЛАРЫН ҰМЫТТЫ

Алыпсатар жан-жақтан кеп ағылды,  
Қымбаттатып бөліп жеді наныңды.  
Өзін де алдап, өзгені де алдайтын,  
Алаяқтар «Ақсайдан» да табылды.

Арзан алып, қымбат сатып құнықты,  
Құныққандар құдайларын ұмытты.  
Өзбек деген ағайынның өнері,  
Менің момын қазағыма жұғыпты.

Ал біреулер жасап-жасап күнәні,  
Таспих ұстап төрде малдас құрады.  
«О, құдайым, кеше гөр» - деп күнәмді,  
Құран ұстап кешірім де сұрады.

Аңғал едің, аппақ еді жүрегің,  
Халқым, қайда сапар шектің үдеріп?  
Рухани жұрдайлықтың ауылы,  
Есіктерін айқара ашты, білемін.

Надандықтың тосып алмай дауылын,  
Есің кетпей, есіңді жый, бауырым.  
Жас-кәріні қисық жолға салмасын,  
«Мейірімсіздік» деп аталған жауызың.

## ХАЛЫҚ КӨРДІ ҚИЫНДЫҚ

Халық көрді қиындық,  
Жұмыс таппай тиындық.  
Егеменді ел болдық деп,  
Көкке бөрік шиырдық.

Аяйсың көп адамды,  
Жұмысы жоқ табанды.  
Жоқтық қысып сандалды,  
Бұзар жігіт қамалды.

Арыз ханға жетер ме,  
Мақтанамыз бекерге.  
Ел байлығы әр жолмен,  
Асып жатыр шетелге.

Ей, ағайын, тоқтаңыз,  
Мақтанбайық босқа біз.  
Ана тілін менсінбес,  
Айналыппыз топқа біз.

Нандығы мен шайлығы,  
Үш мың теңге айлығы.  
Зейнеткерлер қалмағай,  
Күн көрістен айырылып.

Сылтау қылып нарықты,  
Толды ақшаға торсықтар.  
Соры қайнаған халықты,  
Теспей сорды борсықтар.

Үріп ішіп тұнықты,  
Алыпсатар құнықты.  
Болған сайын, болсын деп,  
Құдай барын ұмытты.

Жалбақтауды ойлаймыз,  
Жалтақтауды қоймаймыз.  
Тірілер қалды елеусіз,  
Өлгендерді тойлаймыз.

Өмір сүріп жарасты,  
Билікке әркім таласты.  
Елді емген ептілер,  
Теңіздерден әрі асты.

Кедей ездi малтасын,  
Бай томпайтты қалтасын.  
Сыйғыза алмай асырды,  
Шетелдерге ақшасын.

Жақынға да жат болдық,  
Қате жолмен жүрдік пе.  
Халқым бүгін тап болды,  
Жанды жеген тірлікке.

## АЛТЫН КҮЗ

Уақытқа қоймас ешкім бұғау салып,  
Күз жетіп, шөптің басын құрау шалып.  
Алтын күз жыл айналып келе берсін,  
Жүрмесін көңілді тек қылау шалып.

Даламның танытқандай дархандығын,  
Кеңейді өріс қайта, арқам бүгін.  
Жыйналды астық-сулық мал азығы,  
Көңілді бірлегендей баршам бүгін.

Бірленген көңілдері барша халқым,  
Тағы да жалғастырмақ өмір салтын.  
Таялды Ұлы Октябрь мерекесі,  
Мәңгілік жасай берсін сенің даңқың!

Айрықша қастерлейміз неге сені,  
Алтын күз келе берші берекелі.  
Ұстаз күні, комсомол, Теңдік күні,  
Уақытсың шат думанды мерекелі.

Күз келгенде бұлт көшіп ағылады,  
Бұлттар басса жүзінді жабығамын.  
Жауын бұлты жүзінді қалқаласа,  
Қалқаласын күз келді неғыламын.

Аспанымда жұлдыздар қорғаласын,  
Соғыс бұлтты тек қана торламасын.  
Жаңбыр жауса жер қанып ырыс толар,  
Жаңбыр бұлты жауын боп сорғаласын.

Шуағыңды төк күзім жанға жайлы,  
Қалықтасын вертолет қалбағайлы.  
Жайлы күздер жалғасын таба берсін,  
Жолығалық әрқашан таңға арайлы.

## ӘКЕ

*(Толғау)*

Сыр жаздым сөз маржанын өріп тұрып,  
Көрсетпей көз жасымды төгіп тұрып.  
Сен жайлы талай толғау жаздым, әке,  
Бір-бірлеп қабырғамды сөгіп тұрып.

Сен жайлы бұрында жыр толғап едім,  
Бұл күнде егеменді болған елім.  
Соғыстың құрбаны боп қалып қойдың,  
Ол кезде Совет елін қорғап едің.

Білемін ғой тіріліп келмесіңді,  
Қиналғанда қол ұшын бермесіңді.  
Жиі-жиі өзіңді еске алу,  
Айналып тұр әдетке, терге сіңді.

Демеші кіндігімен ұл қалмады,  
Қиылған ғұмырыңды қыз жалғады.  
Айтылған аңыздардан естіп жүрміз,  
Айтпаған сіздер жайлы сыр қалмады.

Әке, сені әрдайым еске аламын,  
Әкесі едің бес қыздың - бес баланың.  
Өлеңімнен ескерткіш орнатпасам,  
Сезесің бе, жан әке, кеш қаламын.

Өсіп-өнді бес қызың, байға барды,  
Басқа ошақта қайнатты тай қазанды.  
Мен өлген соң, өзіңді кім жоқтайды,  
Жан әкем-ау, сүйегің қайда қалды.

Жоғалды қобдидағы құралдарың,  
Құралдан өзің жайлы сыр аңғардым.  
Есіме өзің талай түскен кезде,  
Қолыма ине ұстап жұбанғанмын.

Жан әке, қызың жайлы біліп қойғын,  
Іс істеп бар қайғымды түріп қойдым.  
Екеумізді іздейтін ескерткішті,  
Тірлікте көз майыммен тігіп қойдым.

Рухың ұлды жоқтап жүрмесін деп,  
Ез ұлдарға көзіңді сүзбесін деп.  
Есіміңмен өзіңнің жүрмін, әке,  
Өлмеген Құсайынды издесін деп.

Білмеймін менде жұрттың несі кетті,  
Жолымды талай пысық кесіп өтті.  
Алатын биігіме жақындасам,  
Алдымнан тартып алып өшіретті.

Намысым талай рет қамшыланды,  
Қайғымды жазған сырым аршып алды.  
Жинасам терең тегеш толар ма екен,  
Көрінбей көзден аққан тамшыларды.

Ойға алсам толғауымның әр данасын,  
Жете алмай сан-шегіне таңғаласың.  
Уақыт емші дегенге нансаң, жұртым,  
Жаза алмай жүрмін әлі жан жарасын.

Үрлейтұғын үмітті оттығым бар,  
Азды-көпті алынған шоқтығым бар.  
Алынбаған қамал мен биіктіктер,  
Жан әкем-ау, өзіңнің жоқтығыңнан.

Бейіште рухыңа тыным берсін,  
Жоқтаушым шыр-шыр еткен қызым дерсің.  
Сүйегің қай арада жатса да, әке,  
Жырымды қойып жүрген гүлім дерсің.

## ӘКЕ ТУРАЛЫ БАЛЛАДА

Отандастар бәрің де армысыздар!  
Сәлем десем алыстан алармысыз,  
Көне көздер, қарттарым, бармысыздар.  
Көзін көрген әкемнің болармысыз?!

«Госпитальда жатырмын, жаралымын» -  
Деген хаты келіпті апасына.  
Хатын оқып зарлаған қарағының,  
Шек болмапты апаның қапасына.

Майдандастар білер де, үмітім зор,  
Есенбаев Құсайын әкем аты.  
Кеудемді тырнайды әлі өкініш сол,  
Сақталмапты жолдаған соңғы хаты.

Қыз болсам да әкемнің тұяғымын,  
Дәмеленген ұл ма де, қиялымын.  
Қамқорлығы Отанның арқасында,  
Білім алған жан-жақты зиялымын.

Мөлдір аспан көгімде төңкерілген,  
Таң нұрымен жиегі көмкерілген.  
Бейбіт өмір тілеген бір қызыңмын,  
Мұңсыз өмір сүретін ертеңіммен.

Қайран әкем армандап ізбасарын,  
Дәмелі деп қойыпты есімімді.  
Дүниеге келіппін жазға салым,  
Аш, деп жылап дүние есігіңді.

Қызығымды жан әкем көре алмапты,  
Аттаныпты елі үшін қан майданға.  
Сол кеткеннен ауылға оралмапты,  
Сағыныш боп үміттер сарғайғанда.

Өтсе дағы қанша жыл сағынамын,  
Жан әкемнің аялы алақанын.  
Кейде жүрек сыздайды неғыламын,  
Өзі ұшырар еді ғой балапанын.

Есіме алып кей кезде кетейін де,  
Алыстаған аяулы бала шағым.  
Менің де жүр бір арман көкейімде,  
Ұзартсам деп әкемнің болашағын.

Соқ жүрегім - мәңгілік тоқтамашы,  
Еш бір елмен жоқ менің бақталасым.  
Бейбіт өмір сүрсінші бар тіршілік!  
Еш бір пенде қаруын оқтамасын.

## ЕСКЕРТКІШТІҢ ТҮБІНДЕ

Оян бабам, бір аунап жат, келді ұрпағың қасыңа,  
Илан маған, жалғастырам, есіміңді жасыма.  
Болат касқаң, сұр шинелің, бес қаруың асынған,  
Аңыз болып айтылады ғасырлардан ғасырға

Тасты қашап, ойып жазған есімдердің тізбегін,  
Көзбен тінтіп келген сайын өзіңді әке іздедім.  
Қиял кештім, қиян кездім, іздеріңді іздедім,  
Сен туралы дерек тыңдап, күдерімді үзбедім.

Оян бабам, бір аунап жат, өлген жоқсың тірісің,  
Жүрегіңмін соғып тұрған, алып тұрған тынысың.  
Отан үшін болдың құрбан, сондығынан ұлысың,  
Ұрпақ үшін болдың құрбан содан мәңгі тірісің.

Оян бабам, бір аунап жат Жеңіс күні келгенде,  
Ескерткішті шыр айналып ұшса торғай ол мен де.  
Шымырламай қалмас жүрек ескерткішті көргенде,  
Шыр-шыр еткен бозторғайды, сені іздеген ол мен де.

Тоқта ұлан, сәл аялда ескерткішке келгенде,  
Жаса тағзым, бұл ескерткіш Отан үшін өлгендер.  
Тыңда балам, ешқашанда, соғыс-өртке жол берме,  
Ата-бабаң қаруын ал, елге қатер төнгенде.

Жанталасқан жауыздарға ұлтарақтай жер берме,  
Жалғыз жауға жер бастырма кеңірдектен шеңгелде.



## АРМАНДА КЕТКЕН АНА

Соғыс кезі, шілде айы, күн дегенің, жанып тұр,  
Айдалада жалғыз ана қолда таяқ налып тұр.  
Екі көзі батыс жақта, сорлы ана жылайды,  
Көз жасы оның бетін жуып, омырауына тамып тұр,

Сол күні ана атқарып жүр, мал бағатын кезегін,  
Қасында оның қабы жатыр, тере жүрген тезегін.  
Майдандағы қос құлынын сағынып жүр мұңлы ана,  
Сағынып жүр қос құлынын, жарып шыққан өзегін.

Соғыс өрті батыс жақта деп еститін мұңлы ана,  
Батыс жаққа қарап тұрып күңіренеді толғана.  
Финат жаным, Физзат жаным, қос құлыным сағындым,  
Дейді ана, біріңнен де қалмады ғой қолғанат

Зәнзебіл деп аталатын көрші шешем болатын,  
Күтуменен өтті байғұс майданнан қос қанатын.  
Қасіретке толып кеткен көкірегін сол ана,  
Әлсін-әлсін жасын төгіп сәл ортайтып алатын.

Сонда да ана күн-түн демей еңбек етті жатпады,  
Қос құлынының суреттерін, қос ұлындай баптады.  
Сандықтағы сарғыш тартқан қос құлынының суреті,  
Сол анаға серік болды, бар өмірін сақтады.

Ана жүрді өмір бойы қос ұлынан хат алмай,  
Үйде оның қарты отырды аяғынан баса алмай.  
Ұлы келмей, келін алмай, немере де сүйе алмай,  
Өтті сөйтіп бір отаудың шаңырағы жасармай.

Бар ананың зарыққаны сұм соғыстың зардабы,  
Қан майданнан оралмады ананың қос ардағы.  
Жылдар жылжып өттіп жатты, қос құлынын көре алмай,  
Сол ананың көз жұмғанда іште кетті арманы.

## БОЛМАСЫН СОҒЫС

Еліміз тыныш, тоқшылық таңымыз атты бақытты,  
Думанды қызық өмірде, сезбейміз өткен уақытты.  
Десак те, терең түбінде торғайдай мына жүректің,  
Қасірет, мұң, қайғының қоламталары жатыпты.

Есіме алсам әкемді, елім деп өткен ерлерді,  
Кеудемді өртеп кетердей сол қоламта қоздайды.  
Кеудеме мұз боп орнығып, қатып тұрған сеңдерді,  
Ерітіп ала жөнеліп, тас-талқан қылып қозғайды.

Майданнан алып суық хат, еңіреп келем көшеде,  
Есімде сөзі қалмапты, білмеймін жасым нешеде.  
Жүректі кетті тілгілеп, төрт бұрышты сол бір хат,  
Бірақ біз оған нанбадық «қаралы қағаз» десе де.

Көрдің бе, ата, көрдің бе, Құсайын деген кісіні,  
Шалқадан шашын қайырған, болаттай шымыр мүсіні.  
Паспортқа түскен бейнесі жанарымда жаттаулы,  
Әкемді көрген үлкендер шағындау дейтін пішімі.

Қайран менің, жан әкем, түн қатып орман кездің бе?  
Бетпе-бет келген жауыңды жаныштап жерге ездің бе?  
Кебенек киіп кетіп-ең, неге бір хабар бермедің,  
Елдегі «балапандардың» азалайтынын сездің бе?

Мұңды айтылып ойларым, мұңдылау болды-ау өлеңім,  
Қанша жыл толды жеңіске, болмады-ау, әке, дерегің.  
Қай жерде қалды бейітің, табамын іздеп қай уақыт,  
Ойлаумен өтті ғұмырым, іздеумен аян өлерім.

Сезерме, әке, рухың қиналып жүрмін қиналып,  
Өзіңді іздестіруге ішімнен жүрмін ұйғарып.  
Кешірші әке, қызыңды, алаңым молдау артымда,  
Күйбеңі жетер тірліктен, шыға алмай жүрмін жиналып.

Лағнет деңдер соғысқа, жер шарындағы, аналар,  
Әкелерінен айрылып, қалмасын жетім балалар.  
Азаматтардан айрылып, болмасын жесір арулар,  
Болмасын соғыс болмасын, болмасын жүрек жарадар.

## ӘКЕМ ЖАЙЛЫ БІР ДЕРЕК КҮТІП КЕЛЕМ

Уақыт емші, жан-жарам бітіп келеді,  
Жазылмай жүр өлеңмен үтіктеп ем.  
Елу алты жыл толды жеңіске де,  
Әкем жайлы бір дерек күтіп келем.

Ойламадым, ұмыту амалдарын,  
Сезбей өстім әкедей қамал барын.  
Отан үшін мен үшін құрбан болдың,  
Есіміңді өшірмеу бар арманым.

Өсіп-өндік, есейдік, толыстық та.  
Өмір сүрдік жоқ-жұтаң тар кезеңде.  
Жетімектер әкесін соғыс жұтқан,  
Алға үмітпен қарадық әр кезеңде.

Арманым бар жетерлік бір адамға,  
Ала алмаған өмірден сыбағам бар.  
Бәрі сенің жоқтығын деп ойлаймын,  
Көкіректен қыстығып жылағанда.

Қиындық бар қай жерде сұрандық біз,  
Жұмыс десе білекті сыбандық біз.  
Соғыс кезі - әкені сағынғанда,  
Папалап әнге қосып жұбандық біз.

Әкеңменен полктас болдым десе,  
Бір окопта сан рет қондым десе.  
Сол атаны оллаһи әке қылам,  
Өз қолымнан жер қазып көмдім десе.

Хабар күтем бір жерде тірі жүрсең,  
Өлі болсаң бақыл бол, қалай қылам.  
Санамаймын өлдіге, бұны біл сен,  
Оралмаған соғыстан талай қыран.

Қайғым қалай қайталап оянбайды  
Әкем орнын көңілден жоя алмаймын.  
Әкемізден бір дерек табылғанша.  
Жоқтауыма мен нүкте қоя алмаймын.

## ОТАНЫМ МЕН СЕҢІҢ АРҚАҢ

Қан майданнан оралмаған азаматтың жарысың,  
Майдан үшін жөнелтілді сенің тапқан табысың.  
Ер адамша киініп ап аққала да қаладың,  
Қалмадың сен ешқашанда азаматтан қалысып.

Ер адамша кейініп ап пішенді де тасыдың,  
Жылағанда шығарсың-ау, бізден талай жасырып.  
Талай түнде сығырайған жайдақ шамды жарық қып,  
Қолғап тоқып қан майданға жаттыңыздар асырып.

Талай-талай шымнан ойып баспанада салдыңыз,  
Еңбекте де озат болып талай мақтау алдыңыз.  
Облыс пен екі ортаға өгіз жегіп ай жүріп,  
Бала, шаға, шал-кемпір боп обоз айдап бардыңыз.

Жалғыз-жарым малыңызды соқаға да салдыңыз,  
Көрші көлем бөліп ішіп, жейтін едік барды біз.  
Қант орнына сарсу тістеп, нан орнына жуа жеп,  
Ұланғайыр Отанымды жаудан қорғап қалдыңыз.

Әйел болып көйлек киіп жүрген кезің табылмай,  
Көп қиналдым сені ойлап ауыр ойдан арылмай.  
Қанша сырлар жатыр екен ақтарылып айтылмай,  
Сіздер жайлы қанша жырлар жатыр екен жазылмай.

Анашымды есіме алсам елжірейді жүрегім,  
Көпке дейін үзбей жүрді-ау әкемнен ол күдерін.  
Қан майданнан оралмаған азаматтар күрегін,  
Қолына алып еңбек еткен жесірлердің бірі едің,

Бұл дәуренге жеткеніміз арқаларың сендердің,  
Күйдірмедің, тоңдырмадың бақтың бізді теңгердің.  
Құсайынның талайлары оралмады майданнан,  
Жан анашым өкінбеші Құсайын боп мен келдім.

Жастай қалдым, жан әкемнің тәрбиесін көрмедім,  
Демеші ана «Менің баққан зая кетті еңбегім».  
Сенің арқаң, сенің арқаң, Отанымның арқасы,  
Кешір ана, кешір Отан, артық кетсем пендемін.

Ұлы жеңіс қырық жылы құтты болсын анашым,  
Сексен бесте толтырарсың жетпіс бес жас шамасын.  
Туған жылың құтты болсын, жүре тұршы әлі де,  
Жүре тұршы, жүре тұршы бізге болып қарасын.

## МӘҢГІ ЖАСА

Соғысқа кеткен талайдың жайы беймәлім,  
Соғыс жайлы тыңдадық талай қыйналып.  
Ерлікпен өлген Абдолла ақын ағаның,  
Жетпіс бес жасын тойлауға келдік жиналып.

Сәлем сізге, соғыста болған аталар,  
Сәлем, соғыс әкесін жұтқан апалар,  
Мына мендей әкесіз өскен құрбылар,  
Кезім де жақын көзіме мөлдір жас алар.

Тебіреніспен жас алсам көзге айып па?  
Жылап бір алсам көзімнің жасы Жайықтай.  
Соғыста өлген боздақты (әкемді де) талай еске алып,  
Осындай жерде жылап алғаным лайықтау.

Сәлем, соғыс әкесін жұтқан бауырлар,  
Қабағы қатып жандары талай ауырған.  
Жақсыларына шаттанып, налып жаманға,  
Қашанда менің бүйрегім бұрар ауылға.

Азаматтарын зарыға күткен аналар,  
Жүректеріңде жазылмай жатқан жара бар.  
Ер орнында еңбек еткен Сіздердің,  
Еңбектерің соғыспенен бара-бар.

Тауқыметті басқа түскен арқалап  
Сағыныштан жүректерін паршалап.  
Жесір қалған қайран ана, жеңгелер,  
Арамызда бар ма? қазір, қанша бар?

Жиырма бесте алаулаған шағында,  
Тап болғаны-ай соғыс сұмдық зальымға.  
Абдолла аға өлмей тірі оралса,  
Отырар еді ақындықтың тағында.

Абдолла аға тірі жүрген күндері,  
Өлмес дастан жазып кеткен үлгеріп.  
Қатал соғыс аямасын ешкімді,  
Болар, сірә, күн ілгері білгені.

Батыр даңқы мәңгілекке өшпегей,  
Еске алайық, ерте демей кеш демей.  
Ақын аға жүрегінің алауы,  
Жанып тұрғай, мәңгі өмірден көшпегей.

Рухыңа бас иетін халқың бар,  
Өлмес мұра қалды біраз артыңда.  
Ерлікпенен қаза болған ағатай,  
Мәңгі жаса! солай жап-жас қалпыңда.

## АҒАЛАР АМАН БОЛЫҢДАР

*(Ихсанғалиев Есімболат ағаның  
75 жас мерейтойына арналады)*

Тағдырлар талай тоғысқан,  
Қанқұйлы тажал соғыстан.  
Аман-сау елге оралып,  
Қажыған елге болысқан.

Ағатайларым ардақты,  
Берілсем ойға жан-жақты.  
Ұрпақтарыңның алдында  
Мәртебелерің салмақты.

Із аз ба сіздер салмаған,  
Батысты жаяу шарлаған.  
Соғыстың ардагерлері,  
Сіздерден мықты бар ма жан?

Болса да орта қалтамыз,  
Мәз-майрам болып баршамыз.  
Тойларды тойға жалғасақ,  
Ағалар, сіздің арқаңыз.

Отанға бедел әперіп,  
Өмірге ұрпақ әкеліп.  
Адам қып бәрін өсірдің,  
Міндетін өтеп әкелік.

Өсірген ұрпақ бал-құрақ,  
Уақыттың бұраң жолында.  
Іздері жатқан жарқырап,  
Ағалар, аман болыңдар.

Көрмейік қайғы жүзіңнен,  
Сарғайған мына күзіңнен.  
Ұрпақтарыңның үйінде  
Жалғассын тойлар үзілмей.

## ҰЗАҚ ЖАСА, МАЙДАНГЕР - ҚАЙСАРЛАРЫМ

Болмайды әке, толқуға - мына маған,

Жеңіс күні жылым жоқ жыламаған.

Қан қысымым жүр еді көтеріліп,

Келіп тұрмын қалпымда шыдамаған.

Жоқтағанда қыздарың тылда қалған,

Сай сүйегі талайдың сырқыраған.

Бір аунап жат жан әке тыңдап ал да,

Құлыныңның дауысын шырқыраған.

Жанып алып лапылдап, сөну үшін,

Жаратылған адамзат өлу үшін.

Оралмасын өлгеннің түсінсем де,

Келіп тұрмын сіздерді көру үшін.

Арпалысқан ажалмен қайсарларым!

Мүмкін бәрін жеткізіп айта алмадық.

От-жалынға оранған Жер-Анамен,

Көк Аспанның көрдіңдер шайқалғанын.

Кеудеңдегі отынды батыл жақтың,

Батыл жақтың, жалынын лапылдаттың.

Шұқыр қазып пана ғып, құм жастанып,

Жеңіс күнін осылай жақындаттың!

Күнді түнге, түнді күн жалғастырған,

От-жалынға жастығын алмастырған.

Майдангерлер тойларың тойға ұлассын.

Бейбіт елдің төрінде малдас құрған.

Көп жасаңдар майдангер-қайсарларым!

Ұрпағына ұрпақтар айтар бәрін.

Оққа тосып кеудесін, қанын төгіп,

Өтеуіне, Отанын қайтарғанын.

## ОДАҒЫМНЫҢ ТҰТАСТЫҒЫН САҚТАЙЫҚ!

Жүруші едік Одағым деп шырқатып,

О, Одағым ауыр болды-ау сырқатың.

Он бес мүшең он бес жаққа шашылып,

Бір мүшеңнен мен отырмын тіл қатып.

Жетеме екен шырылдаған бұл жатым,

Сауығарма қаптап кірген сырқатың.

Сенің дертің менің дертім Одағым,

Жүрегімде көк мұз болып тұр қатып.

Қалар едім тұтас тұрған тұлғанды,  
Өнер қалды, жазылмаған жыр қалды.  
Тұтастығың бұзылғасын Одағым,  
Жүрегімнен қуанышым ұрланды.

Тез сауықшы әлдилеген бесігім!  
Ағат кетсем, О, Одағым кешірім?  
Қасіреттен таратылған тұлғаңның,  
Өлеңіммен жамайын бар тесігін.

Қайырыларма маңдайыңнан тайған бақ,  
Халқың жүрді емін-еркін сайраңдап.  
Қайда барса қоржындарын толтырып,  
Жолаушылар оралатын жайраңдап.

Арымызды дүниеге сатпайық,  
Араздасып байлық бөліп жатпайық.  
Жанды-жақты ақыл қосып ағайын.  
Одағымның тұтастығын сақтайық.

## **АҒАЙЫНДАРДАН АШЫЛАР БОЛДЫ-АУ АРАМЫЗ**

Қартайған шақта қалада болып баспана,  
Есікті кілттеп отырар болдық масқара.  
Түсінер қала, қырдағы бауыр айыптар,  
Өнеге қандай көрсетер болдық басқаға.

Қалада тұрған қарттардың барлық мұңы бір,  
Бірінен бірін айырма бауыр, бұны біл.  
Көрдің бе шырақ, тағдырмен мына ойнама,  
Қартайған шақта қарттарға салған сыны бұл.

Жұмыс іздеген туыс пен таныс ағылды,  
Қаншасы келді, есебінен де жаңылдым.  
Жасымыз асқан зейнеткерміз ғой, құдай-ау,  
Қарсыламасаң демеші неге тарылдың.

Өзіңнен артпас өлшеулі болса несібең,  
Ағайын, таныс қабылдамасам кешірер.  
Жұқалап өмір сүруге қала үйретсе,  
Балаларыма салмақты салам несіне.

Өліге бата етуге жетпей шамамыз,  
Жыл өткен сайын ұятқа батып барамыз.  
Бару да қиын, келу де қиын, жай солай,  
Ағайындардан ашылар болды-ау арамыз.



## ЗАМАННЫҢ ЖАНҒА БАТТЫ ЗАРДАПТАРЫ

Шықпайды айқайласам дауыс қатты,  
Болмыстан шошынамын жан-жақтағы.  
Асқардың айтқанынан ауыспапты,  
Заманның жанға батқан зардаптары.

Аналар қайдасыңдар, қайдасыңдар,  
Бір амал ойласыңдар, ойласыңдар,  
Сіздерге ой салуға тиістімін  
Ақын ғып міндет артып қойғасын да.

Адамдар бірін-бірі талап жатыр,  
Заңгерлер қылмыстыны санап жатыр.  
Сіз болып, біздер болып әр отбасы,  
Түсе алсақ түзу жолға жарап жатыр.

Шыққыр көз көріп жүр ғой көретінді,  
Бейшара әлсіздерге, жанашыр кім.  
Айтамын болашаққа не бетімді,  
Сөзімді жеткізе алмай алас ұрдым.

Көңілге ақыл айтсақ салмақ қылар,  
Қолыңда билігі бар бармақтылар.  
Жас келіп күш қуаты қайтқаннан соң,  
Амалсыз үнсіз отыр ардақтылар.

Шындықты айтам шыңғырып қозғағасын,  
Жамандыққа кім қияр өз баласын.  
Мыңнан алып әржерде сатып жатыр,  
Менің, оның, ананың бозбаласы.  
Күдік кірді күмәнді көңілге шын,  
Жағдайымыз тарихқа, өмірге сын.  
Шетелге ұқсап байыймыз деп жүргенде,  
Қабырғамыз ырсиып сөгілмесін.

Тоналған ауыл-аймақ еріншегі,  
Тонаушы пысықайлар, келімсегің.  
Алушы, сатушы да құдайым-ай,  
Қазақтың қара торы келіншегі.

Қала барды, қайтадан дала барды,  
Қоржын-қоржын заттарды ала барды.  
Пәлен есе қымбатқа затын сатқан,  
Шыққыр көзім көріп жүр аналарды.

Ұрпақтың қалай болар бақ-талабы,  
Саудагер болса көріп жаттағаны.  
Заманың осыған кеп тіреген соң,  
Мен қалай күнелтем деп ақталады.

Тау тасқа шағылғанда үміттері,  
Ақынның өтпей жатыр үгіттері.  
Жеңілдің үстіменен жүріп жатыр,  
Қазақтың тау қопарар жігіттері.

Қиюы кеткен неғылған заман еді,  
Тияр ма едім қолымда болып тетік.  
Айналып жер кетпесе жарар еді,  
Кеудесі көр пендеге толып кетіп.

### **ТӘУБЕГЕ ХАЛҚЫМ КЕЛЕЙІК**

Тәуелсіздіктің онжылдық тойы басталды,  
Тойларың тойға ұлассын, халқым, демекпін.  
Игердік жерді, шарладық биік аспанды,  
Тарихты жаздық, тереңнен тартып деректі.

Өрелі істер тындырып біраз тастадық,  
Алғашқы он жыл өтті де шықты қас-қағым.  
Қиындықтардан жол тауып өтіп Елбасы,  
Тұрлаулы өмір сүруге елді бастады.

Қиындық болды, қателік өтті басыңнан,  
Бармақты тістеп кездер де болды ашынған.  
Қайқаңдап алып, қайыспас қара нарлардай,  
Бәрін де жеңіп аттандық жаңа ғасырға.

Шығарып жатқан заңдарда біраз татым бар,  
Оң-солыңды таңдауға бүгін хақың бар.  
Өзіңді-өзің қорғауға және құқың бар,  
Тәуелсіз елде «азамат» деген атың бар.

Алмайық шайқап бақыттың шара табағын,  
Ашайық байқап уақыттың жаңа парағын.  
Біле білгенге Аспан да Күн де сенікі,  
Байлығын емсек бақыт сол - Жер Ананың.

Жаманбыз деп айтпайық халқым, күпірлік,  
Жейтұғын нан бар, етейік соған шүкірлік.  
Еңсесі биік іргелі елге айналдық,  
Ендігі жерде достық пен керек бүгіндік!

Жетімді көрсек қолтықтан сүйеп демейік,  
Асқақ рухты көкіректерге себейік.  
Төзімі темір халық едік қой қашаннан,  
Тәуелсіз елміз тәубеге халқым келейік.

## **ҚИНАЛАСЫҢ, ҚАЛТАҢДЫ ҚАҒАСЫҢ...**

Сөзім тиер таныс, сыйлас жақынға,  
Айту міндет дер кезінде ақынға.  
Алдыңды ойла, Алланы ойла, ағайын,  
Жыйған байлық жеткен емес ғасырға.

Ет бағасын жұма сайын көтеріп,  
Жыйнап алған маңайына нөкерін.  
Килосына үш жүз теңге аз болды,  
Құны қазір төрт-бес жүзге жетеді.

Төрт-бес жүзге көтерді еттің бағасын,  
Айыру жоқ бай, кедейдің арасын.  
Қыйналасың, қалтаңды да қағасың,  
Сорпа керек, амалың жоқ аласың.

Кіріс оған кіріп жатыр күн санап,  
Байып алды, енді жалшы жұмсамақ.  
Қонақты да шақырмайды, бармайды,  
Оған тіптен болмай жатыр мұрша да.

Кім ойлайды қанағатты, ағайын,  
Алдын-ала естеріңе салайын.  
Сатушы емес, сен алушы болғанда,  
Арандаудың тартарсың бір сазайын.

Жақсы, жаман өмір сүрмек өлмеген,  
Өлмегенге бұл дүние дөңгелек.  
Айтыңдаршы қанағатсыз жандарды,  
Өлеңіммен сала алам ба жөнге мен?

## **АЛЫПСАТАР ҰЛДАРЫМА ХАТ**

*(Барлық аналардың атынан)*

Өтуде күндер арада,  
Сөздерім кетті далаға.  
Арандап бара жатырсың,  
Шамала қарғам, шамала!

Айтқаным өтпей санаңа,  
Уайым кірді мамаңа.  
Пайдақор болмай-ақ қойшы,  
Дұшпаным, досым табалар.

Араммен мені бақпашы,  
Он есе қымбат сатпашы.  
«Тоқ жүрерсің тек жүрсең»,  
Сүтімді солай ақташы.

Не болып жүр өзіңе,  
Көрінбей жүрсің көзіме.  
Күйініп жүрген жайым бар,  
Айтылған жұрттың сөзіне.

Жүрсінші, балам, жадында,  
Бақпадың балмен демейін.  
Қартайған мына шағымда,  
Арамнан тамақ жемейін.

Жыламай өткен ақын жоқ,  
Сүрінбей өткен пақыр жоқ.  
Айтатын кезім жетіп тұр,  
Айтпауға саған қақым жоқ.

Еліңнің барлық адалын,  
Шет елге тасып жүр дейді.  
Айтқаны қарғам ананың,  
Санаңа қалай кірмейді.

Бір ғана сенсің демеймін,  
Коммерсант қаулап көбейді.  
Малымның басы шақталды,  
Құрбанға немді төлеймін.

Тоқтату айту жақсы ағым,  
Дер кезінде қақсадым.  
Қақсатқан заман қазақты,  
Не пәлеге бастадың.

Адамға бір кез тойым бар,  
Арандауды қойыңдар.  
Тоқтамасаң айтқанға,  
Алдында қара тойың бар.

Түрмесең құлақ сөзіме,  
Көрінбе, балам, көзіме.  
Далаға сауып сүтімді,  
Өкіріп кетем көріме.

## ТАРИХИ ТҰЛҒАЛАРМЕН ТАБАҚТАС БОЛУ

1992 жылдың жаз айы. Осы жылы Алматыда Сырым Датұлы бабамыздың 250 жылдығын атап өту үшін, Мұқтар Әуезов драма театрының алдына 5 киіз үй тігілді. О жақ, бұ жақтан шақырылған ғалымдар, ғылым қайраткерлері, не бір атақты әртістер, және атақты адамдар жиналып үлкен мәжіліс өтіп, тойға ұласты. Осы тойдың куәгері болдым. Бізін Сырым ауданынан менің баруым, менің 1990 жылы тігіліп Москваға, Алматыға апарылған киіз үйім, 1992 жылы екінші рет апарып құрылды. Мен де ұшақпен барып, сол киіз үйді тігіп, сол үйге қожалық еттім. Өйткені, оған мәніс білетін кісі керек болған. Менің Москваға барып, киіз үйге бас көз болуда тәжірибем бар.

Ғылыми конференцияға жиналған қонақтардың ішінен біздің алты қанат үйімізге, бас сұғып қонақасы жеген үлкен кісілердің ішінде мен танитын адамдардан: «Қыз Жібек» киносында Төлегеннің әкесі болып ойнайтын атақты әртіс ағамыз Кәукен Кенжетаев, оған жалғас Қадыр Мырза Әли ағамыз, қазіргі премьер-министр Иманғали Тасмағамбетов, Германиядан келген қазақ, тағы тағылар отырды. Менің үстімде малынған ақ көйлек, ұлттық кәзекей (әжелер сайысында киіп жүрген) басымда кимешек. Төрге отырып алдым. Өйткені мен әжемін. Менімен иық тіресіп «Қыз Жібек» киносындағы күйеуі Төлеген - Құман отырды. Дастархан жайылды. Елден жылқы сойып, қазыны пісіріп, тоңазытқышқа қатырып апарғанбыз.

Етті Төлеген-Құман турады. Шай үстінде Кәукен Кенжетаев ағамыздың өлең айтып беруін өтіндім. Ол кісі домбырамен өлеңді жақсы айтатынын білем ғой. Менің өтінішім бойынша өлең айтып берді.

Дастарханға құранды Германиядан келген қазақ оқыды. Ол кісінің қолында шағын киноға түсіретін аппараты бар екен, киіз үйдің ішіндегі қонақтарды түсіріп отырды. Біздің дастарханымыз жинала бере басқа киіз үйден шыққан болуы керек Хамит Ерғалиев жұбайымен қасында Берқайыр Аманшиннің әйелі, кіріп дәм татты. Ақұштап Бақтыгереева сіңлім де бас сұқты. Сыртқа шыққасын мана дастарханда көрісе алмағаныма кешірім сұрап, Кәукен Кенжетаев ағамызға көрісіп едім, ол кісі бақытты бол қарағым деп мандайымнан сүйді.

Менің жастарға, ұрпақтарға айтайын деп отырғаным осы аты аталған адамдардың барлығы қазақпен, ғасырдан-ғасырларға бірге жасайтын тарихи тұлғалар. Менің бұндай адамдармен дастархандас болуым, талмай ізденуім мен қол өнерімнің арқасы. Қол өнері біздің ата-бабамыздан қалған мұра. Менің бұл ертегіме нану-нанбау өз еркіңіз. «Жетісу» қонақ үйінде жатып той өткенше дем алдым. Бару, келу, ұшақпен ұшу, бәрі мен үшін тегін. Москваға да 1990 жылы көрмеге он бес республикадан Қазақстаннан барып «Останкино» қонақ үйінде бір жұма жатып ұшақпен келуімді, «Ироня судьбы, или С легким паром» деген кино түсірілген үйде тұратын ғылыми қызметкер қазақ қызы Клара деген сіңлімнің үйінде болуымыз, қимастықпен еске алатын күндерім. Клараның мамасы есімін ұмытып қалдым, біздің киіз үйде қонақ болып, бізді үйіне шақырып, көзіне жас алып, қимастықпен қоштасты. Москваға бастап барған Оралдан, Нәйла Хайырболдиева деген қызым.

Қыздарыма, келіндеріме, замандастарыма айтарым: бойында қандай да өнерге икемділік болса, талмай іздену керек. Газет, журнал, кітапты көп оқу керек. Өйткені, әрбір қыз бала-ана. Білімділік әр анаға өте қажет. Ана ұрпақ әкеледі. Оны өсіріп тәрбиелеуде, ана өзін өте сергек ұстау керек. Оқуға түсе алмадым деп қолды бір сілтеуге ешбір ананың хақысы жоқ. Өмірдің өзі университет. Бойында қандай да қасиеті бар адам, ешкімнен тапсырма күтпей, өзі айналасына шапағын шашып тұруы керек. Ол әрбір ата-ананың ұрпақ алдындағы парызы.

Менің әкеге ескерткіш, ұрпаққа, мұраға қалдырып отырған екі киіз үйім, он бес республика кезінде көп жерге жайылып кетті. 1990 жылғы киіз үйдің суретін Германиядан келген неміс жігіті, біздің жігіттерден (Москвада оқып жатқан қазақ студенттерінен сұрап алып кеткен). АҚШ да тұрмыстағы қазақ қызы қарап отыр өз қас-сетасынан. Шотландияға барған оқушы-қыздар да менің қолтаңбамды барған үйлеріне сыйға тартты. Қысқартып айта келгенде мүмкіндіктеріңіздің жеткенінше ізденімпаз болыңыздар дер едім.

**Дәмелі ҚҰСАЙЫНҚЫЗЫ.**

*2002 жыл.*

## АБЗАЛ АНА ТАҒЫЛЫМЫ

Дәмелі апайды бұрын соңды естігенім болмаса көргенім жоқ еді. Ол туралы газетке мақала жазу керек болды. Міне, бұл тапсырма мен үшін оңайға соққан жоқ. Жүзбе-жүз кездеспегенмен сыртынан, сырына біршама қанық болатынмын. Он бала тәрбиелеп өсірген жан, ұлағатты ұстаз, өзінің отбасының алтын дінгегі, қатардың адамы. Дәмелі апайдың жолдас-жораларына, көрші-көлемдеріне жалпы араласып жүрген жандарға тигізген шуағы мол. Ол кісіден ғанибет алғандар апайдың кіндік қаны тамып, туып өскен Жымпиты ауданында ғана емес, көршілес Бөрлі ауданында да аз емес. Өйткені, ел мақтаған сыйлы апай қазірде Ақсайда тұрады. Бұл мәселенің бір жағы.

Тағы да толғандыратын жәйт болатын. Қолына қалам алып мақала жазатын адамның барлығы бірдей ақын болып келмейді. Ал, Дәмелі апай ардақты ана, әрі айтулы ақын. Көптен бері жырдан шашу шашып жүрген адам. Өлеңдері Сырым аудандық газетінде, облыстық «Орал өңірі», аракідік республика баспасөз бетінде де көрініп жүр. Міне, нартәуекел деп ат басын апайдың үйіне тіредік. Жүрексіну, қобалжу сезімін жасыра алмай, жаймен ғана амандасып, бұйымтайымды айттым.

- Жоғары шық қарағым, - деді ортадан сәл жоғарылау бойлы, аққұба өңі сәл ғана тотыққан, бойын тік ұстаған апай. - Іздеп келген адамың мен боламын.

- Кешіріңіз апай, алда халқымыздың мерейлі мерейтойлары жақындап қалды. Солармен құттықтап, әрі сіз туралы жазу керек болды. Бар шаруам осы. Осы арада сәл тізе бүксем жарап жатыр, сіздің де көп уақытыңызды алмаспын.

- Кіре берісте тұрып көп шаруа біте қоймас. Киіміңді шеш те төрге оз. Қонақ бөлмеге кіріп диванға отырдым. Тәрде аяқпен жүргізетін іс машина, түрлі ұлттық ою-өрнекпен көмкерілген бұйымдар. Тігілгені бар, тігілетіні бар түрлі-түсті дүниелер көздің жауын алады. Байқаймын киіз үйдің бұйымдары. Бейне бір театрдың немесе мәдениет үйінің киім қоймасында тұрғандай әсер етеді.

Ойымды апайдың нәзік үні бөліп жіберді. Балам демей-ақ қойын. Сірә жасыңа қарағанда іні болып шығарсың, - деді ол аз-мүз жөн сұрасқаннан кейін. - Бірақ мен туралы жазам дегендеріңіз бекер деп ойлаймын. Сірә, азаптанбай- ақ қойыңдар, мен туралы аз жазылған жоқ. Оларыңа рахмет. Әйтеуір, азды-көпті сіңірген еңбегімнің еленгені ғой ол да болса.

Естіп жүрген боларсың мені жұрт Батыр ана да дейді, ақын ана да дейді. Ісмерлік өнерім де бар, ол да болса лайықты бағаланып келеді. Аллаға шүкір, осының барлығы мен секілді қатардағы қарапайым адамға көрсетілген сый-сыяпат.

Қазақ халқы өзінің ғасырлар бойы қалыптасқан көшпелі тіршілігіне орай күнделікті қолдануына қолайлы, қол өнерінің, небір ғажап үлгілерін жасаған. Ұрпақтан-ұрпаққа-мирас болып келе жатқан ісмерлік өнер халықтың арасында мол сақталған. «Ел іші - өнер кеніші» дейтініміз міне сондықтан. Осындай ісмер жандардың бірі қазірде Ақсай қаласында тұрып жатқан Дәмелі апай. Дәмелі Құсайынқызы қазақы тұрмыста қолданылатын әсемдік бұйымдарды, жабдықтарды, қазақтың ұлттық киімдерін өз қолымен тігеді. Дәмелі апайдың қолынан шыққан бұйымдардағы әрбір тігістің, әрбір ою-

өрнектің өз орны мен атауы, мән-мағынасы бар. Оны ісмердің өзі түсіндірмесе, бұл өнермен таныс емес сырт жұрт біле де бермейді.

Кұт-береке дарыған шаңырақта болған азғантай уақыттың өзінде Дәмелі апайдың қазақтың қол өнеріне, әрі салт-дәтүрінің, қыр-сырына қанықтығын, оның астарын, мән-мағынасын терең меңгергендігін айқын аңғарғандай болды. Шындығында да оның қолынан киіз үйдің жалау-жабдықтарынан бастап, тұрмыстық бұйымдардың сан-алуан түрлері: түскиіз, сырмақ, алаша, тағы басқалары мен ұлттық киім үлгілерінің бәрін тігу келеді. Дәмелі апай жасаған осындай бұйымдар өзінің сән-салтанатымен, кестелеу, әсемдеу мәнерімен ерекшеленеді. Олар бұрын да, қазір де түрлі ұлттық мерекелерде жұртшылықтан талай-талай жоғары бағасын алып келеді.

Бүгінде алпыстың асуына жетіп отырған Дәмелі апай әлі де тың. Ұрпақтан-ұрпаққа мирас болып қалар халық қазынасын көмескілендіріп, жоғалтып алмау үшін ісмерлерден үйреніп, дамыту біздің парызымыз. Осы тұрғыдан алғанда Дәмелі апайдың өмірінің өзі бізге үлгі-өнеге. Осы арада ісмерлік өнерге нағыз көңіл бөліп жүрген, қолдары шебер қыз-келіншектердің басын біріктіріп қазақтың қайталанбас ісмерлік өнеріне баулитын мектеп ашуға болмас па екен деген ой оралды көкейге.

Ойды ой қозғайды. Апайдың алтын қолынан шыққан сан-алуан бұйымдарға сырттай қызығып, мақтауын жеткізу мүлдем аз. Әрбір бұйымның қаншалықты көздің майын тауысу, ерінбей еңбек сіңіру, уақыт бөлу арқылы келетінін естен шығармаған абзал. Бұл да аз. Шындығында қазіргідей - тұрмыстың ауыр кезінде, бағаның шарықтап тұрған шағында бір сабақ жіптің өзінің қасқалдақтың қанындай қымбатқа түсетінін ескерсек, халқыма мирас болсын деп патриоттық сезім жетегінде қайталанбас дүние-мүлік тігіп шығаруға абзал апайдың азғантай зейнетақысы қайдан жетсін. Міне, біздіңше әңгіменің осы жағына мықты назар аудару керек.

Апайдың қолға алған алты қанат әсем киіз үйінің де, тігіліп бітуіне көп уақыт қалған жоқ. Ал ол үйдің қазіргі бейнесінің өзі тағы бір әсем дүниенің өмірге келетіндігіне шек келтірмейді. Ақ отау қай ауданның да осы қалай деп тандай қақтыратын мақтанышына айналатынына да шек келтірмейміз. Әңгіме осындай баға жетпейтін бұйымның басқа жердің еншісіне айналмаса екен деген алаңдаушылық, күмән туғызғандығында болып отыр.

- Дәмелі апай туралы бүгін біз тек бір қырынан ғана келдік. Онда да айтылғаннан көрі, айтып жеткізілмеген көп сыр қалды. Киіз үйлері Мәскеуде, Алматыда лайықты бағаланып көрмеге қойылған, дипломға ие болған, ұлтымыздың батыр ұлдары Исатай мен Махамбеттің сауыт-сайманын, олардың жиырмадан асып жығылған сарбаздарын мұздай киіндіріп, қолдарына найза-садақ дегендей қаруына дейін ұстатып сахналандырылған көрініске шығарған Дәмелі апайдың әлі де бергенінен берері көп болса керек. Алтынды атына да, затына да сай бағалау баршамыздың парызымыз.

Ұлыстың Ұлы күні - Наурыз мерекесінде Дәмелі Құсайынқызына айтылар алғысымыз мол. Мереке құтты болсын, Батыр ана, ақын ана, абзал жан.

**Ибраһим СЕЙІТЖАН.**



## МАЗМҰНЫ

Ана жүрегінің көгершін жырлары . . . . .	3
Өзімді таныстыру . . . . .	5
Ақын жүрегі . . . . .	7
Туған жер толғауы . . . . .	7
Өлеңті . . . . .	8
Құдаша . . . . .	8
Киелі дос . . . . .	9
Ал, халайық, тойларың тойға ұлассын! . . . . .	9
Қайғыңа ортақтасамын . . . . .	14
Кішірмеңдер, ақындар, кішірмеңдер! . . . . .	15
Жүйкенің емі . . . . .	16
Газетіме сыр . . . . .	16
Қызығам . . . . .	17
Айтарым бар . . . . .	17
Көктем суреті . . . . .	18
Қазақстан адамымын . . . . .	18
Ана жүрегі . . . . .	19
Анаң тілін жасама, аяқасты . . . . .	19
Құтты болсын қадамың . . . . .	20
Шақыру билеті . . . . .	21
Немерем Нұрбергенге . . . . .	22
Ұшқыр уақыт алғырлықты қалайды . . . . .	22
Өмірдің мәні . . . . .	23
Біреуге қара жақпағын . . . . .	23
Ақынның жәйі осындай . . . . .	24
Он қазық . . . . .	25
Солдат ұлыма . . . . .	25
Табыс тілеймін . . . . .	26
Мұхтар ата - мәңгілік бағдарлама . . . . .	27
Мекенге құтты айналсын . . . . .	28
Елбасына сенемін . . . . .	29
Тілек . . . . .	30
Мінез . . . . .	31
Көңіл . . . . .	31
Абайлаңдар, адамдар! . . . . .	32
Солдат ұлым келгенде . . . . .	32
Той бастар . . . . .	33
Біз бақытты анамыз . . . . .	34
Жаңа жыл . . . . .	34

Соңғы үні қоңыраудың . . . . .	35
Кім жалғар! . . . . .	36
Арнау . . . . .	37
Паспорт . . . . .	37
Ұлағат . . . . .	38
Оқу керек . . . . .	38
Жебір сатушының сыйқы . . . . .	39
Келе жатыр Жаңа жыл . . . . .	39
Желтоқсанда . . . . .	40
Пақыршылық қас-қағым . . . . .	41
Есіңді жый, бауырым! . . . . .	42
Май жыры . . . . .	43
Толғатасың жүректен . . . . .	44
Аман жүр ұлым . . . . .	44
Құтты болсын, Баспасөз үйіңіз! . . . . .	45
Ақ дәмімен ағайын аттамағын . . . . .	45
Кешірші, мама . . . . .	46
Асыл жар . . . . .	47
Тағдырым . . . . .	47
Бесік жыры . . . . .	48
Отаным алтын - бесігім . . . . .	48
Дәмелі апайға . . . . .	49
Сағыныш сазы . . . . .	50
Ақынға арнау . . . . .	51
Қыс көрінісі . . . . .	52
Құйыл шабыт . . . . .	52
Ақ тілек . . . . .	53
Ақ бата . . . . .	54
Азаматтар . . . . .	55
Бақытымның қоңырауын соғындаршы . . . . .	55
Сәлем . . . . .	56
Бөбектер - мәңгілігім . . . . .	57
Жүрегім сағыныштан ауырады . . . . .	58
Кім болдың сен? . . . . .	58
Ақындарға . . . . .	60
Өлең мен Фарифолла егіз ұғым . . . . .	60
Облыс ақыны Жаңыл Жұрмағанбетова апаға хат . . . . .	61
Сыйым - арнау өлеңім . . . . .	62
Қызым Гүлфараға . . . . .	63
Батыр жігіт, хош келдіңіз «Ақсайға» . . . . .	63
Армысыздар, ұстаздар . . . . .	64
Елбасына . . . . .	73
Қаламгер, Журналистер күніңмен! . . . . .	75
Анадан озу кезегің . . . . .	75
Бөрліге хош келдіңіз! . . . . .	76
Өлеңім менің - байғазы . . . . .	77
Қыйбатқа . . . . .	78
Сәния құдағайға . . . . .	79

Мәрия құдағайға . . . . .	80
Айтарым көп ақтаратын... . . . .	81
Елу жылғы шаңырақтың тұтқасы . . . . .	81
Қазақстаным . . . . .	82
Мақтан етер Отаным бар . . . . .	83
Көзімнің ағы мен қарашығы . . . . .	83
Жарайсыңдар, қырандар! . . . . .	84
Қайран елім . . . . .	85
Туған жерден айналам . . . . .	85
Білім қажет . . . . .	86
Төрлет Наурыз, Жаңа жыл ғасыр басы . . . . .	87
Көктем - әнім оралған . . . . .	88
Сырым Бабаға . . . . .	88
Бақыл бол, анам, жан анам! . . . . .	89
Той жоралғысы . . . . .	91
Алматыда . . . . .	93
Қызым Зәйтунаға . . . . .	95
Ақын Ботакөз Баймақанқызына . . . . .	96
Көпшілік жақсыларын танымайды . . . . .	97
Роза Рымбаеваға . . . . .	98
Тілеуханов Бекболатқа . . . . .	99
Ақ батамды берейін . . . . .	99
Мұқтартану дәрісін қолға алайық! . . . . .	100
Молшылыққа газмұнай жол ашады . . . . .	101
Құныққандар құдайларын ұмытты . . . . .	102
Халық көрді қиындық . . . . .	102
Алтын күз . . . . .	104
Әке . . . . .	105
Әке туралы баллада . . . . .	107
Ескерткіштің түбінде . . . . .	108
Арманда кеткен ана . . . . .	109
Болмасын соғыс . . . . .	110
Әкем жайлы бір дерек күтіп келем . . . . .	111
Отаным мен сенің арқан . . . . .	112
Мәңгі жаса . . . . .	113
Ағалар аман болыңдар . . . . .	114
Ұзақ жаса, майдангер - қайсарларым . . . . .	115
Одағымның тұтастығын сақтайық! . . . . .	115
Ағайындардан ашылар болды-ау арамыз . . . . .	116
Заманның жанға батты зардаптары . . . . .	117
Тәубеге халқым келейік . . . . .	118
Қиналасың, қалтаңды қағасың... . . . .	119
Алыпсатар ұлдарыма хат . . . . .	119
Тарихи тұлғалармен табақтас болу . . . . .	121
Абзал ана тағылымы . . . . .	123

**Дәмелі Құсайынқызы  
ӘКЕ**

**Қадиша Керейқызы**

Формат 84x108/32  
Гарнитура Таймс. Печать офсетная.  
Тираж 500. Заказ 12162.  
Отпечатано с готовых оригинал -макетов  
в Издательско -полиграфическом  
комплексе «Южный Урал», г. Оренбург, пер. Свободина, 4.





ΚΩΔΙΚΟΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ  
ΠΡΑΞΕΩΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ Π.Ι.



000001550349



Мұқабаның сыртындағы алғашқы киіз үй Москвадағы халықаралық көрме үйінде. Сыртқы және ішкі көрінісі. 1990 жыл.



"Ақсайгазсервис"



2000 жылғы тігілген киіз үй.  
Наурызда

Біздің  
жанұя

